

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Facultat de Filosofia i Lletres
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

Gabriel Seguí i Trobat

**EL DEVOCIONARI MEDIEVAL DEL FONS GABRIEL LLABRÉS
(Ms. Ll. 27 de l'Arxiu Municipal de Palma)**

Estudi de les fonts literàries i edició del text

ORACIONS I CONJURS DE CURACIÓ MEDIEVALS MALLORQUINS

Memòria d'investigació
per al Doctorat en Filologia Catalana i Lingüística General

Director:
Dr. Joan Mas i Vives

Palma
(Mallorca)
2007

INTRODUCCIÓ

La literatura devocional catalana medieval és un camp d'investigació encara minsament llaurat, malgrat que no en faltin publicacions amb materials valuosos. En canvi, els textos litúrgics medievals del territori de l'antiga Corona d'Aragó, particularment els dels Principat, han estat publicats i estudiats molt més sistemàticament. Per ventura, tres factors han influït en la descua dels textos populars religiosos antics:

- a) Els tòpics sobre la pròpia Edat Mitjana, presentada massa freqüentment com una època obscura, i això valdria especialment per a les manifestacions devocionals del poble pla.
- b) La poca qualitat literària de la majoria dels textos piadosos que, a tot estirar, serien vists com una curiositat filològica o etnogràfica.
- c) El distanciament de la temàtica religiosa i de les seves expressions que s'ha donat a les darreres dècades.

L'estudi i l'edició del devocionari del fons Gabriel Llabrés de l'Arxiu Municipal de Palma (Ms. Ll. 27), pretén, doncs, contribuir a un major coneixement de la pietat catalana tardomedieval. Es tracta, per tant, d'un treball d'història de la literatura popular. Hi presentam, com a complement, unes oracions i conjurs de curació mallorquins, que es poden datar entorn de finals del s. XV, perquè són uns textos que segueixen les mateixes dreceres que els del devocionari.

Aquesta pretensió determina la metodologia que hi hem aplicat:

- a) L'anàlisi de cadascuna de les seves peces, fent veure la mentalitat que hi ha davall, perquè la història de la literatura és també una història de les idees.
- b) La recerca de les fonts literàries dels textos del devocionari, tenint en compte la pròpia tradició de les terres de parla catalana i les seves connexions amb Europa.
- c) L'edició completa del text, amb uns criteris coherents amb les normes establertes per a la publicació dels textos religiosos. Ens han servit de guia els criteris d'edició de la *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, revista de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, la filial de l'Institut d'Estudis Catalans dedicada científicament a la història de la litúrgia.

El present treball està estructurat en dues parts. La primera és l'estudi preliminar, on es donen les claus imprescindibles per entendre el devocionari i valorar la seva importància. Hi feim constar l'origen del text i el descrivim sumàriament segons les normes de descripció arxivística i documental de la Biblioteca de Catalunya. A continuació, ubicam el devocionari en el context dels devocionaris medievals i catalans. Llavors analitzam cada formulari o secció del manuscrit, comentant les particularitats més rellevants de cadascuna de les seves peces. Tot seguit feim una síntesi dels elements devocionals i literaris més destacats del còdex. Després presentam les conclusions de l'anàlisi, ressenyant-ne els aspectes més interessants. Finalment, oferim l'elenc de les fonts i dels textos paral·lels de les peces, i donam raó de la bibliografia que hem utilitzat per estudiar-les.

La segona part, la més important, és l'edició íntegra del manuscrit. L'índex de fórmules eucològiques i dels textos més importants s'ha preparat seguint la metodologia de les edicions de fonts litúrgiques, amb l'objectiu de facilitar la consulta còmoda i ràpi-

da dels textos. L'índex general presenta la distribució de l'estudi. Les il·lustracions són una mostra de les seccions més significatives del manuscrit.

A l'apèndix, s'hi estudien i es transcriuen els textos devocionals del Ms. 14.060 de l'Arxiu Capitular de Mallorca, com un complement al devocionari, amb la mateixa metodologia. Hem optat per estudiar-los a part, malgrat les seves convergències amb els textos valencians, per destacar més la seva importància i per raons d'orde intern del treball.

Pel que fa a la investigació de la literatura devocional catalana medieval, aquest estudi presenta quatre novetats:

a) Aporta dues noves recensions de sengles obres de Ramon Llull, el *Llibre de primera i segona intenció* i el *Llibre que deu hom creure de Déu*. Aquests fragments ja havien estat identificats per Gabriel Llabrés, però mai no havien estat transcrits ni tampoc figuren a cap catàleg lul·lià antic o en els moderns de Llorenç Pérez Martínez (1958-1970) i d'Antoni Bonner (1985). Arran de la nostra investigació, ara ja estan registrats al catàleg de manuscrits lul·lians de la Base de Dades Ramon Llull (Universitat de Barcelona), i el primer dels textos serà utilitzat per Maria Isabel Ripoll en la seva edició crítica del *Llibre de primera i segona intenció*. Per tant, aquesta és la nostra contribució més important.

b) El nostre és el primer estudi sistemàtic d'un devocionari català medieval tan extens, ja que fins ara només s'havien publicat i estudiat oracions soltes o petits reculls d'aquest tipus de textos religiosos, si descomptam el llibre d'hores castellanenc publicat pel Dr. Germà Colón, que conté un devocionari factici en català i llatí.

c) La transcripció i l'anàlisi dels textos supersticiosos del Ms. 14.060 de l'Arxiu Capitular de Mallorca; té un singular interès, perquè són encara més escassos els textos mallorquins d'aquesta naturalesa que coneixem.

d) Presenta una primera llista, molt provisional, dels reculls devocionals medievals de les terres de parla catalana que ens han arribat. Aquest elenc s'haurà d'enriquir, necessàriament, amb l'avanç de la investigació arxivística i bibliotecària.

El Ms. Ll. 27 és com una porta oberta a la mentalitat religiosa tardomedieval arrelada al domini lingüístic català. Tenim raons sòlides per pensar que prové de la zona valenciana. Hi trobarem una vivència espiritual ancorada en part en la mentalitat pagana -romana i germànica-, on fe i màgia es barregen, i que era compartida per totes les classes socials. És, aleshores, una mostra d'una concepció transversal de l'existència humana en una època determinada, a l'albada de la Modernitat. De tota manera, hem de recordar que el medievalista francès Jacques Le Goff parla de la "llarga Edat Mitjana", ja que moltes concepcions medievals, suposadament caducades, arriben fins als nostres dies.

Aquest devocionari és també un testimoni d'usos lingüístics catalans, llatins i castellans, les llengües en què estan escrits els textos. Des d'aquesta perspectiva, val a dir que, essent un text sense pretensions literàries, és, tanmateix, un monument del català vigent a l'època.

Vull agrair al Dr. Joan Mas i Vives l'acompanyament durant la investigació i, al tribunal acadèmic, la tasca d'avaluar-la. El Dr. Albert G. Hauf, de la Universitat de València, ha tingut l'amabilitat de revisar part de la transcripció i d'indicar-me algunes

de les fonts. El Dr. Gabriel Llompart m'ha assessorat en el tema de la religiositat popular. La Sra. Anna Gudayol, cap de la secció de manuscrits de la Biblioteca de Catalunya, m'ha ajudat en qüestions codicològiques i en la transcripció d'alguns textos tardans especialment difícils. El Dr. Jaume Garau, de la Universitat de les Illes Balears, m'ha revelat l'existència del Ms. 14.060 de l'Arxiu Capitular de Mallorca i el Sr. Antoni Mut, antic Director de l'Arxiu del Regne de Mallorca, n'ha revisat i completat la nostra transcripció. La Sra. Maria Isabel Ripoll, de la Càtedra Ramon Llull, m'ha assessorat sobre els textos lul·lians i pseudolul·lians, ajudant-me a comparar els textos del devocionari amb altres còdexs. El Sr. Josep Barceló, company de l'Arxiu del Col·legi de Lluc, va dur a terme la difícil comesa de digitalitzar el còdex. El personal de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, de la Biblioteca de Catalunya i de l'Arxiu Capitular de Mallorca m'han aconseguit bibliografia bàsica o de difícil accés. És obligat que esmenti especialment el Dr. Pere de Montaner, Director de l'Arxiu Municipal de Palma, que em va descobrir el manuscrit del fons Gabriel Llabrés, i després m'ha facilitat generosament el seu estudi.

ESTUDI PRELIMINAR

1. La tipologia dels devocionaris medievals

Els devocionaris¹ són reculls de pregàries que tenen l'origen en els *libelli precum* cèltics² i carolins³, recopilats, a partir del s.VIII, sobre la base d'oracions i de formularis de pregàries d'autoria molt diversa. Els *libelli precum* es confegeixen seguint el model dels *libelli missarum*, o plaguetes amb formularis de misses diverses usades a la litúrgia de la ciutat de Roma. Un dels principals devocionaris és el d'Anselm de Canterbury (s. XI-XII), que va tenir una gran influència a tota l'Edat Mitjana, com es demostra pels textos que se li varen atribuir⁴.

La nota més rellevant dels devocionaris és el seu caràcter privat, cosa que deriva en la gran varietat de textos s'hi poden trobar, des d'oracions adreçades a sants, exorcismes, oracions per a diverses circumstàncies, conjurs, fins a pregàries per demanar la salut. Aquests reculls també poden sorgir entorn d'un santuari o centre de culte, com és el cas del *Llibre vermell* de Montserrat o el *Tesoro de milagros y oraciones de la cruz de Caravaca*. Es tracta, per tant, de recursos per a la pietat personal i individual⁵, paral·lels als textos oficials de la litúrgia, encara que sovint en prenen elements. Són llibres que han fet fortuna en la pietat cristiana, perquè han arribat fins als nostres dies. Els devocionaris medievals no estaven sotmesos, en principi, al control de l'autoritat eclesiàstica; per això, s'hi poden localitzar textos considerats més aviat heterodoxos. En canvi, després del concili de Trento (1545-1563), aquest control es fa molt més estret, especialment pel que fa a les manifestacions públiques de la pietat i en les edicions impreses dels devocionaris. El seus usuaris podien ésser, indistintament, clergues i laics.

Els devocionaris tenen com a correlatiu els llibres d'hores⁶, que apareixen devers el s. XIV i tenen la seva època d'esplendor en el s. XV. Contenen sobretot un resum de l'ofici diví, o pregària canònica de les hores del dia seguint la divisió romana de la jornada -matines, prima, laudes, tèrcia, sexta, nona, vespres i completes-, sobretot per a ús dels laics. S'hi inserien també altres seleccions del salteri i oficis devocionals, com les hores de santa Maria, l'ofici de la creu o el de l'Esperit Sant, usats també pels monjos, els religiosos i els clergues. Igualment, no és estrany trobar llibres d'hores amb

¹ Sobre aquesta tipologia documental, el seu context i contingut, i la seva metodologia d'anàlisi, vegeu: D. A. WILMART, *Auteurs spirituels et textes dévots du moyen âge*. París 1932; P. SALMON, *Analecta liturgica. Extrait des manuscrits liturgiques de la Bibliothèque Vaticane. Contribution à l'histoire de la prière chrétienne*. Città del Vaticano 1974, pp. 121-194. És particularment útil l'extensa bibliografia de les pp. 123-125.

² Són les anomenades *loricae* o cuirasses, és a dir, oracions de protecció; cfr. L. GOUGAUD, *Étude sur les loricae celtiques et sur les prières qui s'en rapprochant*, a "Bulletin d'Ancienne Littérature et d'Archéologie Chrésiennes" (octubre 1911), pp. 265-281; (janvier 1912), pp. 33-41; (février 1912), pp. 101-127.

³ cfr. D. A. WILMART, *Precum libelli quattuor aevi karolini*. Roma 1940.

⁴ COTTIER, J.-F., *Anima mea. Prières et textes de dévotion du Moyen Age latin. Autour des Prières ou Méditations attribuées à saint Anselm de Cantorbéry (XIe-XIIe siècle)*. Turnhout 2001, pp. XIX-LXXI.

⁵ Per això, estan fora de lloc les disquisicions de P. SALMON a o.c., p. 189, sobre si els devocionaris s'han de considerar pregària de devoció personal o pregària litúrgica. És un exemple de la confusió general que hi ha respecte d'aquest tipus de llibres i de la seva naturalesa.

⁶ Pel que fa als llibres d'hores, vegeu V. LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque Nationale*. París 1927; H. LECLERQ, *Livres d'heures, a Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et Liturgie*. Vol. IX/2. París 1930, cols. 1836-1882; A. DOMÍNGUEZ RODRÍGUEZ, *Libros de horas del siglo XV en la Biblioteca Nacional*. Madrid 1979; A. GUDAYOL, *Llibres d'hores manuscrits a la Biblioteca de Catalunya*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" IX (1999), pp. 85-130.

pregàries semblants a les dels devocionaris, de forma que sovint es confonen els dos gèneres documentals i els estudiosos en parlen indistintament⁷. En efecte, tant els devocionaris com els llibres d'hores són reculls privats, duen resums de l'ofici diví, oracions o pregàries diverses i fragments de la Sagrada Escriptura, especialment els relats de la Passió. En tots dos casos, hi tenien entrada les llengües vernacles, juntament amb el llatí, en una proporció que varia segons els casos.

Podem establir alguns criteris de reconeixement, tenint en compte la real dificultat pràctica de distingir amb precisió les dues tipologies documentals:

	LLIBRE D'HORES	DEVOCIONARI
Llengua	llatí i llengua vernacle	llatí i llengua vernacle
Dimensions	Un llibre de butxaca (in 4°; in 8°)	Un llibre de butxaca (in 8°)
Característiques codicològiques	Cal·ligrafia acurada Miniatures Reclams Normalment text a una columna	Cal·ligrafia de diversa qualitat Sense miniatures, però sovint amb dibuixos de caràcter piados Ornamentació simple i gairebé casolana
Suport	Paper i pergamí	Paper i pergamí
Època	ss. XIV-XVII	Des dels ss. VIII-IX (<i>libelli precum</i>)
Origen i finalitat	Salteri amb oracions afegides Aliment de la pietat personal en privat	Recull de pregàries per a diverses intencions i necessitats Aliment de la pietat personal en privat
Destinatari primari	Laics Caràcter privat	Laics o clergues Caràcter privat
Estructura i contingut	Relativament arbitrària Elements essencials (± s. XIV): Calendari més simple Ofici parve de la Mare de Déu Salms penitencials Lletanies Sufragis Ofici de difunts Elements secundaris (± s. XV): Fragments dels evangelis Relats de la Passió (sant Joan) Pregàries <i>Obsecro te</i> i <i>Intemerata</i> Oficis de la creu i de l'Esperit Sant Goigs de la Mare de Déu	Arbitrària Pot presentar una estructura semblant a la dels llibres d'hores, però amb un clar predomini de les oracions devocionals i supersticioses. Textos de meditació de mestres espirituals.

⁷ cfr. L. GENICOT, *Typologie des sources du Moyen Age occidental. Introduction*. Turnhout 1986. En aquest important programa d'estudi de les fonts medievals occidentals, els devocionaris no hi apareixen com una tipologia documental individualitzada dins les fonts espirituals (pp. 25-26), excepte les *loricae* celtes i els *libelli precum* carolins que hi surten, impròpiament, com a fonts litúrgiques (p. 23). En canvi, els llibres d'hores hi són inclosos, també incorrectament, entre les fonts litúrgiques, com a llibres de devoció (p. 25), i igualment entre les fonts espirituals (p. 26), que és el seu lloc.

	Elements accessoris: Salms graduals Oficis de sants Saltiri abreujat de sant Jeroni Oracions devocionals	
--	--	--

Així, doncs, entre els devocionaris i els llibres d'hores, hi ha sovint un intercanvi de formularis i de peces, que deriva de la seva naturalesa de llibres privats, on es reflectien els interessos dels seus posseïdors. En aquest sentit, no manquen exemples de llibres mixtos o híbrids, com era ben habitual a l'Edat Mitjana, particularment per estalviar pergami o també per facilitat de maneig.

Finalment, cal advertir que hi havia un autèntic bescanvi d'oracions i formularis de pregàries entre les diverses zones abans que la impremta afavorís encara més la difusió dels textos. Aquest fet desmenteix el tòpic que l'època medieval va esser, en general, un període de poca comunicació cultural entre països. Els textos de devoció travessaven Europa, per exemple, amb els pelegrins que anaven als grans santuaris (Montserrat, Sant Jaume de Compostel·la, Roma, Jerusalem, Rocamador, etc), els ordes religiosos, els estudiants que anaven a estudiar a universitats estrangeres i per via d'intercanvi comercial.

2. Els devocionaris medievals catalans

Els devocionaris i els llibres d'hores catalans no han estat inventariats ni estudiats sistemàticament; els llibres d'hores han estat tractats amb més amplitud sobretot pels historiadors de l'art, en referència a les seves miniatures⁸.

Sobre els devocionaris medievals manuscrits de les terres de l'antiga Corona d'Aragó, hem pogut arribar a tenir coneixement de l'existència dels següents reculls, d'extensió desigual, a través de la recerca bibliogràfica⁹ i arxivística. Hi posam com a data límit el final del s. XVI, encara que, per als textos litúrgics oficials, el concili de Trento (1545-1563) marca el fi de l'Edat Mitjana; els textos devocionals, per la seva naturalesa privada, tenen una cronologia més fluida. No tenim en compte en aquesta llista les pregàries soltes o els aplecs més reduïts¹⁰:

- Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Ms. Ripoll 217 (s. XII). Recull de nou pregàries marianes en llatí d'un còdex procedent del monestir de Ripoll. Edició: A. OLIVAR, *El recull de pregàries marials del manuscrit 217 de Ripoll*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" V (1994), pp. 31-42.

⁸ L'estudi clàssic és el de P. BOHIGAS, *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña. Contribución al estudio de la historia de la miniatura catalana*. Barcelona 1960. Sobre els aspectes codicològics i d'història cultural, vegeu J. ALTURO I PERUCHO, *Història del manuscrit a Catalunya*. Barcelona 2003.

⁹ Les bibliografies modernes més completes de la investigació històrica sobre la litúrgia catalana són d'A. OLIVAR, *Panorama actual de la investigació històrica de la litúrgia a Catalunya*, a "Analecta Sacra Tarraconènsia" vol. 41 (1968), pp. 245-278, i *Nou panorama de la investigació de la història de la litúrgia a Catalunya*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" VIII (1996), pp. 45-105.

¹⁰ Per exemple, el recull factici de pregàries de F. BOFARULL SANS a *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona 1847-1010. Vol. XIII. pp. 149-164.

- Barcelona, Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, Ms. 1. (ss. XIV-XV): ff. 27v-29v Breu tractat de confessió; ff. 47r-56v: Recull de pregàries diverses en llatí i català. Edició facsímil parcial: *Llibre vermell de Montserrat*. Barcelona 1989.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 1538 (s. XIV). Llibre d'hores amb un devocionari factici en llatí i català. Inèdit.
- Barcelona; Biblioteca de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, Ms. sense signatura (s. XV). Recull d'oracions en català de jueus conversos. Edició: J. RIERA SANS, *Un recull d'oracions en català de conversos jueus (segle XV)*, a "Estudis Romànics" vol. XVI (1971-1975), pp. 49-97.
- Bolonya, Biblioteca dell'Archiginnasio, Ms. A. 275, ff. 39v-45r (s. XV). Edició: M. BATLLORI, *Un català del segle XV a Bolonya*, a *Obres completes*. Vol. I. *De l'Edat Mitjana al Renaixement*. València 1993, pp. 199-216.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 1804, ff. 57r-145v (s. XV). Francesc Eiximenis, *Scala Dei. Tractat de contemplació o Devocionari de la reina Maria*. Conté un cert nombre d'oracions devocionals. Edició modernitzada: C. WITTLIN-E. RÀFOLS, *Scala Dei. Devocionari de la reina Maria*. Barcelona 1985.
- Palma, Arxiu Municipal, Ms. Ll. 27 (ss. XV-XVII). Inèdit.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 92. *Flor dels salms i Hores de la Passió* (s. XV). Conté glosses al salteri, oficis devocionals i oracions diverses. La majoria de textos són en català. Inèdit.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 480 (s. XV). Còdex factici en llatí i català. Florilegi patristic i d'escriptors eclesiàstics, que conté també diversos textos devocionals. Inèdit.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 854 (s. XV). Llibre de devocions a la Mare de Déu, en català, en prosa i vers. Inèdit.
- Castelló, Biblioteca de la Societat Castellonenca de Cultura, Ms. s/n (s. XIV amb addicions del s. XV). Procedeix segurament de la vila de Morella. Llibre d'hores amb un devocionari factici en llatí i català. Edició parcial del text català del llibre d'hores i del devocionari: G. COLÓN, *Llibre d'hores*. Barcelona 1960.
- Palma, Arxiu Capitular, Ms. 14.060, ff. 296-298; 300-302; 308 (finals s. XV). Conjunt d'oracions i conjurs de curació, i receptes mèdiques populars en català. Inèdit.
- Solsona, Arxiu Capitular, Ms. 1 (finals s. XV). Conté pregàries devocionals en llatí i català. La majoria de textos són en llatí. Inèdit.
- Vic, Biblioteca i Arxiu Episcopal, Ms. 208 (finals s. XV). Miscel·lània litúrgica. La majoria d'oracions són en llatí. Inèdit.
- Vic, Biblioteca i Arxiu Episcopal, Ms. 88 (finals s. XV). Llibre d'hores i devocionari. La majoria d'oracions són en llatí. Inèdit.
- Vic, Biblioteca i Arxiu Episcopal, Ms. 89 (finals s. XV). Llibre d'hores i devocionari. La majoria d'oracions són en llatí i en té algunes en provençal. Inèdit.
- Vic, Biblioteca i Arxiu Episcopal, Ms. 90 (principis s. XVI). Llibre d'hores i devocionari. La majoria d'oracions són en llatí. Inèdit.
- *Tesoro de milagros y oraciones de la cruz de Caravaca*. Aquest recull escrit en castellà, conté una vintena d'oracions en català, de diverses èpoques, sobretot per curar malalties. Edició: *La cruz de Caravaca*. Barcelona 2001.

Com es pot observar, la gran majoria dels textos procedeixen de Catalunya, són del s. XV, les oracions estan en català i llatí, amb predomini del llatí, i molts es conserven a la Biblioteca de Catalunya.

El Ms. Ll. 27 està inscrit, aleshores, en una ferma tradició documental, cultural i espiritual de les terres de parla catalana, i en concret, de València, com un dels seus testimonis més complets.

ORIGEN I DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

El Ms. Ll. 27 de l'Arxiu Municipal de Palma és un còdex factici, acèfal, àpode i sense títol, d'autor desconegut, format per textos de diverses procedències i redactats per distintes mans. Era propietat de l'historiador Gabriel Llabrés Quintana (1858-1928)¹¹, que deixà la seva biblioteca particular a l'Ajuntament de Palma. El degué adquirir durant la seva llarga estada professional fora de Mallorca, però, a la documentació del seu arxiu personal, conservada a l'Arxiu Municipal de Palma, no hi hem pogut trobar cap pista sobre com va arribar a les seves mans.

Pel seu contingut, aquest manuscrit s'ajusta a la tipologia documental dels devocionaris medievals, és a dir, un recull de textos per a la pietat privada, paral·lels als destinats al culte públic i oficial de l'Església catòlica.

Prové, amb tota probabilitat, de València, o almenys hi ha estat usat, per les raons següents:

- a) La inserció posterior de sant Vicenç Ferrer en el calendari (f. 5r).
- b) L'esment del poble de Biar en una de les proves d'escriptura (f. 79v).
- c) La presència de la crònica sobre l'aparició d'un cometa a Castelló (f. 85v).
- d) La prosa del formulari de la missa de les cinc llagues de Crist, que únicament es localitza en el missal valencià incunable de 1492.
- e) L'ambient lul·lista franciscà i beguí reformador que suggereixen alguns dels textos que s'hi inclouen.

En canvi, no són concloents aquestes característiques lingüístiques, atès que en podem trobar testimonis contemporanis a altres indrets del domini lingüístic català:

- La primera persona del present d'indicatiu amb la terminació -e.
- La forma de primera persona del present de subjectiu "puxa".
- Les formes de pronom possessiu "seua" i "seues".
- La presència del pronom demostratiu "est" i dels seus derivats.

Malgrat tot, s'ha de tenir present que molts dels textos del còdex eren d'ús general, ja que hi havia un vertader intercanvi de manuscrits entre regions fins i tot molt allunyades.

Com és natural, no tenim notícia dels compiladors del recull devocional; amb tot, dels noms de Joan Garcia (núm. 247), Joan Sans (núm. 235) i Antoni Bellot (núms. 253 i 265), que apareixen en algunes proves d'escriptura, en podríem pensar que foren posseïdors del manuscrit o que estaven en relació amb ells a la darrera fase d'arreglament dels textos. El que podem deduir és que degué pertànyer a uns laics de gran sensibilitat espiritual i amb un nivell de cultura eclesiàstica prou elevat per comprendre el llatí, per més que no el dominassin a bastament per escriure'l correctament, com es pot veure en la majoria dels textos escrits en aquesta llengua. Sobre l'ambient d'origen del devocionari, cal tenir present el que diu A. Hauf sobre la cultura religiosa a la València tardomedieval: "El cert és que hi ha indicis de l'existència de grups de se-

¹¹ Per a una visió general sobre Gabriel Llabrés Quintana, vegeu: J. PONS I MARQUÈS, *Don Gabriel Llabrés y Quintana, a Obres*. Vol. IV. *Història i poètica*. Palma 1977, pp. 103-123; I. PEIRÓ MARTÍN, *El mundo erudito de Gabriel Llabrés Quintana*. "Rúbrica" 3. Palma 1992.

glars cultes seriosament interessats en qüestions d'espiritualitat. Foren ells, com bé ho prova l'estudi de les dedicatòries, que demanaren i exigiren dels nostres millors teòlegs, com Francesc Eiximenis o Antoni Canals, el present d'obres de sòlida doctrina en llengua vulgar, per assolir l'objectiu primordial de retrobar el regne interior de Jesucrist i d'eliminar les perilloses barreres de la ignorància"¹².

El cos principal del manuscrit data de mitjans del s. XV, i està escrit en lletra gòtica i humanística, amb un rotund predomini de la primera. Les filigranes del paper confirmen aquesta datació. El calendari litúrgic inicial, escrit en lletra gòtica, segurament és de començaments del s. XV. En tot cas, el còdex degué ésser usat, no sabem fins a quin punt, almenys fins als ss. XVI-XVII, perquè alguns textos religiosos i profans estan escrits en lletra d'aquesta època o estan datats. Generalment, les proves d'escriptura són d'aquest darrer segle.

Les llengües usades en els textos del cos principal són el català i el llatí, però una part dels que són dels ss. XVI-XVII estan en castellà, la majoria proves d'escriptura.

El manuscrit fa 114 mm. x 110 mm.; la caixa i el número de línies per foli varien segons els quaderns. El suport de l'escriptura és el paper, però els ff. 1, 14, 73 i 90 són de pergamí. Les tapes actuals de pergamí no són les originals del s. XV; la davantera, és del s. XVII, com el llom i els seus reforços exteriors de cuir, amb fils creuats en forma romboïdal sobre la coberta, típics de l'època. Aquesta coberta duia dos tancadors de tires de cuir, que no s'han conservat. La tapa posterior és molt més nova, d'un pergamí més clar, distint al de la tapa davantera; segurament és afegida per Gabriel Llabrés, amb molta poca traça. El guillotinat de l'enquadrernació actual va afectar el marge superior del manuscrit, però, com era prou ample, el text no hi va quedar escapçat. El còdex no duu numeració original. Actualment, té 90 ff., numerats modernament amb un numerador d'oficina, més un foli final sense numerar.

El contingut indica amb claredat la destinació religiosa del còdex, descomptant-ne una part dels textos afegits posteriorment:

1. f. 1r [Textos sense identificar].
2. f. 1v [Taula de l'any litúrgic. Primera part]. En llatí.
3. ff. 2r-13v [Calendari litúrgic]. En llatí.
4. f. 14r [Taula de l'any litúrgic. Segona part]: "Hic est terminus qui nunquam preterit neque in bisexto neque sine bisexto".
5. f. 14v [Oració a Crist]: "Christus vincit ...". En llatí.
6. ff. 15r-28r [Tractat de confessió general]. En català.
 - f. 15r: "Taula de les x confessions del saui peccador deiús scrites".
 - f. 15v-25r: "Confessions e iustificacions molt santes e segures del saui peccador qui ab temps s'aperella a ben viure e morir".
7. ff. 25r-26v [Diàleg de Jesús amb la seva Mare. Versió llatina]: "Dum quidam seruus Christi Iesu teneret presentem scripturam secum ...".
8. ff. 26v-28r [Diàleg de Jesús amb la seva Mare. Versió catalana]: "Com hun seruidor de Iesuchrist tengués la present scriptura ab si ...".
9. ff. 28v-29r [Miracles de l'eucaristia]: "Sunt enim in hoc sanctissimo sacramento decem miracula ...". En llatí.
10. f. 29r [Oració a Crist]: "Christus vincit ...". En llatí.

¹² A. G. HAUF I VALLS *Notes sobre l'espiritualitat valenciana del s. XV*, a "Saó" monogràfics 13 (desembre 1992), p. 27.

11. ff. 29v-32r [Formulari per demanar l'auxili diví]: "Si uols que Deus t'endrece e que-t proper digues tots dies aquestes psalmps per orde ayxí com uenen". En català.
12. ff. 32v-33r: [Oració a la Mare de Déu]: "Entre totes les elletes ...". En català.
13. f. 32r [Proves d'escriptura]. En castellà.
14. f. 33v [Textos sobre la prudència i la mort]. En llatí.
15. f. 34v [Proves d'escriptura]. En castellà.
16. ff. 35r-39r: "Missa molt deuotíssima de les 5 plagues de Iesuchrist" [esborrany]. En llatí, excepte el títol.
17. f. 39r [Oració per curar el mal de queixal]: "Sent Perre staua aseyt sobre la porta de Iherusalem ...". En català.
18. ff. 39v-40r [Oració litànica a Jesucrist]: "O crux, fructus saluificus ...". En llatí.
19. f. 40v [Oració sobre Crist crucificat]: "Eterne, qui ex sanctissimo corpore unigeniti Filii tui ...". En llatí.
20. f. 41r [Pròleg de l'evangelí de Joan: Jn 1,1-14]: "In principio erat uerbum ...". En llatí.
21. f. 41v [Oració dels sants noms]: "Estos són los sants noms que tenia ab si el Dean de Córdoua ...". En català.
22. ff. 42r-44v [Oració de protecció contra tot mal]: "Tot hom que aportarà aquesta santa oració sobre si ...". En català i llatí.
23. f. 44v: "Oració dels vaiuots". En català.
24. ff. 45r-50r: "Missa deuotíssima quinque plagarum domini nostri Iesu Christi facta a papa Iohanne, qui concessit tan dicentibus quan audientibus cc. dies indulgencie" [text definitiu; cfr. núm. 15]. En llatí.
25. f. 50r [Escrit pseudoagustiní sobre les dones]: "Augustinus inquit: Securus est mulierem non audire ...". En llatí.
26. ff. 50v-51r: "Oracio ad habendum intellectum subtilem et memoriam ualentem usque ad mortem". En llatí.
27. ff. 51r-51v: "Oracio de prudencia ad virginem Mariam". En llatí.
28. ff. 52r-52v: [Oració a Crist i a diversos sants]: "Christus vincit ...". En llatí.
29. f. 53r [Text administratiu]. En català.
30. ff. 53v-54r [Proves d'escriptura i elogi de l'honra]: "En qualquiera manera deuemos ...". En castellà.
31. f. 54v [Proves d'escriptura]. En llatí i castellà.
32. ff. 55r-61v [Ramon Llull: fragment del "Llibre de primera i segona intenció"]. En català.
33. ff. 61v-73v [Ramon Llull]: "Deus per nostra virtut, veritat e amor, comença aquest libre, lo qual appellam libre que deu hom creure de Déu" [fragment]. En català.
34. ff. 74r-74v [Escrit pseudolul·lià sobre les virtuts cardinals]: "Aquestes són les quatre virtuts cardinals segons lo doctor ...". En català.
35. f. 74v [Proves d'escriptura]. En llatí i català.
36. ff. 75r-75v [Oracions diverses]. En castellà.
37. f. 76v-77r [Proves d'escriptura]. En castellà, català i llatí.
38. f. 78r [Final de les confessions del saui peccador]. En català.
39. f. 78r [Oració a la Mare de Déu]: "Dios te salve, Madre de Dios ...". En castellà.
40. f. 79v [Proves d'escriptura]. En català.
41. f. 81r [Elogi de l'honra]: "En qualquiera manera deuemos ...". En castellà.
42. ff. 82v-83v [Notes diverses i partides de naixement]. En català.
43. ff. 84r-84v [Oració a Crist i a diversos sants]: "Christus vincit ...". En llatí.
44. f. 85v [Crònica de l'aparició d'un cometa]. En català.
45. ff. 86r-86v [Nota sobre la venda d'un terreny]. En català i llatí.
46. f. 86v [Oració a Crist]: "Christus vincit ...". En llatí.
47. f. 88r [Invocació a la creu]: "Salve, crux preciosa ...". En llatí.
48. ff. 88v-90v [Proves d'escriptura]. En català, llatí i castellà.
49. [Apèndix sense numerar: Estudi codicològic de Gabriel Llabrés].

Segons Gabriel Llabrés¹³, els folis del manuscrit estan distribuïts en nou quaderns, de composició irregular pel que fa al nombre de folis; hi falten devers 16 ff., localitzats així en referència a la numeració actual:

<i>referència</i>	<i>folis que hi falten</i>
Després del f. 54	2 ff.
Després del f. 55	1 f.
Després del f. 63	2 ff.
Després del f. 74	1 f.
Després del f. 76	3 ff.
Després del f. 78	1 f.
Després del f. 81	1 f.
Després del f. 85	1 f.
Després del f. 86	2 ff.
Després del f. 89	2 ff.

Malgrat aquestes mancances i dels efectes de la humitat que han patit alguns dels fulls, l'estat general del manuscrit i de l'escriptura és bo.

El Ms. Ll. 27 és un llibre que ha tingut una història llarga i molt viva, com ho demostren les nombroses mans que han intervingut en la seva confecció. Les principals, descomptat petites intervencions esparses, són les següents:

a) s. XV:

- 1^a mà, de principis del s. XV: ff. 1v; 14r.
- 2^a mà, de la primera meitat del s. XV: ff. 2r-13v; 35r-39r; 45r-51v.
- 3^a mà, de la primera meitat del s. XV més avançat: ff. 15r-28r.
- 4^a mà, de la meitat del s. XV: ff. 55r-74v.
- 5^a mà: ff. 29v-32v.
- 6^a mà: ff. 42r-44v.

b) s. XVI: una mà amb intervencions menors d'altres mans: ff. 32v; 33r; 34v; 52r-52v; 54r; 75r-75v; 77r; 78r; 81r; 82v; 83r-83v.

c) s. XVII: diverses mans: ff. 14v; 33v; 34v; 51v; 52r-52v; 84r-88r; 90r.

El que queda molt clar és que el nucli original del manuscrit va esser reordenat i tornat a enquadrar al s. XVII i s'hi inseriren nous textos. És molt versemblant que romangués dins una mateixa família de posseïdors que, per tant, seria la responsable de les variacions i les addicions respecte del nucli original de textos. De tota manera, fins i tot aquest nucli primitiu es caracteritza per una tal mobilitat, que fa pensar en el seu ús per un grup que anava incorporant, successivament, els textos al devocionari a mesura que en tenia coneixement.

Pel que fa a la il·lustració del còdex, no hi trobam cap il·luminació a plana completa ni luxosa. Això mostra que es tracta d'un llibre d'ús privat i ordinari, encara que la cal·ligrafia del cos principal és acurada. En canvi, la lletra dels ss. XVI-XVII té un

¹³ Al final del devocionari, G. Llabrés insereix uns fulls on esbossa un estudi codicològic del manuscrit, que aprofitam per al nostre treball.

traçat molt ràpid i descurat, amb molts d'errors fins i tot per a l'ortografia de l'aleshores. Les caplletres del calendari són, alternativament, en vermell i blau, i el text en negre o vermell. Els textos eucològics de la missa de les cinc llagues duen les rúbriques en vermell i el text en negre. A la resta del manuscrit, les capitals són simplement més grosses i estilitzades que les lletres del text. Ocasionalment, hi falten les caplletres (f. 32r), o estan solament indicades per a guia de l'il·luminador (ff. 15v; 29v-32; 49; 55v-72v). Els calderons són relativament escassos (ff. 14r-15r; 46v-51r; 55v-72v), i gairebé no s'han usat reclams (ff. 34r; 73v). Són habituals les creus en l'encapçalament dels textos, sovint acompanyades del monograma IHS, del nom de Jesús.

D'altra banda, són del s. XVII aquestes decoracions¹⁴:

- a) f. 28v: creu amb els braços adornats amb línies horitzontals i verticals, encerclada per una garlanda sense decoració.
- b) f. 76r: inicials entrelaçades amb els remats bífids, i el monograma IHS.
- c) f. 29r: tres cercles, disposats verticalment l'un davall l'altre, amb textos dedins.
- d) ff. 80v i 81v: dibuixos de creus amb calvari, i els braços adornats amb línies horitzontals i verticals. Totes duen doble travesser. En les dues del f. 80v, el travesser superior està tort cap a la dreta.
- e) Creu amb calvari, amb textos en lletra cursiva als dos costats de la creu i dins els escalons del calvari.

¹⁴ Per als paral·lels d'aquest tipus d'il·lustració, cfr. ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA, *Els ninots de l'escrivà*. Girona 1999.

ANÀLISI DELS FORMULARIS

1

[TEXTOS SENSE IDENTIFICAR]

El mal estat del suport del manuscrit no permet llegir amb claredat els textos, que semblen estar escrits en català, llatí i castellà; s'hi endevinen tres mans distintes, que deuen datar del s. XV.

2-4

[TAULES I CALENDARI]

Aquests textos provenen, probablement, d'un llibre d'hores, on és molt més corrent trobar-los que en un devocionari. Les taules s'organitzen entorn de la data de la Pasqua, una data anual mòbil que condiciona la celebració de la resta de les festes de l'any litúrgic, excepte Nadal i les festes del seu cicle, que tenen una data prefixada.

El calendari és del tipus julià¹⁵, segons es dedueix pel nombre de dies dels mesos de l'any; està format, bàsicament, per un santoral romà, de procedència clarament catalana, perquè registra les festes habituals d'aquesta àrea, com Eulàlia de Barcelona (12 de febrer) i la seva octava (19 de febrer), Narcís (29 d'octubre) o Pau de Narbona, inscrit dues vegades (22 de març i 11 de desembre), per bé que aquest darrer prové de la litúrgia narbonesa¹⁶. També hi compareixen sants de l'antiga litúrgia hispànica¹⁷, suprimida a Catalunya el s. IX, però en perduraren nombroses restes almenys fins a la reforma tridentina: Julià i Basilissa (7 de gener), Vicenç màrtir (22 de gener), Engràcia (16 d'abril), Justa i Rufina (17 de juliol), Eufèmia (16 de setembre), Quintí (31 d'octubre), Emilià (12 de novembre), Leocàdia (9 de desembre), i Eulàlia de Mèrida (10 de desembre), la mateixa que la barcelonina. Les festes marianes més destacades són la Concepció de Maria¹⁸, és a dir, la Immaculada Concepció (8 de desembre), i l'Expectació del part (18 de desembre), netament hispànica¹⁹. Afegits posteriorment per una altra mà, hi apareixen Vicenç Ferrer (5 d'abril), l'Aparició de l'arcàngel sant Miquel (8 de maig) i Bernadí de Siena (19 de juny).

En el seu estudi codicològic, G. Llabrés suposa, infundadament, que aquest calendari té un origen dominicà; segurament s'ho pensa per la presència de Tomàs d'Aquino i de Pere màrtir. Ara bé, es tracta de dos sants que són inclosos a calendaris de pertot arreu. El mateix es podria dir del també frare dominic Vicenç Ferrer, que tingué culte a totes les terres de parla catalana, on era conegut per les seves predicacions de

¹⁵ El calendari dit Gregorià començà a vigir el 4 d'octubre de 1582.

¹⁶ És també el cas d'Honorat (16 de gener), Lluís bisbe (19 d'agost), Ruf (27 d'agost), Egidi (1 de setembre), Cesari d'Arle (4 de novembre), Martí de Tours (11 de novembre), Brici (13 de novembre), Saturní (29 de novembre) i Coloma (31 de desembre).

¹⁷ cfr. J. VIVES, *Santoral visigòtic en calendarios e inscripciones*, a "Analecta Sacra Tarracensis" vol. 24 (gener-juny 1941), pp. 31-58; J. VIVES- A. FÁBREGA, *Calendarios hispánicos anteriores al s. XII*, a "Hispania Sacra" vol. 2 (1949), pp. 119-146.

¹⁸ Tenim formularis catalans de la Concepció de Maria ja en el s. XII; per exemple, en el Ms. 96 de l'Arxiu Capitular de Tortosa, que és un sacramentari gregorià. El nom d'aquesta festa mariana al devocionari indica que el seu calendari és anterior a 1471, en què es publica la constitució *Cum praeclara* del papa Sixte IV, el primer document en el qual surt el concepte "immaculada". En efecte, anteriorment només es parlava de la "concepció de Maria", com en el nostre manuscrit.

¹⁹ La festa de l'Expectació del part fou introduïda a la litúrgia hispànica pel X^e concili de Toledo l'any 656; cfr. J. VIVES, *Concilios visigóticos e hispanoromanos*. Barcelona-Madrid 1963, pp. 308-310.

masses. En canvi, l'anàlisi de la resta dels formularis ens demostra, com veurem, que el nostre devocionari més tost prové d'un ambient franciscà.

El que realment crida l'atenció és que el calendari no vagi acompanyat d'uns formularis de l'ofici de les hores de la Mare de Déu, de la creu, etc.; és el que justificaria plenament la seva presència al devocionari. En efecte, ens hem de demanar què fa un calendari en un devocionari sense els elements típics d'aquesta tipologia documental. Aquesta mancança no es justifica simplement perquè s'han perdut folis del còdex; és ben possible que sigui deguda a la circumstància que els usuaris del còdex ja tenien altres formularis per resar les hores com, per exemple, les Hores de santa Maria, de Ramon Llull.

5

[ORACIÓ A CRIST]

És la fórmula oracional que surt amb més freqüència al devocionari (núms. 5, 51, 97, 254, 258 i 267), però no al cos principal del s. XV, sinó als afegits dels ss. XVI-XVII²⁰. Les tres invocacions a Crist procedeixen de les lletanies de l'antiga litúrgia de la ciutat de Roma, encara que no n'era exclusiva²¹. És una pregària a Crist com el vencedor sobre els poders adversos que hi són al·ludits ("de omni malo"; "de inimicis nostris").

6

[TRACTAT SOBRE LA CONFESSIÓ GENERAL]

Text ascètic del gènere dels que s'anomenen *arts de ben morir*, que deriven del cap. 23 de la primera part de la *Imitació de Crist*, atribuïda a Tomàs de Kempis (±1379-1471), titulada *De meditatione mortis*. Per tant, és una meditació per fer degudament la confessió general davant la perspectiva de la mort²², a fi d'aconseguir la salvació, un tema omnipresent en la literatura piadosa medieval.

El mateix text del devocionari es troba també, amb escasses variants ortogràfiques, al Ms. 480 de la Biblioteca de Catalunya (D1) i al Ms. d-IV-19 de la Biblioteca de l'Escorial, publicats en edició crítica per A. Fàbrega²³. El nostre manuscrit és l'únic que duu la taula de les deu confessions. De tota manera, la coincidència entre els tres manuscrits revela la difusió i la popularitat que va tenir l'escrit.

²⁰ No comentarem els altres testimonis d'aquesta oració, perquè són gairebé idèntics, excepte en l'ortografia, que és sumament irregular i plena d'errades. Només en farem esment quan vagi acompanyada d'altres fórmules eucològiques.

²¹ cfr. F. CABROL, *Litanies*, a *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*. Vol. IX/2. París 1930, cols. 1540-1571. Aquesta pregària també fou usada per Carlemany com a crit de guerra; són les anomenades "aclamacions carolines"; cfr. A. SÁENZ, *La Cristiandad. Una realidad histórica*. Pamplona 2005, p. 18.

²² Sobre la concepció medieval de la mort, vegeu PH. ARIÈS, *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*. Barcelona 2000.

²³ cfr. A. FÀBREGA GRAU, *Els primitius textos catalans de l'art de ben morir*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955), pp. 79-107; vegeu el nostre text a pp. 98-104. En aquest mateix treball es publiquen altres versions catalanes i es fa un elenc d'antigues traduccions de textos semblants en altres idiomes al català.

A pesar de l'evident semblança en el contingut i, de vegades, en el títol, els arts de ben morir no s'han de confondre amb els confessionals -o penitencials-, que eren més aviat tractats per ajudar a practicar el sagrament de la penitència en circumstàncies normals de la vida, i no al llindar de la mort²⁴. En el nostre devocionari, és clar que es tracta d'un text adreçat al qui es prepara per a la mort, no al confessor, i fins i tot amb un abast més ampli que per a l'acte sacramental.

7-8

[DIÀLEG DE JESÚS AMB LA SEVA MARE]

Aquest curiós diàleg està datat el 1451. No n'hem pogut trobar paral·lels, encara que, a primera vista, podria ésser considerat el fragment d'una Passió²⁵. La versió llatina i la catalana coincideixen en el contingut. La seva relació amb la missa de Maria Magdalena²⁶ és significativa, perquè aquest personatge del Nou Testament esdevingué, en la pietat medieval, un model de pecadora -prostituta- penedida; sovint té dedicats formularis votius als missals medievals i la seva iconografia reflecteix aquest tema. En realitat, aquests textos són també un art de ben morir en forma dialogada, segons es dedueix de les paraules de Jesús: "Preparaciones sunt ad bene uiuendum et sancte moriendum" ("Preparacions són ha ben uiure e sanctament morir"). És especialment interessant perquè, en els altres arts de ben morir catalans que publicà el Dr. Fàbrega, no s'hi esmenta cap vegada la Magdalena.

9

[MIRACLES DE L'EUCARISTIA]

Aquest elenc és una explicació dels efectes de l'eucaristia²⁷ a partir de la semblança entre els fets sobrenaturals que s'hi esdevenen i una sèrie de fets naturals. Es tracta, doncs, d'una iniciació al misteri eucarístic de la transsubstanciació²⁸ per mitjà de la comparació. Cal tenir en compte que, segons la mentalitat medieval, el miracle és quelcom digne d'admiració i d'estudi²⁹. Probablement, és un text destinat a la meditació

²⁴ Vegeu, per exemple, J. TORNÉ CUBELLS, *Els confessionals del Ms. 117 de la Biblioteca Universitària de Barcelona*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 65 (1992), pp. 7-140. Torné Cubells descriu aquest tipus de llibres com "opuscles que contenen un elenc de les faltes sobre les quals caldria interrogar el penitent i, a més, hi adjunten alguns consells per estimular la sol·licitud del confessor i les bones disposicions del penitent. Així es proporcionava als confessors pocs il·lustrats uns elements manejables per complir el ministeri" (p. 110).

²⁵ Vegeu, per exemple, G. ENSENYAT-P.VILA, *Els dos fragments de la Passió mallorquina del segle XIV. Estudi, edició i notes*, a A. ROSSICH (coord.), *El teatre català dels orígens al segle XVIII*. Actes del II Col·loqui Problemes i Mètodes de Literatura catalana Antiga: «Teatre català antic». Girona, 6-9 de juliol 1998. Kassel 2001, pp. 122-139.

²⁶ La *Llegenda àuria* de Jacobo de Voràgine duu aquest exemple, que podria ésser una font remota del text que comentam: "Un home, dementre que escrivia los seus peccats en una carte, quant los ach scrits, ell posà l'escrit sobra los draps del altar; e preguà santa Magdalena que li enpetràs perdó dels seus peccats. E quant ell pres la carta, ell trobà tots los peccats delitz de la carte"; cfr. JAUME DE VORÀGINE, *Llegenda àuria*. Edició a cura de Nolasco Rebull. Olot 1976, p. 334.

²⁷ Per a una visió sintètica de la literatura eucarística medieval, cfr. F. VERNET, *La literatura latina medieval*, a M. BRILLANT (dir.), *Eucaristia. Enciclopedia*. Buenos Aires 1950, pp. 481-496, especialment la Baixa Edat Mitjana (ss. XIV-XV), pp. 490-496.

²⁸ Transsubstanciació: Conversió del pa i del vi en Cos i Sang de Jesucrist, en la qual es mantenen els accidents del pa i del vi, però canvia la seva substància.

²⁹ cfr. J. LE GOFF, *La civilización del Occidente medieval*. Barcelona. Buenos Aires. México 1999, pp. 295-297..

durant o després de l'elevació de l'hòstia durant la recitació del cànon de la missa. L'expressió "quibus rationes *deficiunt*, set similitudines seruiunt", pot estar inspirada en la coneguda estrofa de l'himne *Pange, lingua, gloriosi* de sant Tomàs d'Aquino: "si sensus *deficit*, ad firmandum cor sincerum, sola fides sufficit". L'al·lusió final als "doctores" ("in hoc cedit natura miraculorum post doctores"), referida sens dubte als teòlegs escolàstics, dóna un cert to antiintel·lectualista a l'escrit. La pietat popular medieval sovint és una reacció emotiva davant les disputes eucarístiques dels ss. IX i XI, que contribuïren, certament, a multiplicar els gestos d'adoració de la presència real eucarística de Crist i també a justificar-la³⁰, però de vegades amb una argumentació massa subtil per al poble pla.

A la tradició catalana medieval existeixen altres exposicions de les gràcies de l'eucaristia³¹, per animar a oir devotament la missa, la celebració de la qual en llatí i en veu baixa, impedia una participació més activa dels fel·ls en l'acció litúrgica.

11

[FORMULARI PER DEMANAR L'AUXILI DIVÍ]

Està format segons l'esquema de les hores canòniques del Breviari, amb invocació inicial, salmòdia i textos eucològics. L'oració núm. 57 està composta per dues oracions de Prima empeltades, procedents dels sacramentaris romans ("Domine, Deus Pater ..." i "Dirigere et sanctificare ..."), la primera dirigida al Pare i, la segona, a Crist. L'oració de Prima era la primera del dia de l'Ofici diví; per això, en aquestes dues pregàries hi ha les expressions temporals "ad principium huius diei" i "hodie".

L'oració núm. 64 es troba, amb una petita variant, a D1; és una pregària per demanar una llarga vida a fi de poder expiar els pecats i al·ludeix a la coneguda oració d'Ezequies, rei de Judà, davant l'amenaça d'invasió del rei assiri Sennaquerib (Is 36,14-20).

12

[ORACIÓ A LA MARE DE DÉU]

Aquesta composició poètica podria ésser la versió d'un text llatí, particularment el primer vers ("Sobre totes les elletes, singular Mare de Déu"), perquè l'expressió "Virgo singularis" és un lloc comú en la literatura mariana medieval; per exemple, a l'himne *Ave maris stella*: "Virgo singularis, inter omnes mitis ...". No figura a cap dels principals reculls de la poesia medieval catalana³². Només la trobam, parcialment (els

³⁰ D'aquí ve la multiplicació dels miracles eucarístics davant els impius o els descreguts sobre la presència real de Crist a l'eucaristia. Pel que fa a Catalunya, vegeu J. BAUCCELLS REIG, *Vivencia eucarística y corriente popular en los siglos XIII y XIV: ver a Dios*, a ASOCIACIÓN DE ARCHIVEROS DE LA IGLESIA EN ESPAÑA, *Memoria Ecclesiae* XX. Oviedo 2001, pp. 241-264; i *Hostia consagrada incorrupta y corporales ensangrentados en el monasterio benedictino de Sant Cugat del Vallès*, Obispado de Barcelona, a ASOCIACIÓN DE ARCHIVEROS DE LA IGLESIA EN ESPAÑA, *Memoria Ecclesiae* XX. Oviedo 2001, pp. 265-291.

³¹ cfr. J. CASAS HOMS, *Las gracias de la misa. Creencias populares del siglo XV*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955), pp. 71-78.

³² cfr. J. MASSÓ i TORRENTS, *Repertori de l'antiga literatura medieval. I. La poesia*. Barcelona 1932; J. PARRAMON i BLASCO, *Repertori mètric de la poesia catalana medieval*. Barcelona 1992; J. ROMEU i FIGUERAS, *Corpus de l'antiga poesia popular*. Barcelona 2000. Vegeu també: E. MOLINÉ i BRASÉS, *Textes vulgars catalans del segle XV*, a "Revue Hispanique" vol. 28 (1913), pp. 396-441; B. SPAGGIARI,

quatre primers versos), fent de tornada a les cobles medievals de la Mare de Déu de Lluc, als reculls de Marian Aguiló Fuster, *Cançoner de les obretes en nostra llengua materna divulgades durant los segles XIV, XV i XVI*, i *Cançoneret de cobles antigues a la Mare de Déu de Lluch de Mallorca*, una separata de la primera obra. S'ha de tenir present que Aguiló adverteix que ha tret els textos d'aquest recull de manuscrits antics, sense donar-ne detalls ni facilitant-ne la localització.

13 i 15

[PROVES D'ESCRITURA]

Són apunts sobre temes diversos fets pels escriptors per provar les plomes i la qualitat de la tinta. Es caracteritzen per la seva escassa traça cal·ligràfica, que dificulta molt la seva interpretació i no sempre tenen un significat clar, com és lògic en aquestes provatures. Estan escrites en castellà i són part dels textos afegits posteriorment al devocionari.

14

[TEXTOS SOBRE LA PRUDÈNCIA I LA MORT]

Aquests textos llatins del s. XVII són de caràcter moral i ascètic; tenen una certa semblança amb les jaculatòries³³ i estaven destinats, indubtablement, a la meditació.

16

[MISSA DE LES CINC LLAGUES]

Vegeu el § 24.

17

[ORACIÓ PER CURAR EL MAL DE QUEIXAL]

La primera part d'aquest text, el diàleg entre Jesús i sant Pere, és molt antiga; en podem trobar un cert paral·lel, en castellà, a D11. La segona part presenta com a element d'interès l'ús dels títols cristològics³⁴ com a fórmules d'intercessió. La darrera part és una oració a santa Apol·lònia com a protectora contra el mal de queixal. Aquesta oració es troba també a D4 i D6. La invocació a santa Apol·lònia acaba, contra tota lògica, amb una pregària a la Mare de Déu, perquè s'aconsegueixi la gràcia demanada. Per això, aquest text és un exemple típic medieval de l'acumulació d'intercessions a diversos sants, no sempre degudament jerarquitzades, per obtenir un bé determinat.

Aquesta pregària ens introdueix en el domini de la medicina popular medieval, com altres oracions del devocionari (§§ 21 i 22). Devora remeis per a malalties que eren fruit de l'experiència, hi havia un ampli recurs a la fe, però igualment a la fetilleria, a la màgia, als amulets i a altres pràctiques semblants³⁵, perseguides per l'autoritat

La poesia religiosa anònima catalana o occitanica, a "Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa" serie III, vol. 7/1 (1977), pp. 117-350.

³³ Jaculatòria: oració breu i d'una gran intensitat.

³⁴ Títols cristològics: Nom atribuïts a Jesús per manifestar la vertadera naturalesa de la seva persona i missió.

³⁵ E. VILLIERS, *Diccionario de amuletos y supersticiones*. Barcelona 2002.

eclesiàstica, en concret per la Inquisició³⁶. A Mallorca, aquesta repressió inquisitorial de la medicina popular està prou documentada³⁷. En el fons, hi havia el tema del pacte amb les forces obscures, és a dir, la idolatria. S'hi jugava també el control de l'Església sobre les consciències d'aquells qui volien provar sort al marge dels sacerdots i de les pregàries oficials.

Pel que fa a la religió com a recurs davant la malaltia, diu G. Llompart: "Las situaciones límites a las que se llegaba en la Edad Media fácilmente debido al retraso cultural hacía que la instancia religiosa fuera tan importante como el recurso médico o técnico. La ofrenda de una vela era entonces el equivalente a una dosis de penicilina. Y hay trovador provenzal que al enumerar los recursos humanos planta, con toda naturalidad, la oración contra la tempestad. A uno le entra la sospecha que se la imaginaba como un conjuro"³⁸.

18

[ORACIÓ LITÀNICA A JESUCRIST]

Aquesta pregària està construïda sobre l'índex d'una coneguda obra devocional del franciscà Ubertí da Casale (1259-1325), l'*Arbor vitae crucifixae Jesu Christi*, una meditació sobre els misteris de la persona i la vida de Crist, especialment la passió. Per tant, ens situa en les coordenades de la mística medieval entorn de la humanitat de Crist³⁹. La lletania comença i acaba amb una invocació a la creu. Segurament, a cada invocació es responia: "Ora pro nobis". També trobam aquest text, amb modificacions, a l'*Scala Dei* de Francesc d'Eiximenis (1330-1409); el manuscrit de la Universitat de Barcelona l'encapçala amb una rúbrica de prou interès: "Segueix-se la vida del nostre Salvador Jesuchrist posada en summa breument"; és una mostra clara de la influència del franciscà italià en l'obra del menoret gironí⁴⁰.

Ubertí da Casale fou un dels caps més destacats del grup d'espirituals italians de tendència joaquimista (apocalíptica), que fundaren la congregació dels *Pauperes Eremiti Domini Coelestini*, aprovada pel papa Celestí V (1294), l'abat benedictí i ermità considerat per ells i per molts d'espirituals com el "Papa angèlic" dels temps novells⁴¹. L'*Arbor* fou molt llegit per beguins, beguines i espirituals. Era, doncs, un llibre de

³⁶ cfr. J. DELUMEAU, *La peur en Occident (XIVe-XVIIIe siècle). Une cité assiégée*. París 1978, pp. 347-388.

³⁷ cfr. L. PÉREZ MARTÍNEZ, *Relaciones de las causas de fe de la Inquisición de Mallorca*, a "Fontes Rerum Balearium" vol. 1 (1977), pp. 257-304; vol. 2, n. 1 (1978), pp. 201-228; vol. 2, n. 2 (1978), pp. 357-372; vol. 2, n. 3 (1978), pp. 97-612; vol. 3 (1979-1980), pp. 433-452; F. RIERA I MONTSERRAT, *Remeis amatoris, pactes amb el Dimoni, encanteris, per a saber de persones absents, cercadors de tresors, remeis per a la salut. Bruixes i bruixots davant la Inquisició de Mallorca en el segle XVII*. Palma 1979; B. PROHENS PERELLÓ, *Inquisició i bruixeria a Mallorca (1578-1650)*. Palma 1995. És interessant comparar amb el que passa a França devers la mateixa època; cfr. F. BEVOUX, *Hantises et diableries dans la terre abbatiale de Luxeuil. D'un procès de l'Inquisition (1529) à l'épidémie démoniaque de 1628-1630*. Monaco 1956.

³⁸ G. LLOMPART, *La pintura medieval mallorquina*. Vol. II. Palma 1977, p. 151.

³⁹ Sobre aquest tema a València a les darreries de l'Edat Mitjana, vegeu A. G. HAUF I VALLS, o.c., pp. 26-27; i *Corrientes teológicas valencianas ss. XIV-XV: Arnau de Vilanova, Ramon Llull y Francesc Eiximenis, a Teología en Valencia, raíces y retos. Buscando nuestros orígenes de cara al futuro. Actas del X Simposio de Teología Histórica. 3-5 marzo 1999*. València 2000, pp. 9-47.

⁴⁰ cfr. A. G. HAUF I VALLS, *La huella de Ubertino de Casale en el preerasmismo hispánico: El caso de Fra Francesc Eiximenis, O.F.M., a Actes del X Congrés Internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval*. Alacant 2005, pp. 93-135.

⁴¹ cfr. L. VAN AUW, *Angelo Clareno et les Spirituels Franciscains*. Lausana 1952.

referència per a moviments més o menys heterodoxos o, com a mínim, amb serioses pretensions de reforma de l'Església. El Rei Martí l'Humà n'encarregà una versió catalana a fra Joan Eiximeno i potser va ésser conegut per Sor Isabel de Villena i el seu cercle de la ciutat de València⁴². Aleshores, és prou significativa la transformació de la taula del llibre en una lletania, com fa també Eiximenis, perquè demostra l'existència, a València, d'un grup d'irradiació de l'espiritualitat i de les reformes propugnades pels espirituals italians.

19

[ORACIÓ SOBRE JESÚS CRUCIFICAT]

La primera part d'aquesta oració, que ens ha arribat escapçada pel principi, és un prefaci⁴³ de la missa, segurament d'un formulari desconegut sobre les cinc llagues de Crist crucificat ("quinque fontibus"). A continuació, hi ha dos típics textos farcits de l'Ordinari de la missa, el Sanctus i l'Agnus Dei. Els textos farcits són peces eucològiques de l'Ordinari de la missa a les quals s'han afegit breus comentaris de caràcter devocional.

20

[PRÒLEG DE L'EVANGELI DE JOAN]

Aquesta perícopa⁴⁴ evangèlica surt sovint als devocionaris i llibres d'hores medievals, perquè servia de text de meditació sobre l'encarnació del Verb, commemorada a l'eucaristia. Per aquest motiu, fou col·locada com a darrer evangeli de la missa en el Missal romà de 1570⁴⁵. El tema de l'encarnació és una de les claus més importants de la teologia i de la pietat medievals, que posen molt l'accent en la humanitat de Crist.

21

[ORACIÓ DELS SANTS NOMS]

És una típica oració medieval per curar tota casta de mals o per protegir de qualsevol perill. El seu nucli té una base bíblica, els noms de Déu a l'Antic Testament i els títols cristològics del Nou Testament, tots en llatí. Cal tenir en compte que, segons la Bíblia, la sola invocació del Nom de Déu ja tenia un poder salvador. Endemés, els Noms de Déu mostraven la seva naturalesa; basta recordar el tractat *Els cents noms de Déu*, de Ramon Llull, escrit per contrast amb la tradició islàmica dels noranta-nou noms de Déu.

⁴² cfr. A. G. HAUF I VALLS, *D'Eiximenis a Sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*. Barcelona 1990; Vegeu-ne especialment les pp. 326-393; i *Notes sobre l'espiritualitat valenciana del s. XV*, a "Saó" monogràfics 13 (desembre 1992), pp. 24-27. Sobre les arrels del context religiós català i peninsular, vegeu: M. MENÉNDEZ PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles*, a *Obras completas*. Vol. XXXV. Madrid 1946, pp. 375-428; M. DE RIQUER, *Literatura religiosa i moralitzadora*, a M. DE RIQUER; A. COMAS; J. MOLAS. *Història de la literatura catalana. Part antiga*. Vol. II. Barcelona 1984, pp. 297-312; F. J. FERNÁNDEZ CONDE, *La religiosidad medieval en España. Plena Edad Media (siglos XI-XIII)*. Oviedo 2005.

⁴³ Prefaci: La primera part doxològica de la pregària eucarística de consagració del pa i del vi.

⁴⁴ Perícopa: escena o episodi dels evangelis.

⁴⁵ cfr. J. A. JUNGSMANN, *El sacrificio de la misa. Tratado histórico-litúrgico*. Madrid 1951, pp. 1172-1177.

També hi apareixen paraules estranyes, com en un sortilegi, per donar més eficàcia a la invocació; amb aquest mateix objectiu, també s'havia de portar a damunt el text de la pregària i fer-hi contínuament el senyal de la creu.

22

[ORACIÓ DE PROTECCIÓ CONTRA TOT MAL]

Aquest text és atribuït al papa sant Lleó (440-461), ben conegut per la seva producció eucològica, per donar-li un major prestigi; durant molt de temps se li atribuï, per exemple, el Sacramentari Veronense (s. VI), anomenat-lo "lleonià"⁴⁶. És una oració molt semblant a l'anterior, encara que redaccionalment més complexa i extensa. Duu incorporades altres peces oracionals procedents de la litúrgia ("Christus vincit ..."; "Omnipotens sempiterne Deus, qui adiutor secularum ..."), i textos bíblics, trets dels salms i del Nou Testament. Destaca també per la varietat d'intercessors que invoca: Déu Pare, Jesucrist, la Mare de Déu, santa Catalina, els àngels, els tres Reis.

Des d'un punt de vista lingüístic, cal notar la poca qualitat del text català i del llatí, i també l'ús de paraules intel·ligibles. No l'hem trobada a altres reculls, però, en el Ms. 480 de la Biblioteca de Catalunya (ff. 12r-14r), hi ha una oració semblant que comença així: "Aquesta oració amb los noms de Iesuchrist és molt apropiada contra anamichs".

23

[ORACIÓ DELS VAIUOTS]

No hem pogut escatir què són els vaiuots, perquè el contingut del text no en dona cap indici, ni hem sabut trobar enlloc més aquesta peça. És una oració per demanar el perdó dels pecats, apel·lant a la misericòrdia de Crist, i aconseguir la salvació. Cal destacar que s'hi tracta de "tu" a Crist, com a les oracions llatines.

24

[MISSA DE LES CINC LLAGUES]

Aquest formulari litúrgic⁴⁷, típic de totes les branques de l'orde franciscà, és atribuït, arbitràriament, al Papa Joan X (914-928), un dels més indignes de l'època de ferro del Pontificat⁴⁸. El missal valencià de 1492 fa el mateix. En canvi, el missal de Vic de 1496 atribueix la missa de les llagues al papa Juan XXII (1316-1334)⁴⁹. De tota manera, de la missa *De vulneribus Christi*, la mateixa que la de les llagues, molt celebrada en els ss. XIV-XV, es deia que fou escrita per sant Joan Evangelista, l'autor del relat evangèlic de la Passió més característic, i revelada al Papa Bonifaci II (530-532), mitjançant un àngel⁵⁰. En tot cas, la missa de les llagues se situa en el context de

⁴⁶ cfr. L. EIZENHÖFER-P. SIFFRIN-L.C. MOHLBERG, *Sacramentarium Veronense* (Cod. Bibl. Cap. Veron. LXXXV [80]). Roma 1994.

⁴⁷ Per al context iconogràfic i devocional d'aquesta missa, vegeu G. LLOMPART MORAGUES, *Estandartes mallorquines de Pasión, a Religiosidad popular. Folklore de Mallorca*. Folklore de Europa. Vol. I. Palma de Mallorca 1982, pp. 127-144.

⁴⁸ Sobre aquest papa, vegeu C. RENDINA, *I Papi. Storia e segreti*. Roma 1983, pp. 314-318.

⁴⁹ En realitat, aquestes atribucions signifiquen que aquests dos Papes, com també Innocenci III (1352-1362), varen enriquir aquesta missa amb indulgències, que aleshores eren un vertader abús pels guanys econòmics que suposaven.

⁵⁰ cfr. M. RIGHETTI, *Historia de la liturgia*. Vol. II. *La eucaristía. Los sacramentos. Los sacramentales*. Madrid 1952, p. 116.

la passió com a clau d'interpretació de la missa i de la devoció als seus instruments (*arma Christi*); per això, hi havia misses dedicades a la llança, a la corona d'espines, als claus de la crucifixió, etc.

L'eucologia⁵¹ del formulari del devocionari està prou documentada als missals medievals, inclosos els principals catalans i el valencià de 1492⁵². L'oració col·lecta i la de postcomunió són a D3, D4, D6 i D14; l'oració secreta es localitza a D7, D8 i D9. En canvi, la secreta de recanvi només és a D10 i a D14. La peça eucològica més important és el primer "tractus" o "prosa" (núm. 84)⁵³, un text devocional popular i poètic que es cantava immediatament abans de l'evangeli. Glossa la passió de Crist, des de la Cena del Senyor fins a la transfixió, seguint sobretot el relat de l'evangeli de Joan (Jn 13-19,34). Només es troba al formulari corresponent del missal incunable valencià de 1492 (D14); naturalment, aquesta peça procedeix d'una tradició manuscrita anterior, que és la font directa del text del devocionari. Això confirma, sens dubte, la procedència valenciana del devocionari.

La missa de les cinc nafres està relacionada amb el tema del purgatori⁵⁴, perquè es creia que, celebrant cinc misses d'aquestes, s'alliberava una ànima del purgatori, en demés d'aconseguir altres gràcies materials i espirituals. Les ferides de Crist, que inspiraven misericòrdia cap a ell, eren invocades per les ànimes que cercaven la redempció en la misericòrdia divina, de la qual les nafres eren una manifestació.

25

[ESCRIT PSEUDOAGUSTINIÀ SOBRE LES DONES]

Text ascètic i moralitzant, tal vegada d'origen monàstic, que fa al·lusió als perills que representen les dones per als homes, basant-se en els sentits corporals (oïda, vista i tacte), de manera que convida a aïllar-se d'elles. És una mostra de l'antifeminisme medieval⁵⁵, que té les arrels filosòfiques al pensament tardoromà més que a la Bíblia, sobretot en els corrents estoics, ben representats, en aquest sentit, per l'emperador-filòsof Marc Aureli (180-200). Segons P. Veyue, "entre la época de Cicerón y el siglo de los Antoninos, se produjo un gran acontecimiento ignorado: una metamorfosis de las relaciones sexuales y conyugales; al salir de esta metamorfosis, la moral sexual pagana aparece de forma idéntica a la futura moral cristiana"⁵⁶. La novetat que hi introduí el

⁵¹ Eucologia: conjunt d'oracions d'un text litúrgic.

⁵² Vegeu l'estudi sobre aquest important missal: J. ESTEVE FORRIOL, *El «Missale Valentinum» impreso en 1492*, a "Bibliofilia antiqua. Estudios bibliográficos", vol. I. València 1992. Cal tenir en compte dos textos valencians més en català, i publicats a València, sobre la devoció a les cinc llagues de Crist: *l'Oració a les cinc plagues* (1545) i les *Llaors a la pietat i plagues de Nostre Senyor Ihesu Christ* (1587); cfr. M. AGUILÓ FUSTER, *Cançoners de les obretes en nostra llengua materna divulgades durant los segles XIV, XV i XVI*. Barcelona 1873-1900, ff. 27r-27v; 28r-28v. Tampoc es pot oblidar *l'Adoració de les cinc plagues de Jesucrist*, del poeta mallorquí Jaume d'Olesa, a la seva obra *Spill de bé viure e bé confessar* (València 1515).

⁵³ Pel que fa a les proses, els tropus i altres peces semblants, vegeu F. BONASTRE BERTRAN, *Estudis sobre la Verbeta. La Verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI*. Tarragona 1982; S. SEBASTIÁN, *Mensaje simbólico del arte medieval*. Madrid 1996, pp. 206-211; M. S. GROS PUJOL, *Els tropers prosers de la Catedral de Vic. Estudi i edició*. Barcelona 1999.

⁵⁴ cfr. J. CERDÀ SUBIRACHS, *Les misses de sant Amador: purgatori i cultura popular*. Barcelona 2006, pp. 72-73.

⁵⁵ Sobre la repressió de la sexualitat i l'estatut de la dona a l'Edat Mitjana, cfr. J. DELUMEAU, *La peur a l'Occident*, pp. 305-345; C. KLAPISCH-ZUBER, *La mujer y la familia*, a J. LE GOFF (ed.), *El hombre medieval*. Madrid 1999, pp. 295-322; J. LE GOFF-N. TRUONG, *Una historia del cuerpo en la Edad Media*. Barcelona 2005, pp. 34-50.

⁵⁶ cfr. P. VEYUE, *La société romain*. París 1991, p. 80.

cristianisme institucionalitzat a l'Occident fou la transformació del pecat original en pecat sexual, una interpretació del llibre del Gènesi inexistent a l'Antic Testament. I Eva -la dona- és la inductora d'aquest pecat, com es percep clarament al text del devocionari.

L'atribució d'aquest escrit a sant Agustí és totalment infundada, perquè no es troba en el corpus de les seves obres autèntiques ni s'adiu amb el seu estil literari o la seva doctrina.

26

ORATIO AD HABENDUM INTELLECTUM SUBTILEM ET MENTEM VALENTEM
USQUE AD MORTEM

Està basada en imatges d'origen bíblic i litúrgic: Déu creador (cfr. Gn 1-1), ordenador dels estols angèlics i font de la llum (cfr. Ps 35,10), que fa parlar la llengua dels infants (Sv 10,21). Segurament és una pregària per conservar l'enteniment a la vellesa.

27

ORATIO DE PRUDENCIA AD VIRGINEM MARIAM

Aquesta pregària, en la qual s'invoca la Mare de Déu com a mediatra de la gràcia, prové segurament d'un orde mendicant ("in isto sancto ordine"), perquè al·ludeix a l'ensenyament ortodox ("directe et catholice") de la Sagrada Escripura, típic d'un orde dedicat a l'ensenyament universitari i a la cura pastoral ("zelum animarum"). És possible que provingui d'un ambient franciscà, tenint en compte el text d'Ubertí da Casale i el formulari de missa de les cinc llagues de Crist inserits en el devocionari.

28

[ORACIÓ A CRIST I INVOCACIÓ A DIVERSOS SANTS]

Torna a comparèixer, en aquesta pregària, la invocació al nom de Jesús i a la creu. L'element nou és la impetració a diversos sants contra la pesta i la mort sobtada. Respecte de la pesta, hi surten els advocats tradicionals -Sebastià⁵⁷ i Fabià- i s'hi han afegit, en una interpolació, els anomenats "sants metges", Cosme i Damià. La mort sobtada, era una de les grans preocupacions de l'home medieval, ja que, no podent preparar-s'hi degudament expiant els pecats, s'obria davant ell l'aterridora possibilitat d'anar a l'infern, és a dir, la perspectiva de la condemna eterna.

29

[TEXT ADMINISTRATIU]

Són notes escrites amb poca claredat. Deuen referir-se a l'algun tipus d'operació de compra.

30

[ELOGI DE L'HONRA]

⁵⁷ Vegeu el verset de l'evangelí del propi de sant Sebastià del missal mallorquí de 1506: "O beate Sebastiane, magna est fides tua, intercede pro nobis ad Dominum Iesum Christum, ut a peste siue morbo epidemie liberemur" (n. 1713); cfr. G. SEGUÍ i TROBAT, *El missal mallorquí de 1506. Estudi i edició segons l'exemplar de la Biblioteca March*. Barcelona 2003.

Sembla un text molt influït pel refranyer; no és de temàtica religiosa, encara que té un marcat to moralitzant, perquè exalta l'honra com l'únic bé mundà profitós. El tema de l'honra es va posar molt de moda al s. XVII, i no solament a Castella, en relació amb el tema de la puresa de sang.

31

[PROVES D'ESCRITURA]

Són gairebé inintel·ligibles pel mal estat del text, que és molt borrós. Estan escrites en llatí i una part en castellà.

32-34

[TEXTOS LUL·LIANS I PSEUDOLUL·LIANS]

Aquests tres textos semblen escrits de la mateixa mà; confirmen l'extensió del culte popular a Ramon Llull més enllà de Mallorca i fan de testimoni de l'activa producció lul·liana a València. Els textos del Ms. Ll. 27 són una selecció dels passatges més espirituals del *Llibre d'intenció* [32] i del *Llibre que hom deu creure de Déu* [33], cosa que representa, aproximadament, una tercera part del text complet de les edicions de referència⁵⁸.

Entre les variants textuais pròpies del nostre manuscrit destaca el canvi d'alguns dels títols dels capítols en el fragment del *Llibre que hom deu creure de Déu*, en relació a l'edició de referència.

El text sobre les virtuts cardinals pot ésser considerat un escrit pseudolul·lià, perquè la seva doctrina sobre aquesta qüestió no concorda amb la del corpus de Llull. Fou escrit per la mateixa mà que els textos anteriors, està situat immediatament després d'aquests i és atribuït al "doctor", un tractament que sovintaja en els títols de les edicions de les obres lul·lianes. El trobam també als manuscrits del *Llibre d'intenció* del col·legi de Sant Isidor de Roma, de la British Library de Londres i de la Biblioteca Jaguelònica de Cracòvia.

Descomptant l'interès filològic d'aquests tres textos, la seva importància rau en el fet que han estat inserits al devocionari per servir de material de meditació personal per a un lector, probablement un laic, que tenia una certa instrucció teològica i filosòfica. Ramon Llull no era llegit solament pels lletraferits professionals o els clergues.

Els germans Carreras Artau ens forneixen dades de molt d'interès sobre el nucli lul·lista medieval valencià⁵⁹. Es tractava d'un moviment conduït per sacerdots seculars i frares franciscans, alguns d'aquests pròxims a beguins i espirituals. Recordem que el nostre devocionari duu l'índex de l'*Arbor vitae crucifixae Iesu* d'Ubertí da Casale, el breviar d'aquests moviments més o menys heterodoxos⁶⁰. El lul·lisme valencià generà

⁵⁸ *Llibre d'intenció*: S. GALMÉS, *Obres originals del Il·luminat Mestre Doctor Ramon Llull*. Vol. 18. Palma de Mallorca 1935, pp. 3-66; *Llibre que hom deu creure de Déu*: J. GAYÀ ESTELRICH, *Nova edició de les obres de Ramon Llull*. Vol. 3. Palma 1996, pp. 81-104.

⁵⁹ cfr. T. CARRERAS ARTAU-J. CARRERAS ARTAU, *Historia de la filosofía española. Filosofía cristiana de los siglos XIII al XV*. Vol II. Madrid 1943, pp. 17-18; 30-32; 37-39; 40-43; 59-60.

⁶⁰ "La alianza con las doctrinas escatológicas, profetistas y espirituales imperantes en las tendencias extremas del franciscanismo del siglo XIV caracteriza ideológicamente el lulismo valenciano"; cfr. T. CARRERAS ARTAU-J. CARRERAS ARTAU, o.c., p. 71.

una gran abundor de manuscrits, molts d'ells en llengua vulgar, que devien llegir-se en comú. Endemés, el mercader valencià Berenguer de Fluvià va obtenir permís del rei Pere III, perquè ell mateix i les persones que trobàs capacitades, poguessin divulgar l'art lul·lià arreu dels seus regnes (1369)⁶¹. Justament, algunes de les proves d'escriptura del nostre devocionari són notes sobre propietats i mercaderies; per això, no és forassenyat suposar que podria provenir d'una família de mercaders lul·listes -o de burgesos- com la de Berenguer de Fluvià.

Els textos lul·lians del devocionari són un pal de paller que mostra com és ben possible que procedís d'un grup valencià franciscà espiritual i lul·lista, si tenim en compte els següents indicis:

- a) La presència de la Concepció de Maria en el cos primitiu del calendari, una advocació mariana molt present en la doctrina lul·liana⁶²;
- b) El formulari de la missa de les cinc llagues de Jesucrist com a text de meditació, un text propi de tot l'orde franciscà, inclosa la branca seclar. El seu origen valencià és indubtable, perquè insereix una prosa que només es troba, per ara, en el missal incunable de la diòcesi valentina de 1492;
- c) La inserció de l'índex de la principal obra d'Ubertí da Casale en forma de lletania.

35

[PROVES D'ESCRITURA]

Estan escrites en català i llatí. La nota més interessant és l'al·lusió a Mn. Joan Sans, que devia tenir relació amb alguns dels propietaris del manuscrit.

36

[ORACIONS DIVERSES]

La primera és una oració devocional a la Mare de Déu, amb un esment especial a la seva concepció de Crist, que hi és anomenat "Rei" i "Déu". Des d'un punt de vista doctrinal, destaca per la comparació apologètica entre la grandesa del Déu que no cap dins el món (Jesucrist) i en canvi s'ha tancat dins el si de Maria. És una manera de presentar i d'enaltir el misteriós miracle de la concepció humana de Déu. S'hi afegeix el *Gloria Patri* i el *Kyrie*, el qual s'indica que s'ha repetir tres vegades, indubtablement amb un sentit penitencial. La segona pregària és el *Gloria in excelsis Deo* de la litúrgia. Les dues oracions són en castellà i han estat afegides posteriorment al manuscrit.

37

[PROVES D'ESCRITURA]

Són escrites en castellà, llatí i català. Alguna és una fórmula notarial (núm. 244). En tot cas, totes semblen tenir a veure amb correspondència enviada.

⁶¹ Vegeu A. RUBIÓ I LLUCH, *Documents per a l'història de la cultura catalana mig-eval*. Vol. I. Barcelona 1908, docs. CCXXX i CCXXXI, pp. 222-224.

⁶² cfr. A. DE PALMA DE MALLORCA, *La Immaculada en la escuela lulista*, a "Estudios Franciscanos" 55 (1954), pp. 171-194; A. MADUELL, *Ramon Llull, teòleg de la Immaculada*, a "Studia Lulliana" 32 (1992), pp. 163-180; J. PERARNAU I ESPELT, *Ramon Llull i la seva teologia de la Immaculada Concepció*. Mallorca 2005, on hi ha una bona síntesi de la doctrina lul·liana i una acurada bibliografia.

És la conclusió de les *Confessions e iustificacions molt santes i segures del saui peccador*. Conté una alabança a la misericòrdia divina per les gràcies rebudes mitjançant la confessió general, i una petició per continuar fruit-ne durant la resta de la vida.

Aquesta pregària, en castellà, és molt semblant a la núm. 236, però molt més breu i menys explícita.

És una de les notes més interessants, perquè anomena explícitament una població valenciana -Biar-. És un indicatiu que apunta a la procedència del còdex.

Vegeu el § 31.

Es tracta de diverses anotacions fetes amb poca cura. Les més interessants són les referides a naixements, segurament de persones relacionades amb els posseïdors del devocionari. Cal tenir en compte que, a les dates indicades (1520, 1521 i 1533), encara no era obligatori que les parròquies tinguessin llibres per registrar els naixements i els baptismes. És relativament habitual trobar anotacions de naixements espargides per la documentació; n'hi ha, per exemple, als ff. 106-107 del Ms. 14.060 de l'Arxiu Capitular de Mallorca.

Vegeu el § 28.

No és estrany que, en els textos de caràcter religiós, s'hi inseresquin textos que recordin un fet rellevant contemporani, a manera d'un cronicó. Solia fer-se en els folis en blanc. En aquest cas, l'esdeveniment es localitza en el port de Castelló l'any 1670; és un indicatiu important per ubicar la procedència del devocionari. Per altra part, malgrat els avanços de l'astronomia al s. XVII, els fenòmens celestes continuaven despertant temors dins la consciència popular, heretats de la mentalitat antiga.

Sembla un text d'origen notarial, escrit en una estranya mescla de llatí i català. No hi consta el lloc de redacció ni cap nom de referència.

Vegeu el § 10.

La inscripció d'aquest dibuix esmenta els quatre evangelistes⁶³, els noms del quals estan escrits, significativament, als dos costats del pal vertical de la creu; segurament, és una al·lusió als relats evangèlics de la Passió -copiats molt sovint als llibres devocionals medievals-, i més si tenim en compte la referència a la creu que hi ha a continuació. Aquest text sobre la creu està emparentat amb el de la coneguda llegenda de la victòria de l'emperador Constantí sobre Magenci en el pont Milvi l'any 313: "In hoc signo vinces"; en el nostre cas, es tracta d'obtenir la victòria sobre la mort.

La majoria són textos en llatí de contingut religiós i procedència bíblica, especialment dels relats de la Passió ("Iesus Nazareus"; "INRI"), escrits com una jaculatòria. El més extens és una versió, una mica lliure i amb errors gramaticals, de Lc 11,5⁶⁴, un fragment de la paràbola de l'amic inoportú. La resta dels textos i notes són en castellà i català.

⁶³ En un conjur català per curar un fic també surten els quatre evangelistes; vegeu J. ROMEU FIGUERAS, *Corpus d'antiga poesia popular*, p. 375.

⁶⁴ "Amice, commoda mihi tres panes quoniam amicus meus venit de via ad me et non habeo quod ponam ante illum".

En aquest capítol, ens centrarem sobretot en els aspectes de caire més popular, devocional i literari del pensament religiós subjacent al Ms. Ll. 27 i al Ms. 14.060 de l'Arxiu Capítular de Mallorca, que coincideixen en nombrosos aspectes. Hi trobarem les línies mestres del catolicisme popular de la baixa Edat Mitjana, que han perdurat, en part, fins avui en el sentiment religiós popular, malgrat que el concili de Trento marca un tall a la religiositat del poble pla europeu.

1. La humanitat de Déu: el Crist pacient

La teologia medieval posa l'accent preferentment en la humanitat de Jesús; n'és una mostra la inserció del pròleg de l'evangeli de Joan, que relata l'encarnació de la Paraula divina, en molts de reculls devocionals com el nostre (§ 20). Així, doncs, del conjunt del misteri de Jesucrist se subratllen particularment els moments de més gruix humà, el naixement i la passió, juntament amb els sentiments més cordials com la misericòrdia, la tendresa i la capacitat de sacrifici, que seran l'àncora de salvació per a un home com el medieval delerós de salvació terrenal i eterna: "Senyor, yo, creent e confessant fermament que, per mi, peccador, haueu liurat a mort lo uostre preciós Fill, Senyor meu Iesuchrist, e que en altra manera no-m puch saluar, sinó per los mèrits de la sua sagrada mort e passió" (núm. 19). En aquest sentit, és ben reveladora aquesta petició: "Perdona'm, donchs, Senyor, per ta mercè, car no és imposible a la tua potència ne conuenient a la tua iustícia ni dessacostumat a la tua clemència, que altre no vol dir «Jesús» sinó «Saluador»" (núm. 80).

Des d'aquesta perspectiva, ens trobam amb aquestes referències bàsiques a Jesús:

- a) El compendi de la seva vida, des d'abans i tot de l'encarnació fins a la passió (núm. 73).
- b) Les al·lusions a la passió (núm. 74).
- c) La invocació a la seva sang (núms. 10*, 22*).
- d) Les nafres de la crucifixió (§§ 16 i 24; núm. 2*).
- e) La invocació a la creu gloriosa com a mitjà de salvació: "O crux presiosa in quo Christo vincit" (núm. 259); "o crux, fructus saluificus, uiuo fonte rigatus, quem flos exornat fulgidus, fructus fecundat gratus" (núm. 73).

En aquest sentit, quan es repeteix sovint l'aclamació "Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat" (núms. 6, 51, 97, 254, 258, 267), s'afirma que el domini del Crist sobre les forces del mal està basat justament en la creu: "Per signum crucis de inimicis nostris, libera nos, Domine, Deus noster" (núm. 86).

Per altra banda, el Crist misericordiós, compassiu i perdonador esdevé metge de la humanitat enfondrada per la malaltia; per això se l'invoca contínuament en els conjurs de curació: "Iesus Christus. En nom de Iesús +. En nom da Iesús +. En nom da Iesús [...]. Per la sancta e sagrada incarnació del-la gloriosa Varya Maria" (núm. 4*). La sola invocació del Nom de Jesús és garantia de salut, seguint la tradició bíblica de salvar-se invocant el Nom diví. Endemés, en el Ms. 14.060 de l'Arxiu Capítular de Mallorca, cada full és encapçalat per una jaculatòria referent a la humanitat de Jesús: "Iesus Christus,

⁶⁵ Els números amb un * corresponen a l'apèndix.

Marie filius", una expressió que trobam també al devocionari Llabrés (núms. 77, 79). Fins i tot en una ocasió, és Jesús mateix qui pronuncia la fórmula sanadora: "Dix sent Pere: "Senyor, tinch mall de quexals". E dix Iesuchrist: "Sies queh sia, mort sies, dollor sia leuada" (núm. 72).

2. Providència divina, sentiment d'indignitat i deler de salvació

Els textos esbossen la imatge d'un home immergit totalment en l'omnipresent misteri d'un Déu que toca totes les seves dimensions, exposades contínuament a perills diversos, especialment pel que fa a la salut corporal i espiritual. Déu és un "Dominus", el domini del qual s'estén a tot el que afecta la persona humana. Així, doncs, els textos devocionals mostren les preocupacions de l'existència quotidiana de l'home medieval referides a Déu, transformades en pregària, en l'eficàcia de la qual es té confiança certa: "Qui aquestes glorioses confessions lealment farà en la uida hi en la mort, pot ferment creure e estar, ab segura confiança e esperança, que és en estament de saluació" (núm. 22). Al capdavant, hi ha un desig de salvació gairebé obsessiu, per part d'un home que se'n sent radicalment indigne: "E us faç infinides e cordials gràcies d'aquesta tan gran e tan misericordiosa promesa, e que a mi, tan indigne, m'haiau donat ocasió de merèixer e obtenir aquella" (núm. 17); "les mies iustícies e bones obres són tan uils e miserables e tan imperfectes e indignes" (núm. 19); "aqueu seruent de Iesuchrist, jatsia indigne e peccador" (núm. 33). És un sentiment que deriva de la percepció viva del propi pecat davant la bondat i la grandesa divines.

La necessitat de la salvació és molt clara sobretot en els tractats de confessió general (§§ 6, 7, 8) i cristal·litza en una expressió prou gràfica que ja hem esmentat: voler estar "en estament de salvació" (núm. 22), és a dir, en el grup dels salvats. Per aquest motiu, es demana una llarga vida per poder expiar els pecats que impedirien aconseguir-la (núms. 64, 80); com a rerefons, hi ha el tema del purgatori, que és un dels més importants del pensament religiós medieval. És en aquest context on hem de situar també els textos més tardans sobre la prudència i la mort, que responen a la mentalitat barroca (núms. 68-70), i fan evident el caràcter efímer de l'existència humana.

3. Els sants, protectors habituals de l'existència humana

El Crist misericordiós i sanador, que salva l'ànima i el cos mitjançant la seva passió, té com a intermediaris i auxiliars els sants que s'han assemblet a ell per la seva vida virtuosa. Aleshores, són també invocats pels fidels com a advocats en diverses necessitats. Als textos devocionals, per tant, són esmentats els sants especialitzats en diverses necessitats o malalties; entre altres, hi ha Quitèria (ràbia; núm. 24*), Apol·lònia (mal de queixal; núm. 72), Sebastià i Fabià (pesta; núms. 92; 254), Cosme i Damià (els sants metges; núm. 92), els que són un model de conversió, com Maria Magdalena (núms. 29, 37), els molt populars, com és el cas de Catalina (núm. 79), Francesc, Domènec i Vicenç (núm. 92), o els que tenen poders especials per la seva condició, com els quatre evangelistes (núms. 26*). Els àngels són considerats igualment protectors valuosos (núms. 10, 20, 21, 78).

Endemés, es combinen oracions a diversos sants per donar més eficàcia a la pregària (núms. 13*, 79).

Amb tot, després de Jesucrist i per damunt de tots els sants, la Mare de Déu és la gran avaladora dels atribolats davant el seu Fill (núm. 34). Per exemple, en els textos de l'Arxiu Capitular de Mallorca, hi sol esser anomenada juntament amb Jesús. Per això, es resen tres o quatre Avemaries durant els encanteris (núms. 2*, 4*, 23*, 24*), s'usen candeles beneïdes el dia de la Candelera (núm. 3) i es dejuna la vigília de les seves principals festes (núm. 21). Semblantment s'esdevé en el Ms. Ll. 27: "Iesus cum Uirgine Maria" (núms. 23, 30, 32). Efectivament, la Mare de Déu és la Mediadora de la gràcia divina (núms. 4*, 65, 97).

4. El poder de la matèria

La pietat medieval es mou dins unes coordenades encara fortament deutores del paganisme antic i germànic, amarat de materialisme i naturalisme. Per això, els gestos, les accions i les paraules tenen una notable pregnància màgica que s'expressa en els textos devocionals.

a) El poder de la paraula. En les oracions supersticioses medievals, era comú servir-se de paraules en altres idiomes (llatí, grec, hebreu), per donar una major eficàcia màgica i taumatúrgica als conjurs⁶⁶. La litúrgia mateixa recorria igualment a paraules en llatí, grec i hebreu, per exemple quan el bisbe traçava sobre cendra tot l'alfabet grec en el ritu de consagració d'esglésies. En les fórmules oficials d'exorcisme podien també aparèixer paraules semblants⁶⁷. No hi falten tampoc paraules estranyes sense un sentit aparent, que contribueixen a crear un clima de misteri i provoquen una forta suggestió en els oients.

La paraula escrita té una força preventiva i sanadora particular, de tal manera que s'arriba a prescriure menjar-se la fórmula d'un conjur per assimilar-ne la força (núm. 24*). Sobre això comenta O. Giordano: "La convicción de que la palabra escrita tiene en sí misma un valor mágico aparece con gran frecuencia y se deduce en particular de la narración de ciertos milagros. Gregorio de Tours refiere que un ciego obtuvo prodigiosamente la vista cuando un sacerdote le puso sobre los ojos la *Vita s. Nicetii*. ¿Es la virtud taumatúrgica del santo la que hace el milagro, o el contacto con lo escrito?"⁶⁸.

Ara bé, la paraula pronunciada és també poderosa: "Qui aquesta scriptura dirà en uida hi en mort, ab fe e humilitat de cor, sia preserat, per uirtut de la mia diuinitat, de totes temptacions en l'hora de la mort e fenescha los seus dies en caritat e feruor de la mia amor" (núm. 36); "fes astendra lo pasient e digues de sobra d'ell haquastes paraules, ço és, da sobra la nafra" (núm. 3*). Per això mateix, es fan resar en veu alta Parenostres, Avemaries (§§ 1*, 2*) i altres oracions considerades miraculoses (§§ 21, 22), que assegurin la curació, de tal forma que, si els pacients no les poden dir, ho han de fer els assistents.

⁶⁶ Sobre aquest tema i, en general, sobre la religiositat popular medieval, vegeu O. GIORDANO, *Religiosidad popular en la Alta Edad Media*. Madrid 1995; complementàriament, pel que fa a l'imaginari simbòlic medieval, J. LE GOFF, *Lo maravilloso y lo cotidiano en el Occidente medieval*. Barcelona 1999; C. KAPPLER, *Monstruos, demonios y maravillas a fines de la Edad Media*. Madrid 2004.

⁶⁷ cfr. MARCULF EL MONJO, *Formulae veteres exorcismorum et excommunicationum*. PL 87, 950-968.

⁶⁸ O. GIORDANO, o.c., p. 116. Encara és més interessant aquesta altra referència que fa: "El poder mágico de la palabra escrita se ejercía también en las enfermedades: "Ad sanguinem stringendum pone has litteras super pectus patientis: S.P.IX.I.B.C.P.OH.A.U.Q. Amen" (o.c., p. 117).

Així, doncs, ens trobam en tots dos textos amb una autèntica concepció performativa de la paraula aplicada a la realitat espiritual i corporal de qui en faci ús. No hi ha dubte que, a sota, hi ha, parcialment, una reinterpretació màgica de la concepció bíblica del *logos* creador, mesclada amb restes de paganisme⁶⁹.

b) El poder del contacte físic. A les oracions es prescriuen accions com passar llana mullada amb oli sobre la ferida (núm. 1*), posar les mans (núm. 4*), fregar el ganivet sobre la nafra (núm. 26*) o posar al coll dues candeles en forma de creu (núm. 3*), perquè el conjur aconseguís la curació.

Per altra banda, és evident que es considerava que, el fet de dur sobre un mateix el text de l'oració, tenia un efecte poderós: "Com hun seruidor de Iesuchrist tengués la present scriptura ab si en la missa de la festa de santa Maria Magdalena" (núm. 33); la virtut de la gràcia e diuinitat mia [...] sia present en aquest scrit" (núm. 36); "Senyor, tota persona que estes paraulles portarà sobre si, numqua li dolran los quexals ni les dents" (núm. 72); "no pogué morir fins que los hi lleuaren" (núm. 76); "tot hom que aportarà aquesta sancta oració sobre si no haurà por de Senyor, ni de justícia, ni de enemics" (núm. 78).

c) El poder dels signes sagrats. Els dos manuscrits que comentam estan farcits de signes de la creu, com ho estaven els textos litúrgics oficials; n'és un exemple el cànon romà. La creu, senyada repetidament sobre el text de la pregària de protecció o de curació, és com un gest amb valor de talismà: "El signo de la cruz seguirá siendo el escudo y la protección contra los peligros y contra las insidias de los espíritus malignos que amenazan a cada momento al hombre y a todas las cosas de las que se sirve"⁷⁰.

5. El tractament literari dels textos

En els dos manuscrits, es poden trobar una sèrie d'usos literaris molt propis del gènere documental dels devocionaris que els donen una fesomia particular davant altres tipus de textos religiosos i literaris.

a) Les atribucions. És un recurs freqüent en la literatura medieval assignar un text a un personatge reconegut del passat per donar-li prestigi i autoritat. Es tracta d'una derivació de la concepció medieval de l'*auctoritas*⁷¹. Un cas ben clar és aquest: "Sent Leó, papa de Roma, seruí aquests sants noms, e diu que tota persona que sobre si los portarà, nunca son enemich noure li porà ni morrà en fet d'armes ni de serpent ni de uerí ni de metzines, ni lo dia que los nomenarà no morà a mala mort" (núm. 79). Les atribucions no es fan amb la pretensió d'enganyar, sinó de ressaltar l'eficàcia i la qualitat de les oracions. Uns altres textos són atribuïts als papes Joan X (missa de les nafres de Jesucrist; § 24) i Alexandre VI Borja (medicina per al mal de cap; núm. 15*), i a sant Agustí (escrit sobre les dones; núm. 94).

b) Els manlleus a la Bíblia i a la litúrgia. Si s'atribueixen textos a personatges de fama, igualment s'adopten, amb més o menys literalitat, fragments trets de les dues

⁶⁹ cfr. J. CHEVALIER-A. GHEERBRANT, *Diccionario de los símbolos*. Barcelona 1986, pp. 794-795.

⁷⁰ O. GIORDANO, o.c., p. 45. En aquesta mateixa línia va Beda el Venerable (673-735) quan escriu a Ecbert: "Quam frequenti diligentia signaculo se dominicae crucis suaque omnia adversus continua immundorum spirituum insidias necesse habeant munire"; *Epistula ad Ecbertum*: PL 94, 657.

⁷¹ Sobre aquest tema, vegeu: J. LE GOFF, *La civilización del Occidente medieval*, pp. 292-295.

grans fonts de la cultura cristiana. Així, ens trobam amb versets de salms, cites dels profetes o dels evangelis, el Parenostre, prefacs i oracions del missal. Pel seu origen, aquests textos tenen una gran eficàcia salvadora i sanadora.

c) Intertextualitat. Els compiladors dels devocionaris adopten també textos d'altres reculls, de vegades provinents de regions molt allunyades; és el cas de la lletania construïda sobre l'índex de l'*Arbor vitae crucifixae* d'Ubertí da Casale o dels tractats de confessió. Les vies d'aquests intercanvis són múltiples, però podríem destacar-hi les famílies religioses i els pelegrinatges.

d) Els anacronismes. Són un recurs que respon a una concepció unitària, simbòlica i providencialista de la història. En realitat, hi podem encabir també les atribucions de textos, però l'exemple més propi i curiós és atribuir a la Mare de Déu la lectura d'un llibre i la comanda de misses (núm. 4*).

e) Les interpolacions i acoblament de textos. Estan al servei d'acréixer l'eficàcia de les oracions i s'expressar la pietat personal. Així tenim pregàries concatenades, textos bíblics afegits o modificats, i textos litúrgics farcits.

CONCLUSIONS

1. El Ms. Ll. 27 de l'Arxiu Municipal de Palma és un còdex que conté una majoria de textos devocionals en català, llatí i castellà dels ss. XV-XVII, entre els quals s'intercalen altres textos de caràcter profà. Segurament, prové de València, i d'ambients lul·lians emparentats amb moviments franciscans heterodoxos, atesos els resultats de la crítica interna del manuscrit. La seva localització actual s'explica perquè feia part de la donació que l'erudit mallorquí Gabriel Llabrés i Quintana va fer a l'Ajuntament de Palma.

2. Aquest manuscrit és un còdex factici, copiat per diverses mans, el cos central del qual és del s. XV. La llengua que hi predomina és el català. La lletra del nucli primitiu, d'estil gòtic tardà, és més acurada, mentre que els textos afegits posteriorment estan en lletra cursiva dels ss. XVI-XVII, en general més deficientment traçada. Aquests darrers textos són escrits majoritàriament en castellà. La intervenció de tants d'escrivans mostra la rica i complexa història de la confecció del còdex i fa pensar que era usat per un grup que anava incorporant, successivament, els textos al devocionari a mesura que en tenia coneixement.

3. Malgrat l'arc cronològic de devers dos segles que abasten els textos devocionals inserits en el còdex, aquests escrits reflecteixen prou bé la mentalitat religiosa de l'home tardomedieval en la frontissa de l'Edat Moderna:

a) El cristocentrisme. El pensament religiós medieval posa l'accent en la humanitat de Jesús, particularment en el seu naixement i en la passió, i en els sentiments de misericòrdia, tendresa i capacitat de sacrifici de Jesús. Crist hi és invocat com el metge del cos i de l'ànima.

b) La viva percepció de la Providència divina, el sentiment d'indignitat i el deler de salvació. N'és una prova evident el tractat de confessió general (*Confessions e iustificacions molt santes e segures del saui peccador ...*), que pertany al gènere dels arts de ben morir, però també la resta d'oracions on es demana la protecció de Crist, de la Mare de Déu i dels sants davant la perspectiva d'una malaltia greu o de la mort.

El tema de la salvació eterna està relacionat, doncs, amb el del pecat, del qual s'ha de purificar el creient si vol atènyer la redempció.

D'altra banda, en els textos devocionals, la passió i la creu de Crist (els signes de la seva humanitat, l'accent característic de la cristologia medieval), adquireixen una importància decisiva perquè hom obtingui la salvació. Aquest recurs a la creu no està alliberat de supersticions, com és ara l'ús de paraules en llengües estranyes, com si fossin un conjur.

c) La necessitat de trobar remei a la malaltia i, en general, a les vicissituds de l'existència humana. Es resol igualment amb una mescla de fe i superstició, on hi ha una notable influència de la mentalitat pagana romana i germànica. Un dels mitjans a què es recorre amb més freqüència en el devocionari són els escrits màgics, que han d'esser portats a damunt per la persona interessada. Naturalment, pel que fa a la salut corporal, hi compareixen els sants com a advocats en les malalties en què estan especialitzats. Una oració sobre la conservació de l'enteniment i d'una bona memòria mostra l'ampli abast dels textos.

d) L'eucaristia com el sagrament principal de la pietat catòlica, malgrat que els textos que s'hi referesquin siguin en llatí. Això reflecteix el domini clerical d'aquest sagrament. Sobretot, ens interessa remarcar la concepció de la transsubstanciació com un miracle, i la vinculació entre l'eucaristia i la passió de Crist.

4. La inserció de dos llargs fragments de llibres de Ramon Llull (*Llibre de primera i segona intenció* i *Llibre que deu hom creure de Déu*) dóna una importància singular al recull. En efecte, aporta noves variants textuais, inèdites fins ara, d'aquestes dues obres per a la seva edició crítica, és una clara demostració de l'extensió del culte i de l'obra de Mestre Ramon en les terres de parla catalana i, a la vegada, són un testimoni de les relacions del lul·lisme valencià amb el moviment franciscà espiritual de reforma de l'Església.

5. Els textos no religiosos del còdex, en gran part tardans, ens proporcionen també dades d'interès:

a) La progressiva introducció del castellà en les expressions de la pietat popular a finals del Cinc-cents, enfront del català i del llatí, que hi dominaven a l'Edat Mitjana. És significativa la presència d'oracions castellanques a la Mare de Déu, una de les advocacions medievals de més importància i gairebé el nucli de l'espiritualitat catòlica barroca.

b) La concepció negativa de la condició femenina, en bona mesura heretada de l'Antiguitat tardana.

c) La percepció dels fenòmens de la naturalesa, el món dels negocis i de la propietat.

6. Des d'un punt de vista literari i lingüístic, el devocionari presenta aquestes característiques:

a) És un testimoni relativament articulat de textos redactats en diverses llengües, que mostra l'ús que se'n feia i la seva extensió a la pietat popular tardomedieval.

b) Presenta la coexistència de registres lingüístics diversos del català en un mateix conjunt de textos.

c) Presenta una sèrie d'usos literaris molt propis del gènere documental dels devocionaris que els donen una fesomia pròpia davant altres tipus de textos religiosos i literaris.

d) Revela el prestigi i la pregnància simbòlica i performativa de la paraula escrita, quan és utilitzada per prevenir i guarir malalties i desgràcies. En aquest sentit, adquireix una gran densitat antropològica i lingüística el recurs a paraules en llengües estranyes per donar més eficàcia als conjurs i invocacions.

e) Permet constatar que el català era la llengua de la pietat extralitúrgica en dura pugna amb el llatí, en tots els seus registres, des del literari (fragments lul·lians) al popular (Diàleg de Jesús amb la seva Mare), de manera que podem parlar d'un bilingüisme català-llatí en la pietat catalana tardomedieval.

f) Demuestra l'intercanvi de textos devocionals entre les regions d'Europa i també entre els distints territoris del domini lingüístic català.

g) Evidencia la perduració d'una mentalitat màgico-religiosa, d'arrel predominantment carolina, i dels textos que va generar fins al llindar de l'Edat Moderna.

CRITERIS DE L'EDICIÓ

1. Les normes de transcripció que habitualment se segueixen en català per a l'edició dels textos antics són les de la col·lecció *Els nostres clàssics*, de l'Editorial Barcino. Ara bé, com que els seus responsables editorials ens han informat que, actualment, aquesta normativa està en procés de revisió, hem preferit aplicar a la nostra transcripció els criteris que es donen tot seguit, després d'haver consultat els especialistes en paleografia i manuscrits de la Biblioteca de Catalunya.

Així, doncs, transcrivim literalment els textos catalans, excepte en la puntuació, l'accentuació, l'ús de majúscules i minúscules, i, en general, l'apostrofació per facilitar-ne la comprensió. Igualment, normalment respectam les particularitats ortogràfiques dels textos llatins i castellans, però n'indicam la lectura correcta, quan és convenient per entendre el text. No s'ha regularitzat l'ortografia de la -i i la -u a principi de paraula o amb valor consonàntic dels textos llatins i catalans.

D'altra banda, les aglutinacions i certes maneres de pronúncia, s'indiquen amb un punt volat, i s'han desfet les abreviacions dels textos llatins, catalans i castellans.

Pel que fa als textos lul·lians, els hem comparat amb les edicions més fiables i n'indicam les divergències a peu de plana.

2. Hem cercat les fonts de les oracions del devocionari als principals textos litúrgics catalans i romans. Igualment, hem investigat la presència de les oracions en els sacramentaris i missals catalans més significatius, i en el Missal mallorquí de 1506, perquè es pugui veure la continuïtat o la divergència de l'eucologia del devocionari amb la de la tradició nostrada. Pel que fa als textos més populars, hem tingut en compte els reculls que han estat publicats. L'orde de les abreviacions de les fonts i dels llocs paral·lels de l'eucologia segueix un criteri cronològic.

3. Els claudàtors es fan servir per indicar un títol o una paraula sobreentesos, una referència bíblica o les fonts i els textos paral·lels de les fórmules eucològiques. Quan un text o una paraula no es poden llegir, s'assenyalen amb punts suspensius entre claudàtors.

4. El número de foli del text que es transcriurà es posa entre dues barres al final de foli anterior, especificant si és el recto o el verso.

5. Els textos afegits sobre el cos primitiu del devocionari es posen generalment a peu de plana entre aquests dos signes: < >.

6. S'assenyalen a peu de plana i entre cometes les paraules o expressions ratllades o corregides, i després en posam el text definitiu entre angles.

7. Per facilitar la localització dels textos, s'ha establert una doble numeració: en primer lloc, les parts -o formularis- del devocionari, amb una xifra que consta sobre el títol original o atribuït; i després, en el marge lateral esquerre, cadascuna de les seves seccions. La numeració que hi ha a l'índex de fórmules eucològiques i dels principals textos és la de les seccions.

8. S'han transcrit íntegrament els textos eucològics del devocionari, excepte els bíblics, dels quals només s'indica el començament, seguint per tres punts suspensius, perquè es vegi clarament que es tracta d'un text escapçat, que és complet al devocionari.

9. Hem cercat a la Vulgata clementina les cites completes de totes els textos bíblics del devocionari i s'indiquen al lloc corresponent.

Sigles, abreviacions i símbols

Ap Apèndix
cfr. vegeu
DCVB Diccionari català-valencià-balear
f. foli
Fil carta als cristians de Filips
Gn llibre del Gènesi
INRI Iesus Nazareus rex iudeorum
Is llibre del profeta Isaïes
Jn evangeli de Joan
Lc evangeli de Lluc
Mn. mossèn
Ms. manuscrit
Mt evangeli de Mateu
núm. número
o.c. obra citada
OSD Omnipotens sempiterne Deus
p. plana
PL patrologia llatina
Ps salm
r recto
Rm carta als cristians de Roma
s. segle
sic talment
Sv llibre de la Saviesa
v verso
vol. volum
Zac llibre del profeta Zacaries
? paraula dubtosa
§ formulari

FONTS I TEXTOS PARAL·LELS

1. **D1** Palma, Biblioteca Diocesana de Mallorca, Ms. 2. Llibre d'hores del s. XV en llatí. La numeració correspon al número de foli.

2. **D2** Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 480. Còdex factici català del s. XV en llatí i català. Florilegi patristic i d'escriptors eclesiàstics, que conté també tractats de confessió general (arts de ben morir). La numeració correspon al número de foli. Edició parcial (ff. 105r-108v): A. FÀBREGA GRAU, *Els primitius textos catalans de l'art de ben morir*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955), pp. 79-107. La numeració correspon al número de plana de l'edició.

3. **D3** *Missale secundum morem Sancte Romane Ecclesie*. Missal romà imprès a Venècia el 1497. La numeració correspon al número de foli. Edició parcial: A. M. FRUTAZ, *Sirleto e la riforma del messale romano di S. Pio V*, a "Regnum Dei", anno XXX, núm. 100 (1974), pp. 85-111. La numeració correspon al número de plana.

4. **D4** *Missalia secundum morem et consuetudinem uicensis diocesis*. Missal de la diòcesi de Vic imprès el 1496. La numeració correspon al número de foli. Edició facsímil: F.-X. ALTÉS I AGUILÓ, *Missale vicense 1496*. Barcelona 2001.

5. **D5** E. MARTÈNE, *De antiquis Ecclesiae ritibus*. Antuerpiae 1736-1738. Edició anastàtica: Hildesheim 1967-1969. La numeració correspon al volum i a la columna.

6. **D6** *Missale secundum usum alme maioricensis Ecclesie*. Missal de la diòcesi de Mallorca imprès el 1506. Edició: G. SEGUÍ i TROBAT, *El missal mallorquí de 1506. Estudi i edició segons l'exemplar de la Biblioteca March*. Barcelona 2003. La numeració correspon al número de fórmula.

7. **D7** Sacramentari gregorià (s. XI). Edició: J. DEHUSSES, *Le sacramenaire grégorien. Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits*. Vol. 1. Fribourg-en-Suisse 1971. La numeració correspon al número de fórmula.

8. **D8** Vic, Biblioteca Episcopal, Ms. 67. Sacramentari de Ripoll (ss. XI-XII). Edició: A. OLIVAR, *Sacramentarium Rivipullense*. Madrid-Barcelona 1954. La numeració correspon al número de fórmula.

9. **D9** Vic, Biblioteca Episcopal, Ms. 71 (ff. 1-47). *Missale parvum* de Vic (s. XI). Edició: M.-S. GROS, *El Missale parvum de Vich*, a "Hispania Sacra" 21 (1968), pp. 313-377. La numeració correspon al número de fórmula.

10. **D10** P. BRUYLANTS, *Les oraisons du missel romain. Texte et histoire*. Louvain 1952. La numeració correspon al volum i al número de fórmula.

11. **D11** *Tesoro de milagros y oraciones de la cruz de Caravaca*. Edició modernitzada: Ediciones Obelisco. Barcelona 2001 (2ª). La numeració correspon al número de plana.

12. **D12** M. AGUILÓ FUSTER, *Cançoners de les obretes en nostra llengua materna divulgades durant los segles XIV, XV i XVI*. Barcelona 1873-1900. La numeració correspon al número de foli.

13. **D13** U. DA CASALE, *Arbor vitae crucifixae Jesu Christi* (1305). Edició: Pavia 1485.

14. **D14** *Missale iuxta morem et consuetudinem laudabilem sacrosante sedis Valentie*. Venècia 1492. Edició facsímil: Vicente García Editores, S.A. València 1992. La numeració correspon al número de foli.

15. **D15** Roma, Collegio di Santo Isidoro, Ms. 1/18. Còdex miscel·lani d'obres lul·lianes (ss. XIV-XV). La numeració correspon al número de foli.

16. **D16** Londres (London), British Library, Ms. 16.432. Còdex miscel·lani d'obres lul·lianes (s. XV). La numeració correspon al número de foli.

17. **D17** Cracòvia (Krakow), Biblioteka Jagiellonska, Ms. Hisp. Qu. 63. Còdex miscel·lani d'obres lul·lianes (s. XV). La numeració correspon al número de foli.

18. **D 18** M. AGUILÓ FUSTER, *Cançonet de cobles antigues a la Mare de Deu de Lluch*. [Mallorca] 1883. La numeració correspon al número de foli.

19. **D19** Barcelona, Biblioteca de la Universitat, Ms. 88 (1406-1500). F. EIXIMENIS, *Scala Dei. Tractat de contemplació o Devocionari de la reina Maria*. Conté un cert nombre d'oracions devocionals. La numeració correspon al número de foli.

20. **D20** Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 1804, ff. 57r-145v (s. XV). F. EIXIMENIS, *Scala Dei. Tractat de contemplació o Devocionari de la reina Maria*. Conté un cert nombre d'oracions devocionals. La numeració correspon al número de foli.

BIBLIOGRAFIA

A. DE PALMA DE MALLORCA, *La Inmaculada en la escuela lulista*, a "Estudios Franciscanos" 55 (1954).

AGUILÓ FUSTER, M., *Cançoners de les obretes en nostra llengua materna divulgades durant los segles XIV, XV i XVI*. Barcelona 1873-1900.

AGUILÓ FUSTER, M., *Cançoners de cobles antigues a la Mare de Deu de Lluch*. [Mallorca] 1883.

ALART, J. B., *Trois formules de conjuration en catalan (1397)*, a "Revue des Langues Romanes", vol. XI (1879).

ALTÉS I AGUILÓ, F.-X., *Missale vicense 1496*. Barcelona 2001.

ALTURO I PERUCHO, J., *Història del manuscrit a Catalunya*. Barcelona 2003.

ARIÈS, PH., *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*. Barcelona 2000.

ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA, *Els ninots de l'escrivà*. Girona 1999.

BATLLORI, M., *Un devocionari català del segle XV a Bolonya*, a *Obres completes*. Vol. I. *De l'Edat Mitjana al Renaixement*. València 1993.

BAUCELLS REIG, J., *Hostia consagrada incorrupta y corporales ensangrentados en el monasterio benedictino de Sant Cugat del Vallès, Obispado de Barcelona*, a ASOCIACIÓN DE ARCHIVEROS DE LA IGLESIA EN ESPAÑA, *Memoria Ecclesiae XX*. Oviedo 2001.

BAUCELLS REIG, J., *Vivencia eucarística y corriente popular en los siglos XIII y XIV: ver a Dios*, a ASOCIACIÓN DE ARCHIVEROS DE LA IGLESIA EN ESPAÑA, *Memoria Ecclesiae XX*. Oviedo 2001.

BEVOUX, F., *Hantises et diableries dans la terre abbatiale de Luxeuil. D'un procès de l'Inquisition (1529) à l'épidémie démoniaque de 1628-1630*. Monaco 1956.

BLOCH, M., *Los reyes taumaturgos*. México 1988.

BOFARULL SANS, F., a *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona 1847-1010. Vol. XIII.

BOHIGAS, P., *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña. Contribución al estudio de la historia de la miniatura catalana*. Barcelona 1960.

BONASTRE BERTRAN, F., *Estudis sobre la Verbena. La Verbena a Catalunya durant els segles XI-XVI*. Tarragona 1982.

BRUYLANTS, P., *Les oraisons du missel romain. Texte et histoire*. Louvain 1952.

BUSQUETS, R., *Llibre de la invenció, y miracles de la Prodigiosa Figura de Nostre Señora de Lluch*. [Palma] 1683.

CABROL, F., *Litanies, a Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie*. Vol. IX/2. París 1930.

CAPELLI, A., *Lexicon abbreviaturarum. Dizionario di abbreviature latine ed italiane*. Milano 2004.

CARRERAS ARTAU, T.-CARRERAS ARTAU, J., *Historia de la filosofía española. Filosofía cristiana de los siglos XIII al XV*. Madrid 1939-1943.

CARRERAS CANDI, F., *Un llibre de geomància popular del segle XIII*, a "Boletín de la Academia de Buenas Letras de Barcelona", vol. I (1901-1902).

CASAS HOMES, J., *Las gracias de la misa. Creencias populares del siglo XV*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955).

CERDÀ SUBIRACHS, J., *Les misses de sant Amador: purgatori i cultura popular*. Barcelona 2006.

CHAPOT, F.-LAUROT, B., *Corpus de prières grecques et romains*. Turnhout 2001.

CHEVALIER, J.-GHEEERBRANT, A., *Diccionario de los símbolos*. Barcelona 1986.

COLÓN, G., *Llibre d'hores*. Barcelona 1960.

COTTIER, J.-F., *Anima mea. Prières et textes de dévotion du Moyen Age latin. Autour des Prières ou Méditations attribuées à saint Anselm de Cantorbéry (XIe-XIIe siècle)*. Turnhout 2001.

DEHUSSES, J., *Le sacramenaire grégorien. Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits*. Vol. 1. Fribourg-en-Suisse 1971.

DELUMEAU, J., *La peur en Occident (XIVe-XVIIIe siècle). Une cité assiégée*. París 1978.

DOMÍNGUEZ RODRÍGUEZ, A., *Libros de horas del siglo XV en la Biblioteca Nacional*. Madrid 1979.

EIZENHÖFER, L.-SIFFRIN, P.-MOHLBERG, L.C., *Sacramentarium Veronense* (Cod. Bibl. Cap. Veron. LXXXV [80]). Roma 1994.

ENSENYAT, E.-VILA, P., *Els dos fragments de la Passió mallorquina del segle XIV. Estudi, edició i notes*, a A. ROSSICH (coord.), *El teatre català dels orígens al segle XVIII*. Actes del II Col·loqui Problemes i Mètodes de Literatura catalana Antiga: «Teatre català antic». Girona, 6-9 de juliol 1998. Kassel 2001.

ESTEVE FORRIOL, J., *El «Missale Valentinum» impreso en 1492*, a "Bibliofilia antiqua. Estudios bibliográficos", vol. I. València 1992.

FÀBREGA GRAU, A., *Els primitius textos catalans de l'art de ben morir*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955).

FÀBREGA GRAU, A., *Els primitius textos catalans de l'art de ben morir*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 28 (1955).

FERNÁNDEZ CONDE, F. J., *La religiosidad medieval en España. Plena Edad Media (siglos XI-XIII)*. Oviedo 2005.

FRUTAZ, A. M., *Sirleto e la riforma del messale romano di S. Pio V*, a "Regnum Dei", anno XXX, núm. 100 (1974).

GARAU AMENGUAL, J., *Unes cançons amoroses inèdites de la primera meitat del s. XVI. Estudi i edició*, a "Caplletra" 3 (1988).

GARCÍA ARACIL, S., *Un manuscrito inédito valenciano del s. XV titulado "Art de ben morir"*, a "Anales Valentinus" 2 (1976).

GENICOT, L., *Typologie des sources du Moyen Age occidental. Introduction*. Turnhout 1986.

GIORDANO, O., *Religiosidad popular en la Alta Edad Media*. Madrid 1995.

GOUGAUD, L., *Étude sur les loricae celtiques et sur les prières qui s'en rapprochant*, a "Bulletin d'Ancienne Littérature et d'Archéologie Chrésiennes" 1911 i 1912.

GROS PUJOL, M. S., *Els trovers prozers de la Catedral de Vic. Estudi i edició*. Barcelona 1999.

GROS, M.-S., *El Missale parvum de Vich*, a "Hispania Sacra" 21 (1968).

GUDAYOL, A., *Llibres d'hores manuscrits a la Biblioteca de Catalunya*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" IX (1999).

GUDIOL, J., *Oracions i fatilleries*, a "Butlletí del Centre Excursionista de Vich", vol. II (1915-1917).

HAUF I VALLS, A. G., *D'Eiximenis a Sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*. Barcelona 1990.

HAUF I VALLS, A. G., *Notes sobre l'espiritualitat valenciana del s. XV*, a "Saó" monogràfics 13 (desembre 1992).

HAUF I VALLS, A. G., *Corrientes teológicas valencianas ss. XIV-XV: Arnau de Vilanova, Ramon Llull y Francesc Eiximenis*, a *Teología en Valencia, raíces y retos. Buscando nuestros orígenes de cara al futuro. Actas del X Simposio de Teología Histórica. 3-5 marzo 1999*. València 2000.

- HAUF I VALLS, A. G., *La huella de Ubertino de Casale en el preerasmismo hispánico: El caso de Fra Francesc Eiximenis, O.F.M., a Actes del X Congrés Internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval*. Alacant 2005.
- JANINI, J., *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España. Vol. II. Aragón, Cataluña y Valencia*. Burgos 1980.
- JUNGMANN, J. A., *El sacrificio de la misa. Tratado histórico-litúrgico*. Madrid 1951.
- KAPPLER, C., *Monstruos, demonios y maravillas a fines de la Edad Media*. Madrid 2004.
- KLAPISCH-ZUBER, C., *La mujer y la familia*, a J. LE GOFF (ed.), *El hombre medieval*. Madrid 1999.
- LE GOFF, J., *La civilización del Occidente medieval*. Barcelona. Buenos Aires. México 1999.
- LE GOFF, J., *Lo maravilloso y lo cotidiano en el Occidente medieval*. Barcelona 1999.
- LE GOFF, J.-TRUONG, N., *Una historia del cuerpo en la Edad Media*. Barcelona 2005.
- LECLERQ, H., *Livres d'heures*, a *Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et Liturgie*. Vol. IX/2. París 1930.
- LEROQUAIS, V., *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque Nationale*. París 1927.
- LLOMPART MORAGUES, G., *Estandartes mallorquines de Pasión*, a *Religiosidad popular. Folklore de Mallorca. Folklore de Europa*. Vol. I. Palma de Mallorca 1982.
- LLOMPART MORAGUES, G., *La pintura medieval mallorquina*. Vol. II. Palma 1977.
- MADUELL, A., *Ramon Llull, teòleg de la Immaculada*, a "Studia Lulliana" 32 (1992).
- MARCULF EL MONJO, *Formulae veteres exorcismorum et excommunicationum*. PL 87.
- MARTÈNE, E., *De antiquis Ecclesiae ritibus*. Antuerpiae 1736-1738. Edició anastàtica: Hildesheim 1967-1969.
- MASSÓ I TORRENTS, J., *Repertori de l'antiga literatura medieval. I. La poesia*. Barcelona 1932.
- MENÉNDEZ PELAYO, M., *Historia de los heterodoxos españoles*, a *Obras completas*. Vol. XXXV. Madrid 1946.
- MOLINÉ I BRASÉS, E., *Textes vulgars catalans del segle XV*, a "Revue Hispanique" vol. 28 (1913).
- OLIVAR, A., *Sacramentarium Rivipullense*. Madrid-Barcelona 1954.

OLIVAR, A., *Panorama actual de la investigació històrica de la litúrgia a Catalunya*, a "Analecta Sacra Tarraconènsia" vol. 41 (1968).

OLIVAR, A., *El recull de pregàries marials del manuscrit 217 de Ripoll*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" V (1994).

OLIVAR, A., *Nou panorama de la investigació de la història de la litúrgia a Catalunya*, a "Miscel·lània Litúrgica Catalana" VIII (1996).

PARRAMON I BLASCO, J., *Repertori mètric de la poesia catalana medieval*. Barcelona 1992.

PEIRÓ MARTÍN, I., *El mundo erudito de Gabriel Llabrés Quintana*. "Rúbrica" 3. Palma 1992.

PERARNAU I ESPELT, J., *Activitats i fórmules supersticioses de guarició a Catalunya en la primera meitat del segle XIV*, a "Arxiu de Textos Catalans Antics", vol. I (1982).

PERARNAU I ESPELT, J., *Ramon Llull i la seva teologia de la Immaculada Concepció*. Mallorca 2005.

PÉREZ MARTÍNEZ, L., *Relaciones de las causas de fe de la Inquisición de Mallorca*, a "Fontes Rerum Balearium" vol. 1 (1977); vol. 2, núm. 1 (1978); vol 2, núm. 2 (1978); vol. 2, núm. 3 (1978); vol. 3 (1979-1980).

PROHENS PERELLÓ, B., *Inquisició i bruixeria a Mallorca (1578-1650)*. Palma 1995.

RENDINA, C., *I Papi. Storia e segreti*. Roma 1983.

RIERA I MONTSERRAT, F., *Remeis amatoris, pactes amb el Dimoni, encanteris, per a saber de persones absents, cercadors de tresors, remeis per a la salut. Bruixes i brui-xots davant la Inquisició de Mallorca en el segle XVII*. Palma 1979.

RIERA SANS, J., *Un recull d'oracions en català de conversos jueus (segle XV)*, a "Estudis Romànics" vol. XVI (1971-1975).

RIGHETTI, M., *Historia de la liturgia*. Vol. II. *La eucaristía. Los sacramentos. Los sacramentales*. Madrid 1952.

RIQUER, M. DE, *Literatura religiosa i moralitzadora*, a M. DE RIQUER; A. COMAS; J. MOLAS. *Història de la literatura catalana. Part antiga*. Vol. II. Barcelona 1984.

ROMEU I FIGUERAS, J., *Corpus de l'antiga poesia popular*. Barcelona 2000.

ROMEU I FIGUERAS, J., *Sobre conjurs folklòrics en vers*, a "Revista de Catalunya", nova etapa, 90 (1994).

RUBIÓ I LLUCH, A., *Documents per a l'història de la cultura catalana mig-eval*. Vol. I. Barcelona 1908.

- SÁENZ, A., *La Cristiandad. Una realidad histórica*. Pamplona 2005.
- SALMON, P., *Analecta liturgica. Extrait des manuscrits liturgiques de la Bibliothèque Vaticane. Contribution à l'histoire de la prière chrétienne*. Città del Vaticano 1974.
- SEBASTIÁN, S., *Mensaje simbólico del arte medieval*. Madrid 1996.
- SPAGGIARI, B., *La poesia religiosa anonima catalana o occitanica*, a "Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa" serie III, vol. 7/1 (1977).
- TORNÉ CUBELLS, J., *Els confessionals del Ms. 117 de la Biblioteca Universitària de Barcelona*, a "Analecta Sacra Tarraconensia" vol. 65 (1992).
- VAN AUW, L., *Angelo Clarenó et les Spirituels Franciscains*. Lausana 1952.
- VERNET, F., *La literatura latina medieval*, a M. BRILLANT (dir.), *Eucaristía. Enciclopedia*. Buenos Aires 1950.
- VEYUE, P., *La société romain*. París 1991.
- VILLIERS, E., *Diccionario de amuletos y supersticiones*. Barcelona 2002.
- VIVES, J., *Santoral visigótico en calendarios e inscripciones*, a "Analecta Sacra Tarracoenensia" vol. 24 (gener-juny 1941).
- VIVES, J., *Concilios visigóticos e hispanoromanos*. Barcelona-Madrid 1963.
- VIVES, J.-FÁBREGA, A., *Calendarios hispánicos anteriores al s. XII*, a "Hispania Sacra" vol. 2 (1949).
- WILMART, D. A., *Auteurs spirituels et textes dévots du moyen âge*. París 1932.
- WILMART, D. A., *Precum libelli quattuor aevi karolini*. Roma 1940.
- WITTLIN, C.-RÀFOLS, E., *Scala Dei. Devocionari de la reina Maria*. Barcelona 1985.

EDICIÓ DEL TEXT

[TEXTOS SENSE IDENTIFICAR]

1. P. Sales [...] axí en mars com en abril.
2. [...]nus dicete dies dies siete de [...]
[...] ma [...] demando [...]
[...] conmigo
[...] conmigo
3. +Res [...] ffrates pres+ Iohannes
4. ffratres nostros [...] /f. 1v/

[TAULA DE L'ANY LITÚRGIC]⁷²

x	Domus	
	homo	
ii	Deus	
iii		
ii		
ii		qualibet omnium
viii	infelix	
viii		
x		natale Domini usque ad
v		
xii	fuit	septuagesima
iii	de	prima primo
iii	pellit	cicli xix seruit
	ulpo	et de abis /f. 2r/

CALENDARI LITÚRGIC

RL Ianuarius habet dies xxxi, luna xxx. Dies in principis mensis habet horas ix et xxxii menuts. Et in fine x hora, xiii menuts. Ianui prima dies et vii fine timetur.

iii	A	Ianuarius	Circuncisio Domini	collitur +
	b	iiii	Nonas Octaua sancti Stephani	
xi	c	iii	Octaua sancti Iohannis	
	g	ii	Octaua sanctorum Innocencium	
xix	e	nonas	Uigilia Epiphanie	non ieunatur
viii	f	viii	Ydus Epiphania Domini	collitur
	g	vii	Iuliani et Basilice	
xvi	A	vi		
v	b	v		
	c	iiii	Pauli primi heremite	

⁷² El bifoli de la taula està dividit pel quadernet del calendari que s'hi ha inserit. La lectura d'aquesta primera part de la taula és gairebé impossible per causa del mal estat del suport i del text; per això, la transcripció és provisional.

xiii	d	iii		
ii	e	ii	Victoriani abbatis	/f. 2v/
	f	Ydus	Octaua Epiphanie	Ylarii episcopi
x	g	xix	kalendas febroarii	Ffelicis in pincis confessoris
	A	xviii	Mauri abbatis et confessoris	
xviii	b	xvii	Honorati episcopi et confessoris	
vii	c	xvi	Anthonii abbatis et confessoris	
	d	xv	Prisce uirginis	Sol in aquario
xv	e	xiiii		
iiii	f	xiii	Ffabiani et Sabastiani martyrum	
	g	xii	Agnetis uirginis	
xii	A	xi	Uincentii martyris	collitur
i	b	x	Emerenciane uirginis	
	c	ix	Thimothei martyris	
ix	d	viii	Conuersio sancti Pauli	+
	e	vii	Policarpi episcopi et martyris	
xvii	f	vi	Iohannis os aurei episcopi et martyris	
vi	g	v	Agnetis uirginis	
	A	iiii	Octaua beati Uincentii	Valerii episcopi
xiiii	b	iii		
iii	c	ii	/f. 3r/	

RL Ffebroarius habet dies xxviii, luna xxix. Dies in principio mensis habet horas x et media. Et in fine xi et media. Ast februi quarta est precedit iii finem.

	d	Ffebroarius	Ignaci martyris. Brigide uirginis.	
xi	e	iiii	Nonas Purificacio beate Marie	collitur
xix	d	iii	Blasii episcopi et martyris	
viii	g	ii	+	
	A	nonas	Agathe uirginis	
xvi	b	viii	Ydus	
v	c	vii	Dorothee uirginis	
	d	vi		
xiii	e	v	Octaua beate Marie	
ii	f	iiii	Scolastice uirginis	
	g	iii		
x	A	ii	Eulalie uirginis barchinonensis	
	b	Ydus	/f. 3v/	
xviii	c	xvi	kalendas marcii	Valentini martyris
vii	d	xv	Sol in piscibus	
	e	xiiii	Iuliane uirginis	
xv	f	xiii		
iiii	g	xii		
	A	xi	Octaua beate Eularie uirginis	
xii	b	x		
i	c	ix		
	d	viii	Cathedra sancti Petri	
ix	e	vii	Uigilia	
	f	vi	Mathie apostoli	collitur
xvii	g	v		

vi	A	iiii	+	
	b	iii		
xiii	c	ii	Translatio sancti Augustini	/f. 4r/

RL Marcius habet dies xxxi, luna xxx. Dies in principio mensis habet horas xii. Et in fine xii et mediam. Martis prima necat cuius in caspide iiii est.

iii	d	Marcius	+	
	e	vi	Nonas	
xi	f	v	Octaua sancti Mathie. Emeteri et Celedoni martyrum	
	g	iiii		
xix	A	iii		
viii	b	ii		
	c	Nonas	Beati Thome de Aquino. Perpetue et Felicitatis confessoris.	
xvi	d	viii	Ydus	
v	e	vii		
xiii	g	v		
ii	A	iiii	Gregorii pape et confessoris	/f. 4v/
	b	iii		
x	c	ii		
	d	Ydus		
xviii	e	xvii	Kalendas aprilis	
vii	f	xvi		
	g	xv	Sol in ariete	
xv	A	xiiii		
iiii	b	xiii		
	c	xii	Benedicti abbatis et confessoris	
xii	d	xi	Pauli episcopi narbonensis	
i	e	x		
	f	ix		
ix	g	viii	Annunciatio beate Marie	collitur
	A	vii		
xvii	b	vi		
vi	c	v	+	
	d	iiii		
xiiii	e	iii		
iii	f	ii	/f. 5r/	

RL Aprilis habet dies xxx, luna xxiv. Dies in principio mensis habet horas xiii. Et in fine xiii horas et iii quarts. Aprilis decima est undenus a fine minatur.

	g	Aprilis	Octaua beate Marie. Marie Egipciace
xi	A	iiii	Nonas
	b	iii	
xix	c	ii	
viii	d	nonas	<Vincencii doctoris>
xvi	e	viii	Ydus
v	f	vii	
	g	vi	
viii	A	v	

ii	b	iiii	Leonis pape et confessoris	+
	c	iii		
x	d	ii		
	e	Ydus	/f. 5v/	
xviii	f	xviii	Kalendas madii	Tiburcii et Ualeriani martyrum
vii	g	xvii		
	A	xvi	Engracie uirginis et sororum eius martyrum	
xv	b	xv	Sol in Tauro	
iiii	c	xiiii		
	d	xiii		
xii	e	xii	+	
i	f	xi		
	g	x		
ix	A	ix	Georgii martyris	
	b	viii		
xvii	c	vii	Marchii euangeliste	collitur
vi	d	vi	Cleti pape et martyris	
	e	v		
xiiii	f	iiii	Uitalis martyris	
iii	g	iii	Petri martyris de ordine predicatorum	
	A	ii	/f. 6r/	

RL Madius habet dies xxxi, luna xxx. In principio mensis dies habet horas xiiii. Et in fine xiiii et media. Tercius in mayo lupus est et vii anguis.

xi	b	Madius	Philipi et Iacobi apostolorum	collitur
	c	vi	Nonas Athanasi episcopi et confessoris	
xix	d	v	Inuencione sancte crucis	collitur
viii	e	iiii		
	f	iii		
xvi	g	ii	Iohannis ante portam latinam	
v	A	Nonas		
	b	viii	Ydus <Inuencione sancti Michaelis in monte Galgano>	
xiii	c	vii	Translatio sancti Nicholai	
ii	d	vi	Gordiani et Epimachi martyrum	
	e	v	Poncii martyris	
x	f	iiii	Nerei et Achilei atque Pancracii martyrum	
	g	iii	/f. 6v/	
xviii	A	ii		
vii	b	Ydus		
	c	xvii	Kalendas iunii	
xx	d	xvi		
iiii	e	xv	Sol in geminis	
	f	xiiii	Potenciane uirginis	
xii	g	xiii	<sent Bernadí, doctor>	
i	A	xii		
	b	xi	Quiterie uirginis et martyris	
ix	c	x		
	d	ix		
xvii	e	viii	Marie, Iacobi et Salome confessoris	+
				Urbani martyris

vi	f	vii	
	g	vi	
xiiii	A	v	Guillermi confessoris; Germani episcopi et confessoris
iii	b	iiii	
	c	iii	Ffelicis pape et martyris
xi	d	ii	Petronille uirginis /f. 7r/

RL Iunius habet dies xxx, luna xxv, et in principio mensis dies habet horas xiiii et iii quarts, in fine xiiii et media. Iunius in decimus est quindenum a fine salutatur.

	e	Iunius	Nichomedis martyris	
xix	f	iiii	Nonas Marcelli et Petri martyrum	
viii	g	iii		
xvi	A	ii		
v	b	Nonas		
	c	viii	Ydus	
xiii	d	vii		
ii	e	vi		
	f	v	Primi et Feliciani martyrum	
x	g	iiii		
	A	iii	Barnabe apostoli collitur	<et Honofrii>
xviii	b	ii		
vii	c	Ydus	Anthonii confessoris de ordine fratrum minorum	/f. 7v/
	d	xviii	Kalendas iulii	
xx	e	xvii	Uidisti et Modesti, martyrum	
iiii	f	xvi	Quirite et Iulite martyrum	+
	g	xv	Sol in cranco	
xii	A	xiiii	Marchi et Marceliani martyrum	
i	b	xiii	Geruasi et Prothasi martyrum	
	c	xii		
ix	d	xi		
	e	x		
xvii	f	ix	Uigilia	
vi	g	viii	Natiuitas sancti Iohannis babtiste	collitur
	A	vii		
viii	b	vi	Iohannis et Pauli martyrum	
iii	c	v		
	d	iiii	Uigilia	
vi	e	iii	Nathale apostolorum Petri et Pauli	collitur
	f	ii	Conuersione sancti Pauli apostoli	/f. 8r/

RL Iulius habet dies xxxi, luna xxx. Et in principio mensis dies habet horas xiiii et mediam, in medio xiiii et i quart. Et in fine mensis xiiii horas. Tresdecimum Iulii decimum in linit ante kalendas.

xix	g	Iulius	Octaua sancti Iohannis babtiste	
viii	A	vi	Nonas Processi et Martiniani martyrum	
	b	v		
xvi	c	iiii		
v	d	iii		

	e	ii	Octaua apostolorum Petri et Pauli	
xiii	f	Nonas		
ii	g	viii	Ydus	
	A	vii		
x	b	vi	Cristofori martyris.	Septem fratrum martyrum.
	c	iiii		
xviii	d	iii	/f. 8v/	
vii	e	ii	Margarite uirginis	+
	f	i		
xv	g	Ydus		
iiii	A	xvii	Kalendas augusti	
	b	xvi	Iuste et Rufine uirginis	
xii	c	xiii	Sol in leone	
i	d	xii		
	e	xi	Octaua sancte Margarite	
ix	f	x	Praxedis uirginis Uictoris martyris	
	g	ix	Marie Magdalene collitur +	
xvii	A	viii	Apollinaris episcopi et martyris	
xi	b	vii	Uigilia	
	c	vi	Iacobi apostoli collitur	
viii	d	v	Sancte Anne matris uirginis Marie	
iii	e	iiii		
	f	iii		
xi	g	ii	Marthe uirginis	
xix	A	i	Abdon et Sennen martyrum	
	b	Ydus	Octaua sancti Iacobi apostoli	/f. 9r/

RL Augustus habet dies xxxi, luna xxx. Et in principio mensis dies habet horas xiii et media, in medio xiii, in fine xii et media. Augusti nepa prima fugat de fine ii.

viii	c	Augustus	Uincula sancti Petri	+
xvi	d	iiii	Nonas Octaua beate Anne. Stephani pape et martyris	
v	e	iii	Inuencio sancti Stephani prothomartyris	
	f	ii		
viii	g	Nonas	Dominici confessoris ordinis predicatorum	
ii	A	viii	Ydus Transfiguracio Domini	collitur
	b	vii	Donati episcopi et martyris	
v	c	vi		
	d	v	Uigilia sancti Laurenti martyris. Romani martyris	
xviii	e	iiii	Sancti Laurenti martyris	collitur
vii	f	iii	Tiburcii martyris	
	g	ii	Clare uirginis	/f. 9v/
xv	A	Ydus	Ypoliti et sociorum eius martyrum	
iiii	b	Kalendas septembris	uigilia	
	c	xviii	Assumpcio beate Marie	collitur
xii	d	xvii		
i	e	xvi	Octaua sancti Laurencii	
	f	xv	Acapiti martyris	Sol in uirgine
ix	g	xiiii	Ludouici episcopi et confessoris	collitur
	A	xiii	Bernardi episcopi et confessoris	

xiiii	b	xii	
vi	c	xi	Octaua beate Marie uirginis
	d	x	Uigilia
xiiii	e	ix	Bartholomei apostoli collitur
iii	f	viii	Genesii martyris
<iii>	g	vii	
xi	A	vi	Rufi martyris
xix	b	v	Augustini episcopi et confessoris
	c	iiii	Degollacio sancti Iohannis babtiste
viii	d	iii	+
	e	ii	Octaua beati beati ⁷³ Bartholomei /f. 10r/

RL September habet dies xxx, luna xxx⁷⁴. Et in principio mensis dies habet horas xii et i quart, in medio xii horas. Et in fine xi horas et media. Tercia septembris uulpis ferit apede dena.

xvi	f	September	Egidii abbatis et confessoris	
v	g	iiii	Nonas Anthonii martyris	
	A	iii	+	
xiii	b	ii	Marcelli martris (sic)	
ii	c	Nonas		
	d	viii	Ydus	
x	e	vii		
	f	vi	Natiuitas beate Marie. Octaua sancti Egidii	collitur
xviii	g	v	Gorgoni et Dorothei martyrum	
vii	A	iiii		
	b	iii	Proti et Iacinti martyrum	
xv	c	ii	/f. 10v/	
iiii	d	Ydus		
	e	xviii	Kalendas october	Exaltacio sancte crucis
xii	f	xvii	Octaua natiuitatis beate Marie	
i	g	xvi	Eufemie uirginis	
	A	xv	Sol in libra	
ix	b	xiiii		
	c	xiii		
xvii	d	xii	Uigilia	+
vi	e	xi	Mathei apostoli et euangeliste	collitur
	f	x	Mauricii cum sociis suis martiribus	
xiiii	g	ix	Thecle uirginis	collitur
iii	A	viii		
	b	vii		
xi	c	vi		
xix	d	v	Cosme et Damiani martyrum	
	e	iiii	Octaua sancti Mathei apostoli	
viii	f	iii	Michaelis archangeli	collitur
	g	ii	Hieronimi episcopi et confessoris non pontificis	/f. 11r/

⁷³ "beati": ratllat.

⁷⁴ "xxx": ratllat; <xxix>.

RL October habet dies xxxi, luna xxx. Et in principio mensis dies habet horas xi, in medio x et mediam, et in fine x horas. Tercia octobris gladius decem ordine necat.

xvi	A	October	Remigii et Geruasii episcoporum et confessorum		
v	b	vi	Nonas		
xiii	c	v	+		
ii	d	iiii	Ffrancisci confessoris de ordine fratrum minorum		
	e	iii			
x	f	ii	Octaua sancti Michaelis		
	g	Nonas	Marchi pape et confessoris		
xviii	A	viii	Ydus		
vii	b	vii	Dionisii, Rustici et Eleuteri martyrum		
	c	vi			
xv	d	v			
iiii	e	iiii	/f. 11v/		
	f	iii	Gualdi confessoris non pontificis		
xii	g	ii	Calixti pape et martyris		
i	A	Ydus			
	b	xvii	kalendas nouember		
ix	c	xvi			
	d	xv	Luche euangeliste	Collitur	Sol in scorpiione
xvii	e	xiiii			
vii	f	xiii	Caprasii martyris		
	g	xii	Undecim milia uirginis (sic) +		
xiiii	A	xi	Nunilionis et Alodie uirginum		
iii	b	x			
	c	ix			
xi	d	viii	Crispini et Crispiniani martyrum		
xix	e	vii			
	f	vi	Uigilia		
viii	g	v	Simonis et Iude apostolorum	collitur	
	A	iiii	Narcisi episcopi et confessoris		
xvi	b	iii			
v	c	ii	Quintini martyris.	Uigilia	/f. 12r/

RL Nouember habet dies xxx, luna xxix. Et in principio mensis dies habet horas ix et iii quarts, in medio ix et mediam, et in fine ix et un quart. Quinta nouembris acus uir tercia mansit in urna.

	d	Nouember	Omnium sanctorum	collitur	
xiii	e	iiii Nonas	Commemoratio omnium fidelium		
ii	f	iii	Passio innumerabilium martyrum		
	g	ii	Cesarii martyris		
x	A	Nonas	+		
	b	viii	Ydus	Leonardi confessoris non pontificis	
xviii	c	vii			
vii	d	vi	Octaua omnium sanctorum		
	e	v	Passio ymaginis Domini		
xv	f	iiii			

iiii	g	iii	Martini episcopi et confessoris	collitur	/f. 12v/
	A	ii	Emiliani presbiteri et confessoris		
xii	b	Ydus	Brici episcopi et confessoris		
i	c	xviii	kalendas decembris		
	d	xvii			
ix	e	xvi			
?	f	xv	Sol in sagitario		
xvii	g	xiiii	Octaua sancti Martini		
vi	A	xiii	Elisabeth uirginis filie regis Ungrie		
	b	xii			
xiiii	c	xi	Columbani abbatis et confessoris		
iii	d	x	Cecilie uirginis		
	e	ix	Clementis pape et martyris		
xi	f	viii	Grisogoni martyris		
xix	g	vii	Katerine uirginis		
	A	vi	Lini pape et martyris		
viii	b	v			
	c	iiii	+		
xvi	d	iii	Saturnini martyris	Uigilia	
v	e	ii	Andree apostoli	collitur	/f. 13r/

RL December habet dies xxxi, luna xxx. In principio mensis dies habet horas ix et un quart. Et⁷⁵ in medio ix et un quart. Et in fine ix horas et mediam. Quinta nouembris⁷⁶. Dat duodena cohors septem inde decemque december.

	f	December		
xiii	g	iiii	Nonas	
ii	A	iii		
x	b	ii	Barbare uirginis	
	c	Nonas		
xviii	d	viii	Ydus Nicholai episcopi et confessoris	collitur
vii	e	vii	Octaua sancti Andree	
	f	vi	Concepcio beate Marie uirginis	collitur
xv	g	v	Leocadie uirginis	
iiii	A	iiii	Eulalie emeritensis uirginis	
	b	iii	Pauli narbonensis	
xii	c	ii	/f. 13v/	
i	d	Ydus	Lucie uirginis	
	e	xix	Kalendas ianuarii	
ix	f	xviii		
	g	xvii		
xvii	A	xvi		
vi	b	Expectacio beate Marie uirginis	Sol in capricornio	
	c	xiiii		
xiiii	d	xiii	Dominici abbatis et confessoris	Uigilia
iii	e	xii	Thome apostoli	collitur
	f	xi		
xi	g	x		

⁷⁵ "Et": ratllat.

⁷⁶ "Quinta nouembris": ratllat.

	A	ix	Uigilia nathalis Domini	
xix	b	viii	Natiuitas Domini	collitur
viii	c	vii	Sthefani prothomartyris	collitur
	d	vi	Iohannis apostoli et euangeliste	collitur
xvi	e	v	Sanctorum Innocencium martyrum	
	f	iiii	Thome martyris <de Conterberi>	
	g	iii		
	A	ii	Siluestri pape et confessoris	Columbe uirginis

5. <... in bisexto neque sine bisexto> /f. 14r/

4

[TAULA DE L'ANY LITÚRGIC]

HIC EST TERMINUS QUI NUMQUAM PRETERIT
NEQUE IN BISEXTO NEQUE SINE BISEXTO⁷⁷

i	Dominica prima post nonas aprilis erit pascha	
ii	Dominica prima post viii Kalendas aprilis erit pascha	
iii	Dominica prima post ydus aprilis erit pascha	
iiii	Dominica prima post iii nonas aprilis erit pascha	
v	Dominica prima post xi kalendas aprilis erit pascha	
vi	Dominica prima post iiii idus aprilis erit pascha	
vii	Dominica prima post iii kalendas aprilis erit pascha	
viii	Dominica prima post xiiii kalendas aprilis erit pascha	
viiii	Dominica prima post vii ydus aprilis erit pascha	
x	Dominica prima post vi kalendas aprilis erit pascha	
xi	Dominica prima post xviii kalendas aprilis erit pascha	
xii	Dominica prima post v die nonas aprilis erit pascha	
xiii	Dominica prima post ix kalendas aprilis erit pascha	
xiiii	Dominica prima post pridie die ydus aprilis erit pascha	
xv	Dominica prima post primo kalendas aprilis erit pascha	
xvi	Dominica prima post xii kalendas aprilis erit pascha	
xvii	Dominica prima post v ydus aprilis erit pascha	
xviii	Dominica prima post iiii kalendas aprilis erit pascha	
xix	Dominica prima post xv kalendas aprilis erit pascha	/f. 14v/

5

[ORACIÓ A CRIST]

+

6. Cristus vincit, Cristus reknat, Cristus imperat. Criste, ab homni malo me defendat. Per signum crucis de inymicis nostris, libera nos, Domine, Deus noster. Christus vincit⁷⁸. Iesus Natzaremus, rex iudeorum, titulus triumphalis, miserere nobis. Siknum venerande crucis et demissis omnibus peccatis tuis, et per merita gloriosissimae semperque uirginis Mariae et sanctorum martirum confessorum tuorum et meritorum.

⁷⁷ Aquesta taula és la continuació del § 2 del f. 1v.

⁷⁸ "Christus vincit": ratllat.

Taula de les x confessions del saui peccador deiús scrites

7. Pròlech: com se vol confessar a Déu
 La primera, confessió: de la fe
 La segona, per qui's té
 La terça, del penedir
 La quarta, dels oblidats e ignorats
 La cinquena, del propòsit
 La sisena, de l'oy e de les occasions
 La setena, del perdonar
 La huytena, del restituir
 La nouena, del despular e vestir
 La deena, acció de gràcies
 Altres gràcies
 A què valen /f. 15v/

*Confessions e iustificacions molt sanctes e segures del saui peccador
qui ab temps s'aperella a ben viure e morir*

8. Pater noster. Aue Maria.
 9. Domine, labia mea aperies et os meus annunciabit laudem tuam. Deus, in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuandum me festina. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum. Amen. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Què entén a fer

10. Yo, Senyor meu, dauant la uostra sagrada magestat, e dauant tota la vostra sagrada cort d'àngells e sants gloriosos, jatsia fins ací sia estat /f. 16r/ gran e abhominable peccador, e aja't mal seruat la promesa qu-us fiu en lo sant baptisme e los vostres sants manaments. Emperò ara, tirat per fe gran e sobres gran misericòrdia e benignitat vostra, vos faç, de bo e verdader cor, les confessions e offerres següents, ha sobirana laor e glòria uostra, e gran plaer vostre hi de tota la reuerent cort vostra sobredita. Creent fermament, Senyor, que tanta és la bondat e clemència vostra hi dels benauenturats ciutadans vostres, que molt més i sens comparació desigau e haueu plaer de la salut de la mia ànima e de la mia saluació, que yo, miserable peccador e molt negligent. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.* /f. 16v/

De la fe

11. E primerament, renunciu al demoni e a totes les sues suggestions e consells, delectacions e consentiments, e crech e confés fermament tots los articles de la santa fe cathòlica e tot ço e quant creu e confessa, preycia e exalça santa Mare Sglésia, e deteste e reproue totes les heretgies e errós e tot ço que ella reproua e condanpna. Hi en aquesta santa fe e unitat e obediència de santa Mare Església hi dels sants manaments, vull viure

⁷⁹ D2 105r-108v. Aquest còdex no té els núms. 7-9 del Ms. Ll. 27, sinó que comença al n. 10.

e morir. Hi d'aquella e ab aquella m'alegre, e-m vull alegrar, ara hi en tot lo temps de la mia uida hi en la mia fi, protestant ara per tots temps, que si iamés d'aquesta santa fe, unitat, obediència e confessió desujaua o per alienació d'enteniment o per suggestió del demoni, /f. 17r/ que no-y consent, ans hi dissent ara per tota hora. Supplicant a uós, Senyor, que-us empareu de mi e com ha fel cristià me façau tots temps batallar per la uostra santa fe, e aquella mantenir e seruar e los vostres sants manaments. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Per qui-s té

12. Segonament, Senyor, yo, il·luminat per vostra gran misericòrdia, regonech e confés que so stat gran peccador, e que-us he offès greument moltes e diuerses voltes, trenquant los uostres sants manaments molt indignament e iniusta, ans molt superbiosament e ingrata. E confés, Senyor, que merexia dies ha esser en mil inferns. D'on /f. 17v/ faç infinides gràcies a la uostra tanta pietat e bondat, que ha un tal peccador com yo ly aia plagut, ab tanta paciència, esperar e sostenir, e encara appellar al sant estament de penitència e ha aquestes glorioses confessions, les quals no dupte sien a uós, Senyor, molt plaents e agradables, molt més que yo no puch estimar ne pensar. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Del penedir

13. Terçament, Senyor, me desplau, e-m dolc de cor, de tantes e de totes les offenses que-us he fetes, tan malament e tan iniustament e indigna, contra la uostra infinida magestat e contra la uostra infinida <amor e> bondat. Com la infinida magestat vostra fos e sia digna tots temps de sobirana reuerència, temor e obedi- /f. 18r/ ència, e la uostra excessiva amor e bondat sien sobres dignes de tota amor, honor e conplacència, maiorment que, uós, Senyor, m'hauíeu manat que yo no peccàs, mas que amàs a uós sobre totes coses, ço és que per neguna persona ne cosa temporal, per gran e plaent que fos, no desobeís ni descomplagués a uós, axí com és rahó. E yo, com ha uil peccador, he fet tot lo contrari, specialment com pens les gràcies tantes que de uós he rebudes sobre molts d'altres, molts pus dignes e pus disposats que yo. De què, Senyor, com a gran peccador e home molt ingrati e desconexent, axí dels comesos com de les omissions e negligències, que són innumerables, e no solament dels mortals, mas encara dels uenials, en quant són offensa, desonor uostra, e a uós molt /f. 18v/ desplaents e odiosos, uos ne deman humilment perdó, lo cor e lo cors prostrats en terra, la qual no so digne que-m sostingua, car no-us he seruada la iustícia e gratitut, ne la amor e honor que deuia, e per ço me-n penit de tots, ab oy e mouiment de veniança contra mi matex e contra tots los meus peccats, iniustícies e negligències, los qualls nunca fossen estats, ne sien d'ací auant, per infinida pietat uostra, ni aquests ni altres. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Dels oblidats e ignorats

14. Quartament, Senyor, uós sabeu que yo he, en uolentat e desig, que tots los peccats que, per ma culpa, he oblidats e tots aquells que, per ma ceguedat e ignorància, no he coneguts ni sabuts, me uinguessen en memòria hi en notícia, per tal que d'aquells em pogués /f. 19r/ especialment penedir, confessar e satisfer, hi en totes aquestes maneres, axí d'aquests com dels altres, donar-ne a uós laor, glòria e plaer, per virtut i compliment de penitència, fent de tots uengança a uós, Senyor, axí com en tots uos he fet gran

desplaer e gran iniustícia e offensa, perquè-us suplich los me façau tots conèxer e reduir a memòria, perquè-n pugua fer la penitència e iustícia sobredites. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Del propòsit

15. Cinqüenament, sabeu més, uós, Senyor, al qual no és res amagat, com yo he uer e ferm propòsit e desig, migancant la uostra gràcia, de no tornar ha peccar mortalment de certa sciència ni ab pensa deliberada, ans he /f. 19v/ voler d'esmenar ma uida e de seruar d'ací auant los vostres sants manaments e no trencar aquells per neguna cosa, per gran ni per cara que fos. Com a uós, Senyor meu, sia tengut e obliguat, molt rahanablement e iusta, amar e obeir, servir e complaure sobre totes coses, e axí-m plau a mi, Senyor, offerint-uos aquest sant desig e propòsit, e fent-uos-ne infinides gràcies, car de uós és aquest e tot altre bé nostre; de nossaltres sols tot lo mal e totes nostres culpes. Supplicant-uos que, per uostra gran misericòrdia, sens la qual res no puch, me conserueu en aquest sant propòsit e no permetau que iamés d'ací auant uos offena, ni-m lexeu a mon regiment, que no faria sinó tot mal. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

De l'oy e de les occasions /f. 20r/

16. Sisenament, yo, Senyor, creent, regonexent e confessant que·ll maior plaer e la maior satisfacció que yo-us puch fer de mos peccats, sí és hauer aquells en gran oy e auorrimet, e no consentir-hy iamés, e arrancar aquells de rayl, ço és tolent totes les occasions propinques de peccat, yo ara, per la bona uolentat que uós, Senyor, m'inspirau, los deteste, auorresch e bandege de la mia consciè[n]cia, en quant són offensa uostra e per uós aguts en gran oy e auorrició e ocasió de molts mals. Hi he bona uolentat, per gràcia uostra, de tolre les occasions de peccar, totes aquelles que sia tengut de tolre. Aiudau-me uós, Senyor omnipotent, mirant la mia gran fragilitat e inpotència, e puix m'haveu donat lo uoler, donau-me lo poder, esperant de uostra gran cle- /f. 20v/ mència que-u fareu, car no dupte que més plau a uós, Senyor, lo acabar de nostres bones obres que·l començar. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Del perdonar

17. Setenament, Senyor, yo, per amor e reuerència uostra, perdó, de bon cor e de bona uolentat, a tots aquells qui m'an iniuriat ni danpnificat de paraula o per obres, en qualseuol manera o fet, qualseuol desplaer o uolgut fet. Supplicant-uos, Senyor, tan humilment com puch, que axí com yo verdaderament los perdó, que-us plàcia perdonar a mi, peccador, totes les offenses que yo-us he fetes. Car uós, Senyor, qui sou ueritat eternal e infal·lible, vós haueu /f. 21r/ dit e promès que, qui perdonarà, li serà perdonat. E us faç infinides e cordials gràcies d'aquesta tan gran e tan misericordiosa promesa, e que a mi, tan indigne, m'haiu donat ocasió de merèxer e obtenir aquella, rebent dans, desplaers e iniuries de mos proïsmes, e fent-me gràtia de remetre aquelles. Supplicant-uos encara, Senyor, que-us plàcia perdonar-los entreguament aquests e tots altres deffalliments seus, axí com yo amplament los perdó, e que metau en lo cor, a tots aquells que yo he offés, que-m perdonen e remetent felment totes les offenses que yo·ls he fetes, axí com yo de present los deman perdó a tots. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Del restituir

18. /f. 21v/ Huytenament, Senyor, uos offir aquesta intenció e uolentat: que vull e-m plau restituir e satisfer entreguament segons la mia facultat, a mos proïsmes, totes les iniuries e dans que iniustament los he fet, fins ha fer-los cessió e renunciació de tots mos béns, si en altra manera satisfer e contentar no-ls podia. Suplicant-uos carament m'il-lumineu e aiudeu en açò, per manera que yo conega e haia en memòria tots aquells a qui so tengut e totes les offenses que-ls he fetes, els faça complidament iustícia de mi mateix e de totes les iniustícies que-ls he fetes, e açò en satisfacció, reuerència e obediència del uostre sant manament, en lo qual m'hauíeu manat que amàs mon proïsme axí com a mi mateix. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.* /f. 22r/

*Del despular e uestir*⁸⁰

19. Nouenament, Senyor, yo, creent e confessant fermament que, per mi, peccador, haueu liurat a mort lo uostre preciós Fill, Senyor meu Iesuchrist, e que en altra manera no-m puch salvar, sinó per los mèrits de la sua sagrada mort e passió, e que les mies iustícies e bones obres són tan uils e miserables e tan imperfectes e indignes, que més són dignes de pena que de mèrit ni retribució alguna. E specialment que, per aquelles, yo-n deguéis aconseguir ni esperar remissió de peccats ni aquell regne ineffable uostre. Per tal, Senyor, yo, regonexent, per gran gràcia uostra, aquesta ueritat e iustícia, me despul e despropie ara, en presència uostra, de tots los dits mèrits meus, o que yo m'haia cuydat esser mèrits, e de tota la confiança ni esperança que yo he agut en aquells, o per aquells en quant de mi són procehits, e encara de totes qualseuol indústries /f. 22v/ e preparacions mies, en quant yo haia pensat ni cregut que, per esser procehits de mi ni de qualseuol preparació, deuoció ne indústria mia, fossen dignes ni merexedors de neguna gràcia uostra. E axí, despulat e tot nuu, Senyor, dauant uós, no sens gran confusió e uergonya mia, mas confessant e regonexent ueritat e iustícia e seruant a uós aquesta honor e reuerència, segons deig. Lo meu uestit, Senyor, és aquest ab gran alegria e acció de gràcies, ço és que vist, abrigue e cobre totalment la mia gran pobrea, nuditat e uergonya ab los dits mèrits sobres excel·lents e infinidament dignes e copiosos del uostre gloriós Fill, e ab la infinida pietat, bondat e misericòrdia uostres. E axí uestit e abrigat d'aquells, e solament d'aquells confiant, e aquels offerint, presentant, reclamant /f. 23r/ e interposant, ara e per tots temps, e especialment per lo article de la mort, entre uós, Senyor, e mi, e entre la uostra iusta indignació e ira contra mi e contra los meus abhominables peccats, vos suplich, tan humilment com puch, me prengau ha uènia e mercè, e-m doneu lo uostre sanct regne de mera pietat e gràcia, migaçant aquels treballs que de mi e per mi haueu ordenat per aconseguir aquell esser fahedors, los quals yo, indigne, migaçant la gràcia uostra, uolenterosament accepte, e so prest e aperellat de complir, car no dupte gens que molt maior uolentat e desig haueu uós, Senyor, de donar-lo'm que yo, peccador, de pendre'l, e maior de perdonar-me e donar-me totes les disposicions que he mester per a la salut de la mia ànima /f. 23v/, que yo de pendre-les, tanta e tan infinida és la uostra clemència, e tanta la mia culpa e la mia fredor e ceguedat. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

⁸⁰ Aquest capítol està totalment ratllat a D2, ff. 107v-108r; el Ms. Ll. 27 coincideix plenament amb el text del manuscrit de la Biblioteca de l'Escorial, excepte en les variants ortogràfiques.

Acció de gràcies

20. Deenament e derrera, Senyor meu, confés haver rebut tantes e tant inextimables gràcies en aquestes glorioses confessions e supplicacions, que yo, miserable, ne creatura alguna que les hagués rebudes, no seria bastant ha fer-uos-ne dignes laors e gràcies, ni mínima part d'aquelles. Emperò, Senyor, ara de cor e de boca, uos ne faç tantes com puch. E us suplich m'aiudeu ha dar-uos-ne de tota ma uida totes gràcies /f. 24r/ a mi possibles, hi que en aquestes santes laors i confessions me façau uiure e morir milorant, purificant hi examplant aquelles de iorn en iorn, de les quals totes iustades uos faç, ara e per al pas de la mort, oferta e sacrifici, laor e honor, plaer e glòria per tot lo temps de la mia uida. Plàcia-us, Senyor meu, acceptar-les, iatsia indignament fetes, e atorguar-les a totes les creatures e ymatges uostres racionals, conuertint los peccadors ha perfeta penitència e los infels a la santa fe cathòlica. Conseruant e augmentant los iusts en gràcia uostra e donant a tots los fels defunts repòs e glòria, per amor e reuerència del uostre gloriós Fill e Senyor nostre Iesuchrist e de la sua preciosa Mare /f. 24v/ e de tots los reuerents àngels e sants de paradís. Amén. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.*

Altres gràcies

21. E a uós, gloriosa Uerge Maria, singular mare e aduocada nostra, per migà e mèrits de la qual deualen a nossaltres totes les gràcies. E a uós també, reuerent àngell meu custodi, qui sou intercessor e offeridor de tots mos béns, faç tantes e tantes gràcies, com a mi són possibles, d'aquestes santes confessions e de totes les bones obres que yo faç. E suplich que-us empareu de mi en tota la mia uida, e singularment en l'hora de la mia ffi, hi que en algun special servey e plaer uostre, e singular glòria e consolació vostra yo despengua tota la mia vida. Amén. *Laus tibi, Domine, rex eterne glorie.* /f. 25r/

*A què valen*⁸¹

22. Qui aquestes glorioses confessions lealment farà en la uida hi en la mort, pot fermament creure e estar, ab segura confiança e esperança, que és en estament de saluació. Amén. Deo gracias.

7

[DIÀLEG DE JESÚS AMB LA SEVA MARE]

Versió llatina

23. + Iesus cum Uirgine Maria +.

24. Dum quidam seruus Christi Iesu teneret presentem scripturam secum in missam festi sancte Marie Magdalene anno Mccccli, ait beatissima uirgo Maria, mater Dei, que residebat tunc ibi cum Filio suo Iesu, ad ipsum Iesum:

25. “Quid est hoc quod iste tenet in sinu?” Respondit matri sue Iesus: “Preparaciones sunt ad bene uiuendum et sancte moriendum”. Virgo autem siluit. /f. 25v/

26. Ille autem seruus Christi, licet indignus et peccator, videns mente Iesum cum matre dulciter prope se stantes, ausus est dicere filiali amore: “Dulcissime Iesu, date effectum gratie uestre, istis preparacionibus et confessionibus ad laudem nominis uestri factis”.

⁸¹ Aquest capítol està totalment ratllat a D2, f. 108v.

27. Iesus autem, prius respiciens ad matrem, qui dicens ei tacite: “Debeo benedicere”, annuente beatissima virgine, ymo et supplicante silenter, ut ipsas benediceret et sanctificaret, ait Iesus:

28. “Virtus gracie et diuinitatis mee, que una est cum Deo Patre et Spiritu Sancto, assit huic scripto, ut qui hanc scriptum in uita et in morte dixerit, cum fide et humilitate cordis preseruet a uirtute mee diuinitatis ab omnibus temptationibus in hora mortis finiatque dies suos in caritate et feruore mee dilectionis”.

29. Respondit sanctissima uirgo Maria: “Amen, fili, fiat sicut dixistis”. /f. 26r/. Magdalena autem de hac liberalissima benedictione et gracia Christi Iesu multum gaudens, dixit supplici capite: “Amen, Domine”. Hec manu illius serui in eadem die gracie predictæ⁸² ad laudem et gloriam Christi Iesu et uirginis matris⁸³ et beate Marie Magdalene.

30. Deo gracias. Iesus cum Uirgine Maria.

31. Et ne quis putet durum seu honerosum, si predictam scripturam ubi sunt ipse confessiones, que aliquantulum prolixa est, dicere habeat qualibet die usque ad mortem propter uerba Christi, ut qui hanc scripturam in uita et in morte dixerit, sciat hoc Christum Iesum dixisse, non imperando set exortando, immens illi sufficere, si eas legat siue dicat uel /f. 26v/ confiteatur affectu et opere tenens eas apud se, quanuis bonum sit ad exercitandum affectum mentis, aliquando eas dicere, maxime in hora mortis, per se uel per alium, quia in similibus non honerosus set liberalissimus est Iesus, cui loquitur bona uoluntas cordis, sicut percepit illi seruus Christi, quod in fine miserere uoluit ad gloriam Christi Iesu et sue dulcissime matris uirginis semper Marie. Deo gracias. Orate pro me, peccatore.

32. Iesus cum Uirgine Maria.

8

[DIÀLEG DE JESÚS AMB LA SEVA MARE]

Versió catalana

33. Com hun seruidor de Iesuchrist tengués la present scriptura ab si en la missa de la festa de santa Maria Magdalena en l'any mil ccccli, dix la beatíssima Uerge Maria, Mare de Déu, la qual era lauors allí ab son fill Iesús a ell. Iesús: /f. 27r/ “Què és açò que aquest té en lo si?” Respòs Iesús a la sua mare: “Preparacions són ha ben uiure e sanctament morir”. E la Uerge cala⁸⁴. Emperò, aquel seruent de Iesuchrist, jatsia indigne e peccador, vehent mentalment Iesús ab la sua mare star dolçament prop de si, pres gosar de dir ab filial amor:

34. “Molt dolç Iesús, donau lo affecte de la uostra gràcia ha aquestes preparacions e confessions fetes ha laor del uostre nom”.

35. Iesús lauors, mirant primer a la mare, quasi dient-ly tàcitament: “Deig-les beneir”. La Uerge beatíssima, senyalant-ly e encara suplicant-lo mentalment que les beneís e sanctificàs. Dix Iesús:

36. “La uirtut de la gràcia e diuinitat mia, la qual és una ab Déu lo Pare e ab l'Esperit Sant, sia present ha aquest scrit, en axí que, qui aquesta scriptura /f. 27v/ dirà en uida hi en mort, ab fe e humilitat de cor, sia preseruat, per uirtut de la mia diuinitat, de totes temptacions en l'hora de la mort e fenescha los seus dies en caritat e feruor de la mia amor”. Respòs la sanctíssima Uerge Maria: “Amén, fill. Sia fet axí com uós haueu dit”.

⁸² “in eadem die gracie predictæ”: ratllat; <statim pretermissa>.

⁸³ “matris”: ratllat; <Marie>.

⁸⁴ “cala” = calla.

La Magdalena, alegrant-se molt d'aquesta liberalíssima benedicció e gràcia de Iesuchrist, dix ab lo cap enclinat: "Amén, Senyor".

37. Açò fou scrit de mà d'aquel seruent de fet après la missa a glòria de Iesuchrist e de la Uerge Maria hi de la benauenturada Maria Magdalena. A Déu gràcies.

38. Iesus cum Uirgine Maria.

39. E perquè algú no-s tuyt esser dura e carregosa si la dita scriptura hon són les dites confessions, la /f. 28r/ qual és algun prolixa, aia ha dir cascun dia fins a la mort, per rahó d'aquelles paraules de Iesuchrist, que, qui aquesta scriptura en uida i en mort dirà, sàpia que Iesuchrist ha dit açò, no manant, sinó exortant, declarant a aquell seruent que basta si algú les lig o les diu o les confessa, per desig o per obra, tenint aquelles ab si. Jatsia sia bo per despertar l'affecció de la pensa, dir-les alguna ueguada, maiorment en l'hora de la mort, per si o per altri. Car en semblants coses no és carregós Iesús, mas molt liberal, al qual la bona uolentat del cor, segons percebé aquell seruent de Iesuchrist. Lo qual ha uolgut que açò sia insertat en la fi de la sobredita visió, a glòria de Iesuchrist e de la sua molt dolça Mare, tots temps Uerge, Maria. A Déu gràcies. Pregau per mi, peccador. /f. 28v/

9

[MIRACLES DE L'EUCARISTIA]

*Caro mea uere est cibus*⁸⁵

40. Sunt enim in hoc sanctissimo sacramento decem miracula, quibus rationes deficiunt set similitudines seruiunt.

41. Primum est transsubstanciatio panis et vini in corpus et sanguinem Christi. Est similitudo in cibo et potu, quia mediante natura humana sit humana caro.

42. Secundum est quia tota die fit transsubstanciatio et nullum augmentum fit in Christo. Est similitudo in secreto et in manifesto.

43. Tertium est quia cotidie sumitur nec diminuitur. Similitudo: de lumine accendente alia lumina.

44. Quartum [est] quia indiuisibilem diuiditur semper totum in qualibet partem permanens. Similitudo: in speculo fracto.

45. Quintum est a malis sumptum uero coinquinatur. Similitudo: in sole tra[n]sseunte per loca fetida.

46. Sextum est quod peccatoribus est mortale. Similitudo: inde bonis cibaris multis sunt nosciua infirmis.

47. Septimum est quia sumptum rapitur in celum. Similitudo: de monumento clauso exiuit.

48. Octauum. Immensum stat in parua hostia. Similitudo: in paruo oculo magnum montem conphredentem /f. 29r/.

49. Nouenum est quia idem corpus in diuersis locis et a diuersis suscipitur. Similitudo: in sono campane.

50. Decimum est quia remanent accidencia sine substantia facta transsubstan[cia]-cione et in hoc cedit natura miraculorum post doctores.

⁸⁵ Jn 6,3.

10
[ORACIÓ A CRIST]

51. + Christus uincit, Christus regnat + audiens + audiens//Christus imperat + loquar
meys + //Christus curat Cletus + Clemens⁸⁶. /f. 29v/.

11
[FORMULARI PER DEMANAR L'AUXILI DIVÍ]

52. Si uols que Deus t'endrece e que-t prosper, digues tots dies aquests psalms per orde ayxí com uenen.
53. Deus, in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuuandum me festina.
54. [Ps 39,15-18] Confundantur et reuerentur qui querunt animam meam ... Gloria Patri et Filio.
55. [Ps 24] Ad te, Domine, leuavi animam meam ... /f. 30v/ Gloria Patri et Filio.
56. [Ps 53] Deus, in adiutorium nomine tuo saluum me fac ... Gloria Patri ...
57. Domine Deus Pater, qui ad principium huius diei nos peruenire fecisti, tua nos salua, amen, /f. 31r/ uirtute, ut nullum dequinemus⁸⁷ mortale peccatum, set semper ad tuam iusticiam faciendam nostra procedunt⁸⁸ eloquia, dirigantur cogitationes et opera, per Dominum nostrum Iesum Christum, Filium tuum [D5 III,55]. Dirigere et sanctificare, regere et gubernare dignare, Domine, Deus Rex celi et ter[r]e, odie corda et corpora nostra, sensus, sermones et actus nostros in lege tua et in operibus tuis (sic) mandatorum tuorum, ut hic et in eternum, te auxiliante, salui et libere esse mereamur, Saluator mundi, qui uiuis et regnas, Deus, per omnia secula seculorum. Amen [D5 III,55] /f. 31v/.
58. [Ps 12,4-5a] Illumina oculos meos, ne unquam obdormiant ...
59. [Ps 30,6] In manus tuas comendo spiritum meum ...
60. [Ps 38,5] Locutus sum in lingua mea ...
61. [Ps 115,16-17] Dirumpisti, Domine, uincula mea ...
62. [Ps 141,5c-6] Periiit fuga a me ... /f. 32r/.
63. [Ps 85,17] Fac mecum⁸⁹ signum in bonum ...
64. Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, qui Ezachielis regis Iudee tecum, lacrimis deprequant, uite spacium pretendisti, concede mihi, indigno famulo tuo, tante uite spacium, ut, peccata mea ualeant deplorare, et ueniam et gratiam secundum tuam misericordiam consequi merrear. Per Dominum ... [D1 79v] /f. 32v/.

12
[ORACIÓ A LA MARE DE DÉU]

65. Sobre totes les elletes⁹⁰, singular Mare de Déu, gràcies vos sien fetes delles gràcies que'ns féu. Gràcies nos féu, Senyora; quascun gorn⁹¹ per nos preguau vós [D 12, f. 32v; D18, p. 2]⁹². /f. 33r/.

⁸⁶ Aquestes tres textos estan dins sengles cercles un davall l'altre. Posam els textos que van dins cada cercle entre dues barres.

⁸⁷ "ut nullum dequinemus" = "ad nullum declinemus".

⁸⁸ "procedunt" = "procedant".

⁸⁹ "mecum" = "meum".

⁹⁰ "elletes" = "electes".

⁹¹ "gorn" = "jorn".

⁹² Aquesta oració es repeteix diverses vegades, en tot o en part, en aquest mateix foli i en el f. 33; aquestes repeticions semblen proves d'escriptura.

66. Señor myo, mi Señor, quanto [...].
 67. Rey [...] por vos harán corte /f. 33v/.

68. Quid quit agas, prudenter agas; set antequam agas, respice finem.
 69. Memento mori.
 70. Omnium terribilium maxime terribilis es mors. /f. 34v/⁹³

71. En qualquiera manera deuemos mucho⁹⁴. /f. 35r/

72. Sent Perre staua aseyt sobre la porta de Ierusalem e la mà en los cexalls, e passà per allí e dix-li: “Què as, Pere?”. Dix sent Pere: “Senyor, tinch mall de quexals”. E dix Iesuchrist: “Sies queh sia, mort sies, dolor sia leuada”. Dix sent Pere: “Senyor, tota persona que estes paraulles portarà sobre si, numqua li dolran los quexals ni les dents”. E dix Iesuchrist: “Si[a] com tu dius”. Amen [D11 123]. + Iesus + Christus + rex + iudeorum +. Virguo Christi egregia pro nobis, Apollonia, funde preces ad Dominum, ne pro reatu tibi nimium morbo vexemur dencium [D4 97r; D6 1795]. Ora pro nobis, beata Apollonia, ut digni efficiemur promissionibus Christi. Amen. Fiat Virgo Maria + fiat + fiat + fiat. /f. 39v/

73. O crux, fructus saluificus, uiuo fonte rigatus, quem flos exornat fulgidus, fructus fecundat gratus. Iesus ex Patre genitus. Iesus liber signatus. Iesus ex Patre genitus. Iesus cunctorum Dominus. Iesus defidatus. Iesus promissus patribus. Iesus prefiguratus. Iesus emissus celitus. Iesus de matre natus. Iesus sub lege positus. Iesus magis mostratus. Iesus redemptor parvulus. Iesus infans fugatus. Iesus puer proficiens. Iesus uir baptizatus. Iesus panis esuriens. Iesus uictor temptatus. Iesus sibi circuiens. Iesus sibi lasatus. Iesus pro nobis indigens. Iesus inhonoratus. Iesus miranda faciens. Iesus vobis

⁹³ /f. 34r/ està en blanc.

⁹⁴ El f. 34v conté proves d'escriptura d'aquest text reproduït, sencer o en part, diverses vegades; cfr. nùms. 99-100..

⁹⁵ Aquest formulari de la missa de les cinc llagues de Jesucrist ocupa els ff. 35-39r i està ple de correccions. Després apareix copiat en net als ff. 45-50, amb les correccions incorporades. Nosaltres transcriurem aquesta darrera versió, que és la definitiva.

sensatus. Iesus peccata diluens. Iesus trasfiguratus. Iesus unguentis redolens. Iesus asselo latus. Iesus subiectus seruiens. Iesus agnus oblatus. Iesus futura preuidens. Iesus angustiatu. Iesus cruorum efluens. Iesus orans prostatus. Iesus emptus argenteis. Iesus turba uallatus. Iesus concussus a lapis. Iesus satiatu opprobibus. Iesus vultu velatus. Iesus captus a impiis. Iesus ter negatus. Iesus afflictus uinculis. Iesus /f. 40r/ flagellatus. Iesus punctus aculeis. Iesus conplagatus. Iesus lusus a perfidos. Iesus falso accusatus. Iesus sputus a populis. Iesus morte dampnatus. Iesus crucem accumferens. Iesus ueste nudatus. Iesus morti se offerens. Iesus ligno clauatus. Iesus orbi concuciens. Iesus planctu rigatus. Iesus matri compaciens. Iesus felle potatus. Iesus clamando moriens. Iesus trasuerberatus. Iesus infernum adiens. Iesus tumulatus. Iesus captiuos eruens. Iesus resuscitatus. Iesus ad Patrem rediens. Iesus glorificatus. Iesus dona distribuens. Iesus clarificatus. Iesus monarcha presidens. Iesus summe virtus. Iesus purgans a sordibus. Iesus splendor obtatus. Iesus spirans aflatibus. Iesus cruci inmolatus [D13, índex; D19, f. 19r; D20, f. 72r]. Per hec crux Christi, floribus esto vitalis, flatus, perfectus in uirtutibus a sempiterno stratus. Amén. /f. 40v/

19

[ORACIÓ SOBRE JESÚS CRUCIFICAT]

74. Eterne [Deus], qui ex sanctissimo corpore unigeniti Filii tui quinque fontibus suum preciosissimum sanguinem precipue emanare uoluisti. Et sacramenta Ecclesie ex suo sacratissimo latere originem traherent et uirtutem saluacionem nostram perfecisti. Ut ex sacro liquore Saluatoris nostri quispiam auriret salutem. Et ut suis precibus et meritis nos afluenter lauares a peccatorum, per Christum Dominum nostrum. Per quem magestatem tuam laudant angeli et cetera: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabahot. Pleni sunt celi et ter[r]a gloria tua. Osanna. Qui per crucem <celum aperuisti in excelsis>⁹⁶ tuam mundum redemisti et per tuas plagas celum aperuisti in excelsis. Benedictus qui uenit in nomine Domini, osanna. Cum vera doctrina nosque arexisti et salutem nostram redemisti et gloriam tuam nobis promisisti, ut tecum fruamur in regno celesti in excelsis. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, vere per crucis langorem, quem tu sustinuisti, miserere nobis. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, vere perpetuum magnum dolorem, quem [pro] me tuo corpore tulisti, miserere nobis. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, vere per sacrum cruorem, quem pro nobis fudisti, dona nobis pacem. /f. 41r/

20

[PRÒLEG DE L'EVANGELI DE SANT JOAN]

75. [Jn 1,1-14] In principio erat uerbum ... /f. 41v/

21

[ORACIÓ DELS SANTS NOMS]

76. Estos són los sants noms que tenia ab si el Dean de Córdoua quant lo posaren en la roda en lo rriu de Guadalquevir, rodant aldesredor per deual de l'aygua, xixanta e set uoltes no pogé morir fins que les y lleuaren e no soberviejan als sants virtuts que no morirà en aygua ni en foch ni en fero ni mort sopitannea ni en poder de iustícia ni sus enemichs no li poran noure, e aprofita per a dona que va de part. E los sants noms són

⁹⁶ "<celum aperuisti in excelsis>": ratllat.

aquestes que segueixen: adonay + semforas + sabahot + mexias + hemanuel + adonay + ituas + splendor + eloy + elohe + liel + eva + yngla + agla + aglara + serpens + leo + vermis + solis + ymago + vitulus + agnus + pastor + sacerdos + the⁹⁷ anaphetom + thetagramaton + saluator + fons + via + veritas + altissimus + paraclitus + nousissimus + sapienciam + zelatus + creator + Dominus et dominator omnium creaturarum + rex + gloria + sol + lux + splendor + panis + mones + vitis + flos + angelus + sponsus + pastor + sacerdos + paraclitus pro omnia + ego sum + alba + ala + ada + via + vita + virtus + Christus + Iesus + Domine sit semper in adiutorio meo. Amen. + Iesus autem, transiens per medium illorum, ibat⁹⁸. /f. 42r/

22

[ORACIÓ DE PROTECCIÓ CONTRA TOT MAL]

77. Iesus Christus, filius Marie.

78. Tothom que aportarà aquesta sancta oració sobre si no aurà por de Senyor ni de justícia ni d'enemichs ni de por del Diable, ni pot morir a mala mort ni de lamp ni de glax ni en foch ni en aygua, ni per pobresa ni per tristícia, com són noms de nostre Senyor Déu Iesuchrist + san, san, san, lausor, clina, abija, alarpo, actege, atemo, amencagio, diramil, sabaot, adonay. Item, si neguna dona l'aportarà deliurarà sana e salua a la creatura e lo Diable noure no li porà ni pot esser-hi costreta ni xorba ni afollada ni sorda ni muda ni enlunada ni endemoniada, ne la dona que l'aportaurà no-s pot afollar, ans portarà la creatura a saluament. + Eloy, eloy, eloy quod interpretatur, Deus meus, Iesus Naçarenus, rex iudeorum, me ut enim saneari spontanea. Iesus autem, transiens per medio illorum, ibat + eloy sabaot, manuel, pantal, sabahot, donea amen doidorea. Item, Mare de Déu, carrera de perdó, cambra de Déu, sies en ma guarda. Mare, Reguina onrada, no-m vullats deseparar, enclina los teus ulls envés mi, Uerge Maria, Mare de Déu, axí com sana e salua portist lo teu car Fill, axí sana e salua, puxa yo deliurar e portar sens tota lesió. Encara sapiuats que, qui aquesta oració portarà sobre si, sàpia per cert que abans que muyra, o sabrà tres dies que ueurà la Uerge Maria abans dels dits tres dies. Pater et pax Fillius (sic) et via Spiritus Sanctus (sic) et remedium. Sapiuats que aquest scrit és stat aprouat per moltes persones e són-hi los noms generals dels àngells sent Rafaell, sent Baraviell /f. 42v/, pantisero rubilem + Guaspar + Melchior, Bartasar +.

79. *Alia oratio.* + sent Leó, papa de Roma, seruí aquests sants noms, e diu que tota persona que sobre si los portarà, nunca son enemich noure li porà ni morrà en fet d'armes ni de serpent ni de uerí ni de metzines, ni lo dia que los nomenarà no morà a mala mort. Encara que hom pengàs un hom que los portàs sobre si, no moria, cosa prouada és. E si nenguna dona va en part, que no puxa infantar, pasats la'n sobre lo uentre, e tantost serà desliurada, no-n cal dubtar, de glaç ni de foch ni d'aygua, tempestat, ans serà benaventurat en ço que ferà. + o Messias, + Socer + Emanuel + Sabahot + Adonay + Atheos + eleyson + cathonius + baridos + mediator + uia +. Eguo sum qui sum, primus et nouissimus, Iesus Fillius homnipotens conatus + Spiritus origina eant + orisau + redemptor + deitas + unitas +. Qui aportarà aquest albarà d'eius scrit, si tu-l mets al col d'algun malalt, tantost son mal lo iaquiva, e diu ayxí: Almos + cabonens + renas + acutas elli + alpha + eto sabria + labuia + abia elasrat + abrata + abia + namas solt glocone + glorius + alatoria + lumovum + Iesus +. E és molt apropiada per a febres, e fes-li menjar carn en ast e de fet guar[i]rà aquell ho aquella que-n menjarà, e més

⁹⁷ "the": ratllat.

⁹⁸ cfr. Lc 4,30.

febra no aurà. /f. 43r/. Aquests uessos⁹⁹ dejús escrits han quatre propietats. La primera, és a mal de quare. La segona, és que tota persona qu-ell porte sobre si, no-l cal duptar, de sos enemichs. E la terça, que fa fogir tot malyit Sperit. La quarta, és que tota dona que sia prenyada quella porte ab si ab deuoció, nunca s'afollarà, ans vendrà a bé ço que portarà ella, e la creaturra que aurà ni serà contreta ni hafollada ni muda, ans serà benauenturada. E diu ayxí: Benedicció omnipotens Patris sit super me. Amen. Benedicció Iesu Christe (sic) cum omnibus apostolis suis sit super me. Amen. Benedicció beate Marie cum Fillio suo sit super me. Amen. Benedicció sancte Caterine sit super me. Amen. Ego autem institutus sum rex ab eo super suo, nomen eius predicans preceptum eius. Nam si ambullauero umbre mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es¹⁰⁰; nam si ambulauero in medio tribulacionis, uiuificabis me, et super inimicos extendisti manum tuam et saluum me fecit dextera tua¹⁰¹ + /f. 43v/. Christus uincit + Christus regnat + Christus imparat¹⁰² + Christus ab omni malo nos defendat. Amen. Iesus autem, transiens in medium illorum, ibat. Si erguo¹⁰³ me queritis sinite os abire, Iesus, Marie filius sit nobis adiutor et propicius. Inicium sancti euangeli secundum Iohannem. Dulcissime Domine Iesu Christe, uerus Deus, uerus omo, quomodo tu respondisti iudeis, uolentes tu nocere: Quem queritis? Iesum Nazarenum ego sum. Si erguo me queritis sinite os abire, tunch Christi iudei abierunt retrossum et ceciderunt in terram, et itaque in illa ora nocere non potuerunt, sit, benignissime Iesu, in primum uerum est et verum et eos esse, ita me custodire digneris ab inimicis meis querentes me. Nocere fac eos retrossum abire ayt. Nulla tenemus set securus manus ipsorum et vade et da onorem ad Dominum Iesum Christum, Filium tuum, qui tecum uiuit et regnat, Deus, per omnia secula seculorum. Amén. Quiquenquod anch oratione dixerit aut legere fecerit aut super se portauerit, de Diabolus nocere non poterit, nech malus homo nech mala mulier nech factura nec producta nec fortuna marris nech falsum atestum nech lupus nech canis nech serpens nec venenum nech inimicus nech allia allia res vigilando, dormiendo /f. 44r/ iacendo, bibendo, in die nech in nocte, et in domo ubi stabit, ista sancta oratio non necere propia inpedita et tribus diebus ante mortem suam notificabitur et introitu purgatorii. Deo gratias. Amen. Mater Dei veniat in porta Dei, sis tutela, rex, dux quod coronas que mihi +. Mater Dei, miserere mei, lux, alma Dei +, lux, alma Dei, regina celli, regina populi, me noli derelinquere, tibi Uirgo pia, comendo, Uirgo Maria. Amen. + Sis mihi saluatrichs semper et auxiliatrichs +. Filli Dei, tu miserere meis, angelus Domini actulit as litteras supra dictas, quam maior imperator et dicit: En non timeas inimicum ab inquem iudicem maleficii nec patentem eorum. In nomine Patris, et Fillii et Spiritus Sancti. Amen. Signa in fronte et in pectore et in ore. Oratio: Omnipotens sempiterne Deus, qui adiutor seculorum, et dirige oculos meos in beneplacitum tuum, et sis mei comportatus, ut in domus ut extra domum non inpedias me inimicus cedit pro hominibus malignos ad ese nobis non posint nech habere + Spiritus Sanctes (sic) pro cogitacionem que in fronte tullit. Amen. Iesus Natzenus, rex iudeorum. Iesus autem, transiens per medium illorum, ibat /f. 44v/ En erguo me queritis sinite os abire, me tibi comendo semper Deus alme petendo, ut me pausarem conserues ac vigilando tem me. Tibi, Virguo pia, comendo, Uirguo Maria, tu mihi saluatrichs semper sis, et auxiliatrichs. Angele, qui meus es custos, pietate superna me tibi commissum, salua, defende, guberna. Dulce nomen Domini nostri Iesu Christi sit benedictum. Amen.

⁹⁹ "uessos" = "versos".

¹⁰⁰ cfr. Ps 22,4.

¹⁰¹ cfr. Ps 137,7.

¹⁰² "imparat" = "imperat".

¹⁰³ "erguo" = "ergo".

80. Senyor, Déu meu, si no he feta cossa que yo sia culplable¹⁰⁴ a tu, ya no he pogut fer que no sia obra tua e facturara tua, si yo he tolta de mi la mia puritat, per ço no he morta la tua misericòrdia he pietat. Si yo he comès e feyt perquè tu ni puxes dapnar, tu, Ssenyor, no as perdut de hon me puxes saluar. Senyor, vera cosa és que la mia consciència merex dapnació e la mia penitència no ha basta a satisfació, mas la tua mesericòrdia sobrepuxa tota ofensió. Perdona'm, donchs, Senyor, per ta mercè, car no és impossible a la tua potència ne conuenient a la tua iustícia ni dessacostumat a la tua clemència, que al[t]re no vol dir "Iesús" sinó "Saluador". Donchs, Iesús, qui m'as creat, placia-t no perexca he no-m condapnes, pux m'as creat; per la tua bondat no peresca la tua obra; per la mia iniquitat reguonex, donchs, Senyor, a mi, qui so teu, e foragita, e leua e deneya ço qui en mi sia strany. *Per omnia secula seculorum.* /f. 45r/

MISSA DEUOTISSIMA QUINQUE PLAGARUM DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
FACTA A PAPA IOHANNE¹⁰⁵, QUI CONCESSIT TAM DICENTIBUS QUAM AUDIENTIBUS
CC⁰⁸ DIES INDULGENCIE

81. *Sequitur Officium.* [Fil 2,8-9] Humiliauit semetipsum Dominus Iesus Christus usque ad mortem ... Alleluia. V/ [Ps 88,2] Misericordias Domini in eternum cantabo ... Gloria Patri et Filio. Sicut erat in principio. *Et cetera.* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. *Dicatur* Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bone uoluntatis. *Et cetera.*

82. *Oracio.* /f. 45v/ Domine Iesu Christi, Filii Dei uiui, qui de celis ad terram decendisti¹⁰⁶ de sinu tui Patris, et in ligno crucis quinque plagas sustinuisti, et sanguinem tuum preciosum in remissionem peccatorum nostrorum fudisti¹⁰⁷, te humiliter deprecamur, ut, in die iudicii ad dexteram tuam audire mereamur: Venite, benedicti Patris mei [D3 257; D4 195v; D6 3641; D14 203v].

83. *Lectio Ysahie prophete*¹⁰⁸ [Zac 12,10-12; 13,5-7c]. Hec dicit Dominus Deus: Effundam super domum Dauid et super habitantes Iherusalem spiritum gracie et miseracionis ... /f. 46r/

84. *R/* [Ps 68,21b-22]. Improperium expectauit cor meum ...V/ Et dederunt in escham ... Alleluia. V/ Aue, rex iudeorum, tu solus nostros miseratus errores, Patri obediens, ductus es ad crucem, mansuetus ut agnus ad occisionem. Tibi gloria, ossanna, tibi triumphus et uictoria, tibi summe laudis, honor, gloria atque /f. 46v/ corona. Alleluia.

85. *Tractus siue prosa.* Cenam cum discipulis, Christe, celebrasti; et mortem apostolis palam nunciasti; et autorem sceleris Iudam demostrasti; et egressus protinus ortulum intrasti. Tunc procedens Dominus humi se prostrauit; et transferri calicem a se postulauit, set Patris arbitrio illum commendauit, guttas sui sanguinis sudor emanauit. Iudas per hoc osculum ori dedit Christi. Ad quid -inquit Dominus- amice, uenisti mihi, quid tradis osculo quem iam uendidisti. Asistentes protinus irruunt ministri. Nox in sompnis itaque tota du- /f. 47r/ cebatur, nulla prorsus requies Iesu prestabatur. A

¹⁰⁴ La "l" després de la "p" està ratllada": "culpable".

¹⁰⁵ <10, inter ascensionem et penthecosten>.

¹⁰⁶ "decendisti" = "descendisti".

¹⁰⁷ "fudisti" = "effundisti".

¹⁰⁸ El ms. atribueix el text al profeta Isaïes, quan en realitat és del profeta Zacaries.

magistrorum impia plebe iniuriatur, a lapis et colaphis innocens mactatur. Dum Iesum eripere Pilatus conatur, iudeorum furia magis inflamatur. Et tumultus populi ingens excitatur; et plebis uox intonat ut crucifigatur. Traditur militibus uinculis astrictus, undique uerberibus Christus est afflicus, a lapis ceditur atque flagellatur, caput regis glorie spinis coronatur. Ecce caro tenera pii Saluatoris ad columpnam nequitur cohartatur loris, sic flagellis ceditur impii tortoris, iam emanant riuuli ipsius cruoris. Post hec turbis¹⁰⁹ medium Iesus procedebat, et crucis /f. 47v/ patibulum humeris ferebat. Ad fores et hostia populus fluebat, eiusque confusio omnibus patebat. Ad pudoris titulum Iesu denudaris, uentoque et frigori nudus spoliaris. Innocens cum impiis in cruce dampnaris, et quasi factor sceleris medio loquaris¹¹⁰. Tensis ligno brachiis, manus conclauantur, cruce carnes crucibus clauis tractabantur. Neruiene simili modo laniantur, pedum plante ex ferro simul conclauantur. Ffundunt riuos sanguinis, fontes saluatoris, properans hunc anima curat peccatorum. Auriat quispiam sacrati licoris, quo frequenter liniat uulnera doloris. Loquens Iesus postea: /f. 48r/ “Sicio”, dicebat, et acetum iudeus felleque miscebat. Ac inmixtum spongie ori porrigebat, quod degustans paululum, sumere nolebat. An, Iesu mirifice, qui est quod ayebas. Tu de siti conquerens “Sicio” dicebas, nunquid hanc doloribus magis senciebas, set salutem potius nostram siciebas. Vocem dicens promens ultima, Patrem inuocasti, spiritumque manibus eius comendasti. Cum clamore ualido tandem spirasti, sic salutis omnium opus consumasti. Nunc ego superbio, tu humiliaris; ego culpas perpetro, tu penas uultaris. Ego pomum mordeo, tu felle potaris; ego peto mollia, tu dire¹¹¹ tractaris. Denum cuius ualeat mens ulla lingua fari, quantum Uirgo /f. 48v/ creditur intus cruciari. Dum cernit iam mortuum latus uulnerari, atque intus viscera lancea rimari. Corpus quidem mortuum iam nil senciebat, astam fixam in filii latere videbat. Unde aqua sanguini mixtam effluebat, ut lauaret miseros, quos sic ipse redimebat. Ad hunc ergo propera fontem redemptoris, ut fluenta quispiam auriat dulcoris lineat interea mala peccatoris, tuaque curatio profluat langoris [D14 203v]. Alleluia. Adoramus te, Domine Iesu Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.

86. *Regula a septuagesima usque ad festum pasce dicatur tractus sequens.*

87. Per signum crucis de inimicis nostris /f. 49r/ libera nos, Deus noster. V/ Per ipsum nobis dimite delicta nostra. Per quem redemisti mundum cruore fusso V/ Deffende nos, Domine, contra seua iacula inimicorum nostrorum die ac nocte.

88. *Secundum Iohannem* [Jn 18,28-35b]. Sciens Iesus quia omnia confirmata sunt ... /f. 49v/

89. *Credo in unum Deum.*

90. *Offertorium* [Ps 26,12]. Insurrexerunt in me testes iniqui ...

91. *Sacra.* Ipse tibi, quesumus, Domine, sante Pater, omnipotens eterne Deus, sacrificium nostrum reddat acceptum, qui pro nobis peccatoribus super lignum sancte crucis in suo precioso corpore quinque /f. 50r/ uulnera pati dignatus est Iesus Christus [D7 329//D8 303; D9 154].

92. [*Alia sacra*] <Oblatum tibi, Domine, sacrificium, intercedente Unigeniti tui passione, uiuifficet nos semper et muniat> [D10 II 734; D14 204v].

93. *Comunio* [Ps 21,17b-18a.15a.c]. Ffoderunt manus meas et pedes meos ...

94. *Post comunione.* Domine Iesu Christe, Filii¹¹² Dei uiui, qui hora sexta, pro redemptione mundi, crucis patibulum ascendisti, et sanguinem tuum preciosum in remissionem peccatorum nostrorum fudisti, te humiliter deprecamur, ut, post obitum

¹⁰⁹ "turbis": segurament "urbis".

¹¹⁰ "loquaris" = "locaris".

¹¹¹ "dire" = "dure".

¹¹² "Filii" = "Fili".

nostrum, paradisi ianuas nos facias introire gaudenter [D3 258v; D4 196; D6 3648; D14 204v].

25

[ESCRIT PSEUDOAGUSTINIÀ SOBRE LES DONES]

95. Agustinus inquit: Securum est mulierem non audire. Securius non uidere. Securissimum non tangere. Inflat dum auditur. Uenenat dum videtur. Polluit dum tangitur. /f. 50v/

26

ORACIO AD HABENDUM INTELLECTUM SUBTILEM ET MEMORIAM VALENTIEM
USQUE AD MORTEM

96. Creator ineffabilis Deus, qui de thesauris tue sapientie nouem angelorum ordines euocasti atque elegantissime per partes universi disposuisti. Tu, inquam, qui uera fons luminis diceris atque super eminens principium, digneris super intellectus meum tenebras infundere tui radium claritatis duplicem, in qua natus sum, remouens priuacionem, ignoranciam et ruditatem; qui lingas¹¹³ infancium facis esse disertas, linguam meam erudias, in labiis meis gratiam tue benedictionis infundas; da mihi intelligendi acumen, retinendi capacitatem, addiscendi facilitatem, /f. 51r/ interpretandi subtilem, loquendi gratiam copiosam, ingressum instruas, progressum dirigas, egressum compleas.

27

ORACIO DE PRUDENCIA AD VIRGINEM MARIAM

97. Sancta Maria, impetra nobis gratiam, veniam peccatorum et, post hanc miseram vitam, gloriam sempiternam. Sancta Maria, impetra nobis mundiciam mentis et corporis, scienciam, intelligenciam, memoriam, ingenium scripturarum, veram fidem, veram spem, veram caritatem et perseueranciam in isto sancto ordine, cor contritum et humiliatum, penitens et emendacionem uite, /f. 51v/ audaciam loquendi et proponendi, directe et catholice, uerbum Dei, illuminacionem mentis, dileccionem Dei et proximi, et zelum animarum¹¹⁴. /f.52/

28

[ORACIÓ A JESUCRIST I A DIVERSOS SANTS]

98. Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Christus ob omni malo me defendat. Iesus Nazarenus, rex iudeorum, titulus triumphalis, miserere nobis. Per signum sancte venerande crucis et merita gloriosissime semper virginis Marie, Mater Domini nostri, Iesu Cristi, Fili Dei uiui, et omnium sanctorum apostolorum, sanctorum martyrum et confessorum tuorum Fabiani, Sebastiani, [...] <Cosmen, Damiani>, Francisi, Dominici atque Vicenci et omnium /f. 52v/ sanctorum, ab omni peste morbo epedemie, morte subitanea ad inprovisa, libera nos, Domine. /f. 53r/

¹¹³ "lingas" = "linguas".

¹¹⁴ La resta del foli conté proves d'escriptura de difícil lectura.

99. + Señor. La present no serà per a mes si no fer-li [...] rebi dosell tres dies a missa y non sa dit res de perfumadores e si són aribats sia [...] perquè non a dit res [...] ni fa ben si són aribats y també li uollia que ague y llisonets que se les tinga si [...]. /f. 53v/

100. En qualquiera manera deuemos ... Yo Gomes¹¹⁵. /f. 54r/

101. En qualquier manera, deuemos mucho mirar en lo que cumple a la honra, por quanto es mucha razón que lo agamos, pues en este mundo ningún bien no tenemos prouechoso sino ella¹¹⁶. /f. 54v/

102. Re [...]. Per (?) Ponçio Pilato. /f. 55r/

[De la divisió d'intenció]

103. ... <intelli>gible e amable que tu glorioble¹¹⁸.

104. Tant és, fill, Déu digne d'esser conegut e amat, que la intenció que hom ha en conèixer e amar Déu, quant n'és digne, no pot muntar en pus alt grau. E per ço s'esdeu que millor cosa és enteniment en entendre, com entén Déu, que no és lo mèrit ne la glòria que hom ha per entendre. E si açò no era en axí, seguir sia que intenció fos pus obligada ha hom, que als honramens de Déu.

105. Vastantment te parlat, fill, d'intenció artificial en les coses corporals e spirituals, si ho vols entendre. E ara-t vull parlar d'intenció natural, entén com l'arbre és per la segona intenció e lo fruyt és per la prima; car millor cosa és lo fruyt que l'arbre.

106. Lo cos que tu has, fill, és per la segona intenció, e l'ànima és per la primera, com la cosa que hàanima sia millor que'l cos, e lo cos sia perquè l'ànima pusqua membrar, entendre e amar Déu, virtuts e bones obres.

107. Amable fill, en tres maneres t'e donada conexença de la primera e segona intenció; e prech-te que ta intenció ayes ordenada en tal manera, que no ames per la segona ço que no es digne d'esser amat.

108. Accidentalment, [fill], amen los hòmens peccadós ab les dues intencions desordenades en lurs amors; car amar son vell libre per ço com és bell, e no amar-lo per ço que'l entena, és desordenament d'intenció. E en aytal manera amar lo libre bell és per la primera intenció e amar lo entendre és per la segona. Car hom desordenat fa més força de uoluntat en fer bell libre que no és entendre'l.

¹¹⁵ Prova d'escriptura. La resta del f. 53v conté altres proves d'escriptura de difícil lectura.

¹¹⁶ Aquest text està repetit una altra vegada, en el mateix foli, però amb una altra lletra.

¹¹⁷ Edició de referència: S. GALMÉS, *Obres originals del Il·luminat Mestre Doctor Ramon Llull*.

Vol. 18. Palma de Mallorca 1935, pp. 3-66.

¹¹⁸ cfr. edició de referència n. 8.

109. En la voluntat, fill, dels hòmens qui amen més les coses terre- /f. 55v/ nals que les spirituals són inuersades les dues intencions. E aquels hòmens són peccadors, car desordenen intenció contra sos ordenaments spirituals.

110. En tot quant faràs ne diràs ne cogitaràs, ffill, haias conexença de les dues intencions damunt dites. Car tot quant hom fa ne pot fer corporalment e spiritualment, en tot coué esser les dues intencions de necessitat, e la una no-y pot esser menys de l'altra, e en cascuna cosa les pot hom hauer ordenadament o desordenada.

Deus com és sobiran bé

111. Deus, qui és sobiran bé, és intel·ligible e amable. E per ço, ffill, se coué que haia intenció a si mateix; la qual intenció coué esser Déu, com sia cosa que infinidament e eternal sia, intel·ligible e amable; a la qual intel·ligibilitat se coué esser Déu, per lo qual sa intel·ligibilitat sia entesa e sa amabilitat sia amada en infinitat e eternitat diuina e que ensemps sia una simpla substància e un Déu.

112. Sàpies, ffill, que si Deus no hauia en si mateix intenció, hauria superfluïtat en son enteniment, e en sa voluntat, si-s amaua, pus que no se'n seguís utilitat en Déu de son entendre e de son amar en si mateix, la qual utilitat coué esser igual a Déu, en ço que coué esser d'eternal, infinit; per la qual eternitat e infinitat no pot ni vol sa iustícia multiplicar en sa virtut, ne pot cessar sa utilitat en la intenció que ha sa perfecció eternalment e infinida.

113. En la intenció de Déu no ha diuisió de primera e segona intenció hon sia memoritat, car tota /f. 56r/ sa intenció és infinida e eternal; per ço, ffill, no-y pot caber segona intenció. Car la intenció de Déu és, ffill, en tan alta excel·lència de virtut, e per ço és Déu intel·ligible e amable per si mateix, e ha creada intenció ab tu per ço que ab aquella l'entenes e l'ames per sa bondat e per sa perfecció.

114. Saps tu, ffill, per què Deus és pus amable que temable? Per ço com millor cosa és amor que temor; car amor és infinidament e eternal en Déu, e temor ha començament. E car Deus és pus amable que temable, per ço te consell, ffill, que tu haies intenció ha amar Déu, per ço com és bo, poderós, gran e digne de tots honraments; e axí la tua intenció haies ha amar, e la segona a tembre-lo.

115. Ha, ffill!, e tan poch són los hòmens que haien vera intenció a amar e tembre Deus! Car los demás hòmens lo amen per ço que-ls do glòria celestial, e béns temporals, he-l temen per ço no-ls do infern o trebals temporals, e Deus és digne d'esser amat per ço com és bo, infinit, poderós, eternal, saui, amant, just, vertader, complit infinidament e eternal de tots béns.

116. Aquells hòmens que amen Deus per ço que-ls faça bé, el temen per ço que no-ls faça mal, fan de la primera intenció, segona, e de la segona, primera; e per ço, fill, lur intenció és enuersada e falsa e contra la intenció perquè Deus l'ha creada. Hon, com açò sia en axí, donchs, qual justícia jutgarà que tal intenció tan maluada haia glòria sens fi en la intenció de Déu?

117. No és un hom sols que haia fet tan de mal com cell que ha fet Mahomet, qui tant hom ha mes en error; emperò més de mal se segueix com /f. 56v/ no ha a Deus la primera intenció, que no és tot lo mal que féu Mahomet; com major bé és ha un home que fortament ham Déu per la primera intenció, que no és mal en tots los hòmens qui són dampnats. Hon, com açò sia enaxí, obri, fill, los valls de ta pensa, e entén com gran cosa és bé qui és per la primera intenció, contra mal qui és per la segona.

118. No-t maravells, ffill, si lo món és en tribulació e en perill, pusque Deus és tan poch amat e conegut per deffalliment de vera intenció. Hon, sobre totes les coses te

consell e man que tu, aytant com pusques, en ta intenció ames Deus e conegues, hauent ha ell la primera intenció, e a ton proïsme, la segona.

119. Amable fill, no-t poria dir ni comptar ne scriure los béns que, per la primera intenció, reeb de Déu aquell qui·ll ama e·l coneix; car los malalts sana, los pobres enriqueix e los ceschs il·lumena, e dóna consolació als treballats, e speranza a sos seruidós, làgremes als peccadós e honraments als menyspreats, e restitueix les iniúries.

120. Ffill, l'ortolà dóna d'aygua als arbres per rahó dels fruyts, e lo caualler dóna ciuada al cauall per rahó del seruey que li fa. E, donchs, fill, si tu a Deus de glòria, qui és tant abundós, de justícia, de poder, de sauiesa e caritat, has la primera intenció, bé pots saber que la tua intenció primera haurà bon compliment per la primera.

121. Sàpies, fill, que molt és cosa mal stant e reprenedora amar dinés, viandes, fills, honraments e possessions e les altres coses semblants per la primera intenció, e amar Déu per la segona; e no amar Déu per la primera intenció ne per la segona /f. 57r/ reprenedora. Hon, com açò sia tant desfalliment e hon se seguexquen tants de mals, donchs és necessària cosa a preycar e a mostrar a les gents qui ignoratment cuyden amar e conèixer Déu ab la primera intenció e amen-lo amb la segona.

De creació

122. Creà Deus lo món per intenció que fos amat e conegut per creatura; car per la gran rahó que Deus ha en si per amar e conèixer, fo a Deus cosa couinent crear lo món, per tal que sa justícia satisfés a l'alta honor qui·s coué a la bonesa e granesa de Déu, la qual ha en eternitat poder, sauiesa e voluntat, e en totes les virtuts.

123. Amable fill, a Deus no fo cosa necessària crear lo món per nulla cosa que fos d'utilitat a ell en la creació del món; mas enaxí com ha rey larch de coratge e abundós de riqueses, se coué donar per sa bonesa e per son poder; enaxí Déu, per compliment d'infinida bonesa, largesa e perfecció en totes virtuts, se couench que creàs lo món e que fes molt de bé.

124. La intenció que Deus hac en crear lo món e la justícia se conuengueren ab la sauiesa e voluntat, adonchs com lo creà; e per açò no·s conuech que lo món fos creat abans ne pus tart ne major ne manor ne de altre stament; car si null altre stament se conuengués ha crear lo món, fóra en la intenció de Déu passió e deffalliment.

125. Amable ffill, la intenció de Déu no pres degun canviament ne null mudament de crear lo món; car la intenció /f. 57v/ que·l món creà és Déu infinit e eternal en tota perfecció; e per ço és impossible cosa que neguna cosa que Deus haia creada ne feta pusqua esser en Déu degun mudament.

126. Si en Deus no agués intenció d'engenrar Déu e de procehir Déu, fóra intenció pus noble ara com lo món és, e menys noble ans que lo món fos; com sia cosa que intenció sens utilitat no·s conuinga ab bondat e perfecció contra ociositat d'intenció en utilitat de caritat, sauiesa e granesa.

127. Ffill, Deus ha creades en lo món unes [criatures] per intenció d'altres. Axí com los cossos celestials, qui són creats per donar influència als terrenals cosors elementals, e los terrenals cosos, qui són creats per intenció de l'ànima racional, e axí de totes coses qui són creades a seruey d'ome.

128. Plora, ffill, car elements, planetes, auzells, bèsties e totes les coses d'aquest món seguexen l'orde e la retgla de la intenció perquè són creades, e home, al quall totes aquestes coses són deiús en intenció, és contra la intenció perquè és creat, fahent pecats, que són contra la intenció de Déu.

D'incarnació

129. Amable fill, encarnà's lo ffill de Déu dins lo ventre de nostra Dona sancta Maria, per intenció que mostràs als àngells e a l'home gran granesa de bondat, poder, caritat, humilitat e larguesa.

130. Lo maior /f. 58r/ bé que pusqua esser creat, és bé creat a Déu ajustat en unitat de persona; e per açò, fill meu, la bondat de Déu concordes ab la maior intenció ab que's pot acordar en crear criatura, ajustant si mateix a creatura, per intenció que sia amada e coneguda aytant fortament com aquella creatura pusqua hauer virtut a Déu conèixer e amar.

131. Poder diuinal no pot pus exalçar poder creat que aquell que a si mateix ha ajustat; e car lo poder de Déu no¹¹⁹ pot hauer tant gran intenció en creatura com cascuna pot sostenir.

132. Si infinida virtut i perfecció fos, fill, contrària a la intenció que Deus hac en la carn que pres, fóra la intenció menor que'l poder que Deus ha en infinida uirtut e perfecció, e seguiràs que en Deus foren les unes virtuts contra les altres en intenció. E açò, fill, és cosa impossible.

133. Per ço que en glòria Deus pogués donar si mateix a glorieiar home, hac intenció a pendre carn humana, per ço que home, per aquell cors gloriós de nostre Senyor, pogués hauer la maior glòria, la majoritat de la qual glòria no pogués hauer sens incarnació e aiustuament humà de Déu e d'home.

134. Encarnà's, [fill], nostre Senyor Déu per recrear a home, qui era perdut e caygut en la ira de Déu per lo pecat del primer pare, e aquella intenció que Deus hac en pendre carn per demostrar ses ses uirtuts, fos per segona com sia cosa que la justícia de Déu haia pus aprovada entenció a demostrar la granesa de /f. 58v/ sa bonesa, poder, sauiesa que, de recreació.

135. A la gran caritat de Déu se conuench, fill, ocasionar home, de molt gran intenció saluant a home franch arbitre, e per açò voleh Deus que'll poder ne dóna maior poder en home en home per amor e entendre la incarnació, qui és la maior e milor obrar que Deus pusqua hauer en creatura, e creatura pusca rebre.

De ffe

136. Fe és, fill, per intenció que hom grega¹²⁰ la uirtut que l'enteniment no pot entendre. Aquesta fe és en gurma de speranza, caritat, justícia, prudència, fortitud, temprança; e per açò intenció diabolical és ab set pecats mortals temptant fe contra la intenció perquè és. Car lo demoni uol destronar les uirtuts e fe, e per açò tempta home en fe, en aquesta manera que hoyràs e encara en moltes maneres semblants ha aquestes.

137. Si tu, fill, creus e cogites que Deus Pare engendràs de si mateix Deus Fill, e del Pare e del Fill hix Deus Sant Sperit, e lo Pare e lo Fill e lo Sant Sperit són un Déu, no tres déus, e tu has temptació que no pusca esser veritat ço que creus en los articles, adonchs deus recórrer ha fortitudo, caritat, justícia que t'ajuden a conseruar la fe en la justícia perquè t'és donada. E fortitudo enfortirà ab caritat, que és ajudant a fe amant la intenció perquè és. E justícia te dirà que tu no vulles fer injúria a fe, per ço que no entens, e demostrar ta intenció com tu no has endreçar /f. 59r/ enteniment tots temps entendre ço que pots entendre; e per ço coue't creure ço que tu no pots entendre tro que ho pusques entendre.

¹¹⁹ "no": ratllat.

¹²⁰ "grega" = "crega".

138. Si tu, fill, creus que Deus Pare, per poder infinit e eternal, pot de si mateix, qui és infinit en essència e eternal en durament, engendrar Deus Fill infinit e eternal, e has temptació e duptes que no sia ueritat, considerant que Deus no fa tot ço que pot son poder, adonchs, recorre ha sperança, justícia e caritat car, per sperança [e] justícia deus creure que Deus deu fer en si mateix obra eternal e infinida que sia Déu e de Déu engendrada, per tal que Déu no sia ociós de si mateix; car justícia te demostra que puix Deus ha poder de fer Déu en si mateix e de si mateix, e aquesta obra és la pus nobla e la milor que puxa esser. E coué's que la voluntat de Déu vulla ço que pot lo poder. E lo poder faça e no stigua ociós segons que diuinal justícia o jutia en la diuinal voluntat.

139. Amable fill, si tu vols creure ço que no entens, sotsposa possible cosa esser veritat aquella cosa que desiges entendre, car ço que sotsposes és fe, e fe ajuda ha exalçar lo enteniment ha entendre; e, si açò no sotsposaus, faries injúria a la intenció perquè fe és, e obeiries a temptació diabolical.

140. E si la cosa que entens, fill, no és contra la fe, sàpies que adonchs has hauda la primera intenció [a] açò que entens, e has la segona a la fe adonchs quant suposist que pogueses entendre ço que creyes; e si ço que cuydes entendre és contra la fe que d'abans hauies, sàpies, fill, que aquella cosa que cuydes entendre en los articles damunt dits no ho entens; car si·u entenies, seria veritat, e si era veritat, la fe que has seria /f. 59v/ falsa. E per açò, fill, te consell que tu, ab caritat, prudència, fortitut, t'ajuts a aytals temptacions, e guarda no sies contra la fe en res que entenes; e si entens ço que uerdaderament creyes, coué·y esser concordança de primera intenció e segona.

D'oració

141. Oració, fill, és per tal que hom ame Déu en son menbrar, entendre e amar; car axí com és mengar e beure per sostenir vida corporal, en axí és oració per conseruar ha ànima la intenció que li és donada memòria, enteniment e uoluntat.

142. Amable fill, molt hom és temptat en sa oració amant Déu per segona intenció, e amant vida e riqueses, honraments, infants e altres coses per la primera intenció; e per tal, fill, <ay>tal oració és a Déu molt desagrada. He com sia cosa que Ell sia molt digne d'esser amat per primera intenció sobre totes coses, e mes que tu no ames tu mateix, hon, per açò, fill, com tu pregaràs Déu, obre los vulls¹²¹ de ta ànima, e guarda't que no ames Déu per la segona intenció; car si ho fas, indigne est que sies hoyt en l'oració, en la qual és contra sperança, caritat e justícia.

143. E en oració deuen pregar los hòmens ab la primera intenció que'ls do les coses spirituals. ço és, a saber, virtuts dels temporals per la segona, com sia cosa que la intenció perquè són les coses corporals sia la segona, e cella perquè és fe, sperança, caritat e les altres /f. 60r/ virtuts sien per la primera. Car lo demoni haira oració, per açò, fill, tempta los hòmens en la primera intenció e en la segona, consellant que hom prech per les coses terrenals per la primera intenció.

144. Oració, fill, de boca és per la segona intenció, e oració de pensa és per la primera; e per açò lo dimoni tempta los hòmens per paraules e cogitant en altres coses vanes temporals, per les quals cogitacions són contraries ha oració, e cuyden-se los hòmens que per moltes paraules sien hoyts, jatsesia ço que en lur pensa haien moltes e vanes cogitacions contràries a oració.

145. Quant voldràs fer oració, tempta tu mateix si ets pus apparellat a pregar Déu per vullitat de tu mateix e de ton proïsme, o demanar a Déu que·t do virtuts e que·t deffena de vicis; e temptada ta voluntat en qual virtut és pus apparellada ni qual vici li és pus; e

¹²¹ "vulls" = "ulls".

tempta en l'oració lochs e temps pus couinent, e guarda si negun vici li fa enbargament. E en esta oració dóna la intenció primera a la cosa pus noble, e la segona a les menys nobles.

146. Amable fill, en l'oració, segons caritat, deu esser bé per comú per la primera intenció, e bé special per la¹²² segona; e per açò lo dimoni tempta hom que hom prech per sa vullitat per la primera intenció, e per la vullitat comuna per la segona. E per açò en l'oració són enuersades les dues intencions iniuriosa- /f. 60v/ ment, exuasiment [d]e justícia.

147. Molt hom dupta en pregar Déu altament en lum d'intel·ligència per temor de fe, la qual temor és contra sperança, fortitudo, justícia e caritat; car aytant quant enteniment és pus exalçat ha entendre Déu en unitat d'essència e en Trinitat de persones, entenent com Deus és Pare, engendra Deus Fill eternalment e infinida, e hix del Pare e del Fill Deus Sant Sperit, [e] aytant, fill, com l'oració hom pot hauer pus alta contemplació e maior caritat e deuoció e exausiment. E per açò lo dimoni tempta ab temor, per ço que la voluntat no pusca hauer gran deuoció ni feruor per presència de conexença.

148. Si tu, fill, est temptat en l'oració per enugament, contrasta a la temptació ab mudament de consideració en diuersos obiettes ab rahons nouelles e necessàries. E si en ta lenga¹²³ e deuota oració est temptat de vergonya, la qual has de les gents en pregar longament e deuota a Deus, deus amar vergonya per segona intenció e l'oració per la primera.

De sacrifici

149. Sacrifici, fill, és, per intenció que Deus, en lo cors sagrat de Iesuchrist, vença temps, loch, quantitat, mouiment, a signiffança de la diuina obra, infinida e eternal, que Deus ha en si mateix sens temps, loch, mouiment.

150. Amable fill, Deus Pare engendra Deus Fill, e Deus Pare de Deus Fill hix Deus Sant Sperit, e tots tres són un Déu qui /f. 61r/ és inmouible, sens loch, quantitat e temps; car en essència eternal e infinida, en obra que sia per tota l'essència eternal e infinida, no pot esser temps, quantitat, loch, mouiment. E per açò, fill, Deus sayt enten nos féu obra en lo sacrifici, hon no ha naturalment temps, mouiment, quantitat, loch.

151. Fill, lo cors sant de Iesuchrist, nostre Senyor, és en lo cel e en tots los altres lochs hon és figurat per virtut de paraules; e per ço en lo sacrifici és vençut temps, quantitat, mouiment, loch, per ço cor en un temps és en diuerses lochs, e sots la poqua quantitat de l'òstia és tota la persona de Iesuchrist, qui és major que tota la quantitat de l'òstia.

152. Aquesta obra, fill, és [per] poder, voler, sauiesa, justícia, ho és infinida virtut, perfecció de glòria; e per açò és demostrada la virtut infinida per l'obra del sacrifici; car neguna altra virtut no poria fer semblant ni equal obra, ne natura no poria reebre pus fortment signiffança de la diuinal obra de virtut que Deus ha d'eternitat e infinitat en si mateix.

153. Fill, veritat és en les coses spirituals per la primera intenció, e en les corporals per la segona; e per açò temptació tempta los hòmens en lo sacrifici per los senyals sensuais contra los poders de l'ànima. E car en açò que l'òstia no·s muda de color ne de quantitat ne de sabor, jatsia que sots aquella sia forma ho matèria de carn, per açò appar en la sensualitat que intel·lectualitat, qui creu aquella òstia /f. 61v/ esser cors de nostre Senyor, no sia veritat. Hon, per açò, fill, si tu est temptat d'aytal temptació, recorre al poder diuinal, qui pot fer totes coses, e haies a les coses intel·lectuals la primera intenció e a les sensuais la segona.

¹²² L'article "la" està copiat dues vegades.

¹²³ "lenga" = "longa".

154. Amable fill, lo sant sacrament de l'altar és per intenció de fe, sperança caritat ne siem¹²⁴ majors en home, e que l'enteniment se'n puxa més exalçar ha entendre la bonesa, poder, humilitat, caritat de nostre Senyor Déu; car gran bonesa fa com fa tan gran e tan marauellosa obra; gran hi és son poder saber obra natural; humilitat hi és molt gran com se vol tant souint humiliar a nos, esser tan souín en tots lochs ab nos, amor e caritat, misericòrdia e pietat, amistat, sociatat fa Deus a nos per sacrifici. Hon, si tu, fill, no est crehent ha sta obra, per ço que vols obehir als senys corporals, tu fas injúria ha veritat e a Deus e als senys spirituals, qui són amables e affermables per la primera intenció e pus nobles.

33

[RAMON LLULL]

DEUS, PER NOSTRA VIRTUT, VERITAT E AMOR, COMENÇA AQUEST LIBRE,
LO QUAL APPELLAM *LIBRE QUÈ DEU HOM CREURE DE DÉU*¹²⁵

155. Com molts cristians sien que saben aquelles coses, les quals són tenguts ha creure de Déu, e encara los infels, qui no saben quals coses crehen los cristians de Déu, per açò nós fem aquest libre, en lo /f. 62r/ qual mostrarem ço que hom deu creure de Déu. Lo qual fem abreugadament e planament, segons la manera de l'art general. Sotsmetent emperò aquest libre, si en ell en res erram contra la santa fe cathòlica, a la correcció de la santa Ecclesia romana. Tres coses són necessàries ha creure de Déu; ço és, a saber, creure en los articles que pertanyen a la deïtat, e en los articles que pertanyen a la humanitat de Iesuchrist. E en los set sacraments de sancta mare Església. E aquestes tres parts significarem e declararem per vint parts, en les quals és departit aquest libre, aplicada la diffinició que deuem de Déu, que és aquesta:

156. Deus és aquella cosa que en si mateix ha tot compliment e qui de res no ha fretura. Segons aquesta deffinició, mostrarem e declararem que hom deu creure de Déu en tal manera que, si hom no deuia creure¹²⁶ d'ell coses que-n direm, contradiria hom a la diffinició damunt dita.

De la primera part d'aquest libre, qui és de la substància

157. Hom deu creure que Déu sia substància e no accident, com sia açò que substància sia aquella cosa que, per si mateixa, sta ço que ella és. Car accident és aquella cosa que, per si mateixa, no sta ço que ella és, mas aquesta és substància, e per substància. Per açò, Deus no pot esser accident, car si ho era /f. 62v/ la sua diffinició damunt dita no seria vera. Car Deus freturaria en quant per si mateix no seria ço que ell és, e seria per altre. Hom deu creure açò que a la substància spiritual sia sens línea, angle, cercle e color e sens figura. E puxca esser infinidament sens terme, quantitat, temps e loch, e sens aquesta substància spiritual esser no poria.

158. Deu hom, donchs, creure que Deus sia substància spiritual e no corporal, car si Deus era substància corporal hauria cors termenat e Deus hauria fretura de granesa no termenada, per la qual fretura no seria tot complit. E la diffinició que d'ell dada hauem no seria vera. La qual cosa és impossible.

¹²⁴ "siem" = "sien".

¹²⁵ Edició de referència: J. GAYÀ ESTELRICH, *Nova edició de les obres de Ramon Llull*. Vol. 3. Palma 1996, pp. 81-104.

¹²⁶ "crere" corregit: "creure"

159. Hom deu creure que la substància de Deus és plena e no buyda, e lo seu compliment de substancial obra, que és de l'essència e natura de la substància, com sia açò que nenguna substància no puxa esser plena sens obra que ve de l'essència e natura.

D'unitat

160. Deu hom creure de Déu que sia un Déu e no molts, car si és un Déu, pot esser infinit, e no termenat. Si són molts deus, cascun és termenat e finit e cascun ha fretura d'infinida bondat, granea, poder, sauiesa, glòria e voluntat. No seria, donchs, negú d'aquells déus complit e hauria fretura. Car Deus és compliment e de res no ha fretura. És, donchs, un Déu tan solament.

161. Hom deu creure que la diuina unitat és plena i no buyda, per ço que sia complida, e de res no haia fretura. Plena no seria si en ella /f. 63r/ no era unir essencial e natural que neguna unitat no puxa esser plena sens acte essencial e natural que sia d'ella. És, donchs, la unitat de Déu plena d'unir, e per consegüent d'unint e unit de l'essència e natura, dels quals és lo unir, e de tots tres la unitat de Déu és plena.

162. Encara deu hom creure que la unitat de Déu sia plena e no buyda de bondat, infinitat, eternitat, poder, sauiesa e voluntat, virtut, bellesa, glòria e veritat plena, per una bonesa e no moltes, una granea e no moltes, e axí de les altres. E que bonesa e granesa e les altres sien una cosa matexa en nombre, una en essència, substància e natura. E cascuna sia una, e tot açò coué esser per ço que d'unitat sien complides, e que d'ella no agen fretura per aquella cosa que hauia en si mateix contra natura.

*[De natura]*¹²⁷

163. Ha, donchs, Déu natura e no ha res en si que sia contra natura, puixque sia substància e unitat, bonesa, granesa e les altres són plenes de natura diuina e no de natura creada, qui no és eternal e infinida.

164. Deu hom creure que la natura de Déu és plena e no buyda. Plena no pot esser sens natural, nurant e naturat, e naturar sens los quals seria buyda e ociosa e hauria fretura. És, donchs, la diuina natura plena e del seu ompliment són plenes les propietats naturals, ço és, a saber, bondat, bellesa, granesa e les altres. /f. 63v/

De bellesa

165. Hom deu creure que Deus sia bell e no leig, e que la sua bellesa sia spiritual e no corporal. Car si Deus no era bell e era leig, hauria fretura de bonesa, granesa e poder, e les altres, e no seria tot compliment. És, donchs, Déu bell e no leig.

166. Deu hom creure que la bellesa de Déu és plena e no buyda; lo seu buydament seria ha ell legesa e hauria fretura. Donchs és plena e no buyda del seu ompliment, és de bella obra, substància natural, sens nengun accident, per lo qual seria lega si en ella era.

167. E encara la bellesa de Déu és plena de franquesa, bonesa, granesa, eternitat e les altres propietats qui per ella són bellesa. Axí com ella, per libertat és franquesa; per bonea, bona, e les altres; e és plena per unitat en quant ella és una e ab totes ses propietats substancials e naturals, sens la qual unitat hauria fretura e seria lega.

¹²⁷ Comença el capítol *De natura* de l'edició de referència; en el text del nostre manuscrit no hi ha cap títol que separi els capítols.

De ffranquesa

168. Hom deu creure que Deus és franch e no sotsmès ha nengú. Car si no era franch e era sotsmès hauria fretura de gran bonesa, eternitat, poder, sauiesa, voluntat, la qual fretura seria poquesa de bonesa, granesa, eternitat, poder e les altres, e no seria complit. Adonchs és Déu franch sens [...] ¹²⁸. /f. 64r/¹²⁹

[*De saviesa*]¹³⁰

169. ... entendre, per lo qual ompliment d'enteniment posa nombre en son entendre per distrecció¹³¹ d'entenent, entès, e entendre sens lo qual hauria fretura d'entendre. E car no poria entendre en son enteniment, qual és l'enteniment ne qual és l'entès ni qual l'entendre no poria nombrar per entendre nombre d'unitat ne dualitat ni d'eternalitat, ço és, a saber nombre d'hu, dos, tres. La qual cosa és impossible, pus son enteniment és ple e no ha de compliment fretura.

*D'amor*¹³²

170. Hom deu creure que Déu per si mateix és amat e no desamat, car si era per si matex desamat, hauria d'amor fretura. Ama, donchs, Déu si mateix e si mateix amant és amat, amant e amor, com sia açò que la hu no puixca esser sens l'altre. E si Deus no amaua en sa amor distinció d'aquestes tres, no amaria que per si mateix fos amant, amat e amor, e hauria d'amor fretura d'unint, unit e unir, ni natura de naturant, naturat e naturar, e les altres, per la qual fretura seria sa amor lega e no bella seria e no franca, mala e no bona e les altres. La qual cosa és impossible.

171. Necessària cosa és a creure que la uoluntat de Déu sia plena e no buyda, el seu ompliment és del natural amant, amat e amar; és de natural /f. 64v/ infinida e eternal bondat, granesa e les altres. Aquest compliment no poguera hauer la diuina voluntat, si desamaua en la diuina bondat, natural, infinit, eternal, bonifficat, e en la granesa natural, infinit e eternal, magnifficat e en axí totes les altres.

De virtut

172. Deu hom creure que Déu és virtuós e no viciós, car si era viciós hauria de virtut fretura. És, donchs, Deus virtuós e no viciós substancialment, unidament, naturalment, bellament, franquament e bonament e les altres, e sens aquests seria uiciós e de uirtut e compliment hauria fretura.

173. Hom deu creure que la virtut de Déu sia plena e no buyda, e que lo seu ompliment sia de virtuosa substància, unitat, natura, bellesa e les altres, car sens aquelles no fossen virtuoses, no poria esser plena. Ne encara la substància no seria plena si la substància de Déu, unitat, natura, bellesa e les altres no eren una mateixa essència ab ella, sens la qual unitat d'essència hauria fretura d'unitat d'essència e no seria plena ne complida, la qual cosa és impossible.

¹²⁸ Text interromput; en falten dos folis.

¹²⁹ Interpolació a peu de plana: <Gaspar me duca, Baltasar me conduca, Miquel ut det Grabriel virtum>.

¹³⁰ cfr. edició de referència n. 10.

¹³¹ "distrecció" = "distinció".

¹³² Edició de referència: *De volentat*.

De ueritat

174. Hom deu creure que Déu és ver e no fals, car si era fals hauria fretura d'unitat. E Deus és ésser ver necessari, per ço que no haia fretura de veritat. E encara coué esser ver per ço que son ésser e sa /f. 65r/ essència sien una cosa mateix [ço és] que no haien fretura d'unitat [ni] de veritat.

175. Deu hom creure que la veritat de Déu és plena e no buyda. El seu ompliment sta per ço que cascuna diuina propietat ha consubstancial natural e propietat acte ver, axí com en la sua bondat en qui ha ver propi, ver magnifficar, e axí de les altres.

De glòria

176. Deu hom creure que Déu és gloriós e no pena, car si pena hauria hauria¹³³ de glòria fretura. És, donchs, gloriós sens pena, la qual hauria si de la unitat no podia unir, unit; ni si de la natura no podia naturar, naturat; ni de la bellessa enbellir, enbellit, e axí de les altres. E car pot de cascuna ab poder bo, eternal e infinit ha Déu glòria.

177. Hom deu creure que la glòria de Déu és plena e no buyda, el seu ompliment és del seu consencial e natural gloriegat e glorieiar, bellament, franquament, bonament, infinidament, eternalment. E si Déu no podia glorieiar, glorieat en sa essència, substància, unitat e natura, mas en creatura hauria de glòria fretura, la qua fretura staria lega e mala en sa essència, substància natural e glòria e les altres, per la qual legesa la sua glòria seria buyda de bellesa e de compliment. És, donchs, plena e no buyda la glòria de Déu.

De Trinitat /f. 65v/

178. Segons los capítols damunt dits, sta la Trenitat de Déu significada. Emperò volem-la declarar per ço que hom la pusca entendre, e qui no la pot entendre, que la sàpia bé creure.

179. Hom deu creure que [Déu] és en trinitat, no en quaternitat, ni en més ni en menys de trinitat. Car si Deus era en més ho en menys, hauria fretura de natura, d'unitat, bellesa e les altres, com sia açò que tots haien natura trinal sens més e sens menys. Axí com la sua unitat, qui sta plena d'unint, unit e unir, e la sua natura de naturant, naturat e naturar. Axí com lo seu enteniment, qui sta ple d'entenent, entès e d'entendre, e en axí de les altres. E si ni hauria més de tres, ço que mes hi seria, seria superfluïtat, la qual seria legessa contra bellesa, de bonesa, granesa e les altres. E si ni hauria menys de tres, hauria fretura de natura en les sues dignitats de propietats trinals.

180. L'essència de Déu és deytat e l'ésser de Déu és Déu, e l'ésser és l'essència, perquè d'unitat no haien fretura. E car Déu és unitat, natura e les altres, e cascuna és trinal per natura, segons que damunt significat hauem. És la deytat trinal per natura, per ço que sa natura respona a la natura trinal d'unitat, bellesa e les altres. E la deytat és trinal per deytant, deyfficat e deytar, sens les quals hauria fretura e seria ocios, buyda e no plena.

181. Deu hom creure que la diuina Trinitat /f. 66r/ sta per Déu Pare, Déu Fill, Déu Sperit Sant. Per Déu Pare coué star per tal que en la diuina unitat e les altres, unint haia de sa essència unit per natura, e que ab dós sia l'unir natural, ço esser no poria sens lo Pare e lo Fill. Com sia açò que tot ens qui sia d'altre per natura substancial coué esser Fill e, per consegüent, lo Fill hauer Pare. E car en la unitat de Déu e les altres lo Pare e lo Fill se responen per natura d'amor, sta aquell responiment un Sant Sperit unit e exit

¹³³ "hauia hauria": sic.

del Pare e del Fill. Sta, donchs, la diuina Trinitat plena del Pare e del Fill e del Sant Sperit. E sens aytals propietats personals hauria d'ompliment fretura.

182. Hom deu creure que Déu lo Pare e lo Fill e lo Sant Sperit són eguals, per ço que d'egualtat no haïen fretura, la qual egualtat sta per dues accions que'l Pare ha [en] engenrar lo Fill e en spirant lo Sant Sperit. E per una acció que lo Fill ha en spirar lo Sant Sperit, e per una passió que lo Fill ha en esser engenrat per lo Pare, e per dues passions, les quals ha lo Sant Sperit per lo Pare e per lo Fill.

183. Hom deu creure que lo Pare és Déu e lo Fill és Déu e lo Sant Sperit és Déu. E que tots tres són un Déu e no molts, per ço que en Déu no haia fretura d'unitat d'essència, substància e natura ni de nombre trinal natural.

184. Hom deu creure que'l Pare e lo Fill e lo Sant Sperit són una mateixa [in]finitat eternitat e una mateixa essència, substància /f. 66v/ e natura. E per ço lo Pare no pot esser enans que'l Fill ni que'l Sant Sperit ni'l Fill no pot esser ans que'l Pare ni el Sant Sperit enans que ab dos. Com sia açò que en eternitat no hi ha enans ni detràs. Ne lo Pare pusca esser en un loch ne lo Fill en l'altre ne lo Sant Sperit en altre. Com sia açò que en essència infinida no sia loch ne fora loch. E per ço hom deu creure que'l Pare és en lo Fill e lo Fill és en lo Pare e lo Sant Sperit és en ab dos, e egualment en una mateixa essència, substància e natura, bellesa e les altres.

185. Hom deu creure que'l Pare e lo Fill e lo Sant Sperit són simples persones e no parts, ni Deus no és composts d'elles, com açò que en essència simpla e infinida e eternal no càpia composició ni part. Car lo Pare, qui és essència simpla, infinida e eternal, de tota sa essència engendra lo Fill, e ab dos de tota sa essència spirant lo Sant Sperit. E per açò composicions ni parts no poden esser ni cabre en l'essència ni en les persones. Car composicions ni parts no poden esser hoc en essència finida, termenada e noua.

186. Hom deu creure que en la diuina Trinitat ha cascuna dignitat sos actes reals propis. Axí com bonesa són bonifficat; infinitat, infinir; eternitat, eternar; el poder, possifficar, e los altres. E per /f. 67r/ açò les diuines dignitats poden star rahons naturals veres e reals a tots los actes d'ells, que són del Pare per engenrar, e del Pare e del Fill per spirar, e tots ensemps stan en un acte comú per essència, substància e natura.

187. Hom deu creure que en l'essència de Déu, Déu és Déu, e Déu ha Déu, Déu és de Déu en quant lo Fill de Déu és del Pare Déu, el Pare de Déu, en quant ha Fill de Déu, el Fill ha Déu en quant ha Pare Déu. E açò mateix del Sant Sperit, que ha ab dos e ab dos han ell, e tots tres han una mateixa essència diuina, substància e natura. Açò coué en esser axí per ço que'n la diuina essència, substància e natura Déu no haia fretura. La qual hauria si Déu no era de Déu e si Déu no havia Déu. E seria la fretura, per ço que més seria Déu gran e noble per sa essència, que per ço que el hauria.

188. Hom deu creure que'l Fill de Déu és engenrat de forma diuina, eternal e infinida qui és de Déu Pare, qui de tota sa essència engendra Déu Fill, e ab dos de lur forma spirant lo Sant Sperit. E per açò en la generació e spiració no-y pot esser ni cabre matèria. Dit hauem que deu hom creure de la santa Trinitat diuina e moltes d'altres coses ne poria hom dir qui serien longues a recomptar, per ço que dit hauem pot hom a les obieccions qui fan infels contra la santa /f. 67v/ diuina Trinitat. Axí com lo serahí, que diu que, si és Pare, coué que sia ans que'l Fill, e que sia pus poderós e pus noble que ell, e que'l Pare sia en un loch e lo Fill en altre. E que'l Pare, engenrant lo Fill, ha mouiment, temps e quantitat, e enaxí de les altres obieccions semblants ha aquestes. E a totes pots respondre complidament e verdaderament en quant les solucions de les obieccions hauem significades en ço que damunt dit hauem.

pot hauer fretura de libertat, coué que·l món sia creat de no-res, e que Déu sia lo seu creador.

191. Coué que hom crega que·l món sia creat de no-res e que Déu sia lo seu creador, per ço que·n la creació lo poder de Déu no haia fretura de granessa, com sia açò que lo món sia creat de nou. Lo diuinal poder produhí lo món, qui no era, e gouerna e sostén lo món, lo qual res no seria si lo poder de Déu no·l sostenia. Car pus gran obra és en creació crear res de no-res e sostenir aquella res que sostenir-la tan solament e no crear-la de no-res. Coué que lo món sia creat nouellament per ço que lo poder de Déu no haia en la creació fretura de posifficació.

192. Hom deu creure que Déu sia creador sens mutació, nouitat e mouiment de si mateix, per ço que no haia d'eternitat fretura, en la qual no cap mutació, nouitat e mouiment. Creà, donchs, Déu lo món ab libertat de sa voluntat e creà-lo en mig creat donant lo qual la sauiesa de Déu no sabia altra miga en potència. Car si sabés, la diuina voluntat haguera fretura en voler aquella miga qui la sauiesa sabera, en quant no volguera que fos en acte. E axí de miga en miga infinidament, la qual cosa és impossible. E car la diuina voluntat no pot hauer de libertat fretura ni al seu amar lo saber de la sauiesa no pot deuant anar, per ço coué que lo /f. 68v/ món sia nouellament creat sens nouitat, mutació e mouiment de la diuina voluntat. Hom com açò sia enaxí, pot hom respondre segons ço que dit hauem a aquells que dien perquè enans no creà lo món. E dien que si lo món no era eternal, en la diuina voluntat couench nouitat, en quant volch ço que deuant no volia qui Déu creà.

193. Hom deu creure que Déu creà lo món a la maior fi que·l poch crear, car si no·l creàs a la maior fi, la voluntat ni la sauiesa sabera la maior fi e voluntat no l'ha amant en la creació, e amara la menor fi, la qual staguera lega e mala en la voluntat, per la qual legessa e malessa haguera la bondat diuina fretura en la creació de bellesa e de bonesa. La qual cosa és impossible. Creà, donchs, Déu lo món a la maior fi que·l poch crear, per ço que la voluntat e la sauiesa fossen equal en la maior fi, ço és, a saber, que la sauiesa la sabés e la voluntat l'amàs. La qual maior fi és que Déu sia menbrat, entès e amat, honrat, loat e seruit sobre totes coses, e que Déu amàs aquella fi segons que·s coué del seu amar e de la sua bondat.

194. Hom deu creure que cascuna de les persones diuines creà lo món, com sia que cascuna sia Déu. E deu hom creure que cascuna de les diuines propietats foren en la creació, e que Déu po- /f. 69r/ sa en la creació semblança de cascuna de ses propietats e de ço que és ell. Creà, donchs, Déu lo món substancial e natural ha semblança de sa unitat. Creà-lo en pluralitat a semblança de sa trinitat e de ses propietats reals. E creà'l bell ha semblança de sa bellesa. E creà en àngell e en home libertat ha semblança de sa

¹³⁴ Edició de referència: *De creació*.

¹³⁵ "duració": ratllat.

¹³⁶ "fretura": repetit.

e sia ésser, necessari no-s coué, donchs, que peccat sia creat. E açò per tal que peccat no haia nenguna semblança de Déu ne de ses propietats ne ab Déu ne ab ses propietats nulla conueniença. E per açò pot hom respondre a aquells qui dien que Déu haia culpa en quant féu manament ha Adam, en quant li féu manament que del fruyt no meniàs, sabent Déu que Adam li seria desobedient. E la responsio està en açò que Déu ha libertat e poder infinit perquè poch fer lo manament a Adam sens colpa, sabent que Adam peccaria. E si Déu lo manament no pogués fer sens culpa, haguera Déu fretura de libertat, sinó volguer fer lo manament ha Adam, per ço que no fos la culpa, la qual fretura de libertat és impossible a Déu.

*De natura humana*¹³⁷ /f. 69v/

195. Deu hom creure que Déu Fill pres natura humana e s'és fet homo. E açò volech significar e declarar per aquestes rahons següents.

196. Dit hauem que, quant Deus creà lo món, posà semblança de ses propietats e de ço que ell és en lo món, segons que lo món aquella semblança e semblats poch reebre. Hon com en la diuina essència, qui és deytat, sia deytat en quant lo Pare deyta lo Fill engenant-lo, ab dos deytent lo Sant Sperit spirant-lo. Déu Fill voch¹³⁸ deytar ab natura diuina hom, ell prenent natura humana e fahent si mateix home, en tant que de ab dues les natures sta Iesuchrist Déu e home substancialment, per ço que la diuina substància hi posàs sa semblança. En quant d'una natura diuinal e d'una natura humanal és un Déu e home.

197. La diuina bellesa sa semblança posà en l'encarnació. Car la pus bella creatura que poch esser stada per esser feta Déu, e açò mateix de franquesa en Iesuchrist, qui és lo pus franch que pusca esser. Açò mateix de la diuina bonesa, qui posa sa semblança en lo maior grau que la poch posar en home Crist, qui és la pus noble creatura que pusca esser. E si no fos creada la pus bella, la pus franca e pus bona creatura que pusca esser, la sua priuació fóra la pus lega e la pus mala e pus luny ha franquesa que pot esser. E lo món haguera fretura de la pus bella e pus bona, pus franquea creatura qui pot esser per falta del creador /f. 70r/, e açò és impossible. És, donchs, Déu fet home.

198. La pus gran creatura que pot esser, és esser home Déu. Volch, donchs, Déu esser homo per ço que la granesa posàs en aquell home sa semblança. E açò mateix és d'eternitat e poder, qui en l'encarnació posaren lurs semblances, com sia açò que home Déu pusca més durar e haia maior poder que nenguna altra creatura pusca hauer.

199. Com Déu creà lo món, creà aquell a la maior fi, noblesa e altesa que la sua sauiesa poch saber e la sua voluntat amar, segons que ja dit hauem. Maior fi en crear lo món la sauiesa de Déu no poch saber ne la sua voluntat amar, com és creador¹³⁹ lo món, per ço que Déu sia home e home sia Déu. Car per aytal fi e intenció participa Déu en tot lo món per creació e per natura. Com sia que home sia factura e continga de tota natura del món, per la qual participació és exalçat tot lo món e ennoblit per natura.

200. Fahent Déu si mateix home, posà Déu en aquell home maior virtut que poch posar ne creatura reebre. Posà, doch, la diuina virtut sa semblança en virtut creada en lo pus alt grau que la pot posar. Açò mateix de la diuina virtut e glòria. Car Déu Fill, en quant prova natura humana e d'aquella féu ver home en sa diuina natura, féu aquell home pus

¹³⁷ Edició de referència: *D'encarnació*.

¹³⁸ "voch" = "volch".

¹³⁹ "creador" = "creat"; cfr. edició de referència.

ver que altre home ni que altra creatura. E per açò la diuina veritat posa sa semblança en lo pus alt grau de virtut creada que la poch /f. 70v/ posar. E la diuina glòria eternal per ço que hom Déu haia la maior glòria que altra creatura pusca hauer, e encara que totes creatures.

201. En la diuina essència ha tres persones diuines distinctes de les quals és dita la Santíssima diuina Trinitat, e totes tres han una comuna essència, substància e natura. E la trinitat e la comunitat posara¹⁴⁰ lurs semblances en lo pus alt grau creat en què poden esser posades, ço és, a saber, que Déu hom Crist és de tres natures, ço és, de natura diuina e natura d'ànima e natura de cors. E de tots tres és un Iesuchrist, un individu, una persona qui és pus comuna que nenguna altra persona, continent en si tot quant és, segons fi e noblesa per participació de natura diuina e creada.

202. Significada e declarada hauem la santa encarnació del Fill de Déu per les semblances damunt dites. Ara volem dir dels altres articles qui ha ell se pertanyen.

203. Hom deu creure que diuina incarnació és plena e no buyda, ço és, a saber, que és ordenada de graus que a ella se conuenen e que contenen en si articles que hom deu creure. Axí com Déu Pare, qui tramès son Fill Déu pendre carn de fembra verge, qui [és] santa Maria, e Déu lo Sant Sperit aministrà la incarnació que'l Fill pres, qui spirà nostra Dona santa Maria, en quant concebé fill per lo Sant Sperit. E nasch d'ella fill home Déu, en quant Déu se féu home en ella.

204. Deu hom creure per ço com totes les persones diuines foren en l'en- /f. 71r/ carnació obrants e no ocioses, la qual ociositat hi fóra legessa, o per la qual ha fretura bellesa. E açò mateix la virginitat de nostra Dona, la qual hom deu creure que fou en ella mateixa enans del part, en lo part e après lo part, sens la qual virginitat la incarnació no fóra bella e la sua priuació fóra malesa contra bonesa e via contra virtut.

205. Hom deu creure que de natura diuina e natura humana és una persona Iesuchrist, no que dues sien les persones, segons que dien los nescorins¹⁴¹. Car si dues fossen les persones, una diuina e altra humana, Iesuchrist fóra una persona composta de dues persones e nenguna d'aquelles fóra Iesuchrist. Axí com part qui no és lo tot e fóra destrouida la unió de l'encarnació, lo qual destròiment fóra legesa contra bellesa e poquesa contra granesa d'unió e coniunció de natura diuina e humana en Iesuchrist. E fóra en l'encarnació fretura de bonesa, bellesa e granesa d'unió e coniunció de natura diuina e humana. Hom deu creure que en l'encarnació que no fon conuertiment de natura diuina e humana, segons que dien los jacobites. Mas hom deu creure que abdues les natures són distinctes, de les quals és Iesuchrist, qui és ver Déu per sa natura diuina e ver hom per natura humana. E si en dues les natures fossen una natura, la priuació de la distinció de les dues natures fóra legesa contra bellesa e falsia contra veritat. Car no fóra veritat que Iesuchrist fos /f. 71v/ Déu per deytat ne home per humanitat. Mas que Iesuchrist seria Déu enaxí per deytat com per humanitat, la qual cosa és impossible.

206. Hom deu creure que Iesuchrist, en quant hom, fou crucificat e mort, per tal que ab sa passió i mort recreàs e restauràs humanal linatge, qui era perdut per lo peccat original, ço és lo peccat dels primers pares. E per açò la natura humana de Iesuchrist a son poder honrà la natura diuina sostenint en aquest món paupertat, treball, passió e mort ab molta santa e virtuosa vida. La qual natura diuina era honrada en quant ab ella s'és ajustada. E si aquell honrament Iesuchrist, en quant home, no aquest fet a Déu, la sua vida no fóra bella ni fóra de granesa, de bonesa, amor e veritat e virtut de què haguera fretura.

207. Hom deu creure que Iesuchrist, mort en creu en quant home e no en quant Déu, com sia que Déu no pot morir; e la mort fou departiment de l'ànima [e d]el cos, de qui la

¹⁴⁰ "posara" = "posaren"; cfr. edició de referència.

¹⁴¹ "nescorins" = "nestorians".

deytat no-s partí, car si ho fes no fóra una persona Iesuchrist de natura diuina e humana, e fóra fretura en l'encarnació de duració, continuació e de granesa e les altres.

208. Deu hom creure que l'ànima de Iesuchrist deuallà als inferns, d'on trach Adam, ells prophetes e tots aquells qui en lo seu aueniment hagueren sperança. E aquell seu deuallament e desliurament dels sants fou fet per ço com los hauia remuts del peccat original ab la passió /f. 72r/ e mort del seu cors ajustat ab la persona diuina, per lo qual aiustament fou la sua passió e mort general restauració de l'humanal linatge.

209. Hom deu creure que Iesuchrist, en quant home, resucità de mort a vida, ço és, a saber, que la sua ànima retornà en aquell cors mateix del qual se partí en la creu com lo cors morí. E si Iesuchrist no resucitàs, fóra legesa de la sua bonesa e les altres ab les quals lo humanal linatge hauia remut.

210. Hom deu creure que Iesuchrist pujà als cells seure a la dreta part del seu Pare Déu, e aquell seu pugament fou bellesa, granesa, bonesa, glòria e les altres del seu cors glorificat, sens lo qual pujament lo seu cors haguera fretura del loch a ell pertinent. E açò mateix de la sua ànima.

211. Hom deu creure que serà general resurrecció de tots hòmens al dia del judici. E la resurrecció coué esser per ço que sia jutgat home qui fa lo bé e lo peccat, sens la qual resurrecció fóra fretura de justícia per qui no fóra jutjat aquell qui fa bé e lo peccat. La qual fretura fóra leguessa de bonesa, granessa, virtut e veritat e les altres. Hom deu creure que Iesuchrist vendrà jutgar al dia del judici bons e mals, los bons a glòria sens fi, los mals a pena perdurable. E aquell judici serà ab granesa de bonesa e les altres.

212. Dit hauem dels articles de la santa fe cathòlica, en los quals hom deu /f. 72v/ creure enplegadamente axí com per àbit de fe, en quals articles són aplegats e contenguts, per la qual fe los crehen molts cristians, jatsia de tots aquells no haguera tota la declaració en significació que nós dels articles damunt dits hauem enplegadamente. Axí com aquells hòmens cristians qui crehen los articles segons la declaració e significació que nós dit hauem, e encara segons que altres d'ells han dit verdaderament, bonament e virtuosa.

*Santa Ecclesia*¹⁴²

213. Hom deu creure que la santa Ecclesia és plena e no buyda, per ço que de compliment no a la fretura. E lo seu compliment sta dels articles de la santa fe, segons que damunt dit hauem. E encara lo seu compliment sta per los set sagraments d'ella. E primerament vos direm de matrimoni.

214. Hom deu creure matrimoni, que és coniunció d'home e de fembra ha ajustament carnal, per ço que hom no sia comú a moltes fembres ni fembra a molts hòmens, e que ambdoses se agen a castedat. E que lur intenció sia d'engénrar infants e de nodrir-los, a Déu amar e servir. E aquest sagrament de matrimoni és bell, bo e gran, virtuós e ver. E la sua priuació en general seria lega e mala e viciosa, per la qual l'Ecclesia hauria fretura.

215. Hom deu creure lo sant baptisme, qui és sagrament per lo qual és delit lo peccat origi- /f. 73r/ nal en aquells qui rebren lo baptisme. E per aquest sagrament ha l'Església de Déu bonea, virtut, veritat. E la sua priuació seria en la santa Ecclesia mala e poquea de granea, poder, virtut e veritat, per la qual la santa Ecclesia haguera fretura.

216. Hom deu creure la santa confirmació, qui és sagrament per ço que los infants qui són batejats en temps qui no han discreció ne delliberació, atorguen, quant són grans, lo

¹⁴² Edició de referència: *Dels set sagraments de l'Església romana*.

baptisme que han reebut. Sens aquest sacrament la santa Ecclesia hac vera fretura de bellea, bonea e virtut.

217. Hom deu creure lo sant sacrament de l'altar, lo qual és la pus bella obra bona gran, poderosa e virtuosa que Deus pusca fer saius en creatura. La qual obra sta per transsubstanciació de ver pa en vera carn de Iesuchrist, e de ver vi en ver sanch de Iesuchrist. Stant Iesuchrist en lo cel e saius en molts lochs e en un temps sacramentalment. E per aquest sacrament és la santa Ecclesia molt bona, bella e gran, vera, poderosa e virtuosa, de què haguera fretura si lo sant sacrament de l'altar no fos. Com sia açò que, per lo sacrament, Déu participa molt ab lo preuere qui, per lo poder de Déu, fa damunt dita transsubstanciació. E ab lo poble cristià qui creu aquest sacrament, el reeb en son temps, en la qual participació és significada la gran bonea, poder e humilitat, amor e virtut de Déu e utilitat de son poble.

218. Hom deu creure /f. 73v/ lo sant orde de preuere qui canta la missa e faça matrimoni, baptisma e los altres sacraments. Sens lo qual orde haurien los sacraments fretura de bellea, bonea, poder, sauiea, voluntat e virtut, la qual fretura seria en ell legea contra bellea e malea a els altres contra bonea.

219. Hom deu creure en un vicari general qui sia preuer axí com un apostoli d'una Ecclesia cathòlica romana, sens la qual unitat de general vicari seria lega contra unitat d'un Iesuchrist, e seria malea contra bonea e poquea contra granea de poder, veritat e virtut, perquè's seguiria en lo sacrament fretura.

220. Hom deu creure lo sant sacrament de penitència, qui és bellea, bonea, sauiea, poder, voluntat e virtut de contricció, confessió, satisfacció e perdó. Lo qual perdó dóna lo preuere, consella qual deu esser la contricció, satisfacció e confessió e perdó, sens aytal orde de penitència e de les claus de sent Pere hauria la santa Ecclesia fretura de bellea e de bonea, granea e de poder, sauiea e voluntat, e virtut e unitat.

221. Hom deu creure en lo sacrament d'estrema unció, qui és sacrament lo qual lo peccador cristià atorga los staments mals en los quals ha estat e d'aquells se penit, e los lochs ab què ha peccat, ab crisma són untats ha significació que los peccats sien delits e que-l ...¹⁴³. /f. 74r/

34

[ESCRIT PSEUDOLUL·LIÀ SOBRE LES VIRTUTS CARDINALS]

222. Aquestes són les quatre virtuts cardinals segons lo Doctor, los quals són dades ha regiment del cors e ab lo proïsme. Los quals són aquestes, e són dades per Déu a casquí sens algun mèrit precedent: Primo justícia, temprança, prudència, fortaleza.

223. Item deuen saber totes les gents del món que aquestes quatre virtuts són dades per Déu a tots generalment, axí a infells com ha feells o cristians, ha ben usar e fer bones obres morals, per les quals virtuts aconseguexen los saluats quatre nobleses e dons al cors aquells qui són resuscitats e tots aquells qui resuscitaran al juhí final.

224. Primo, per la virtut de la justícia, serà lo cors clar e luent set vegades més que lo sol.

225. Segonament, haurà, per temprança, laugeria que hirà sobre les aygües axí com féu Iesuchrist.

226. Terçament, per prudència, haurà subutilitat que res no l'empacharà, axí com féu Iesuchrist en la natiuitat com nasqué, que no trenquà les claustres virginals de la sua gloriosa Mare, stant tots temps verge.

¹⁴³ Aquí s'interromp el text del *Llibre què hom deu creure de Déu*.

227. Quartament, per fortaleza, haurà immortalitat, car d'aquí auant mort pert lo poder que d'abans hauia en lo món. /f. 74v/ Sent Pau: "Christus mortus¹⁴⁴ est et non moritur¹⁴⁵" [cfr. Rm 6,9].

228. Per lo contrari, tots los dampnats axí infeells com los mals cristians hauran altres difformitats.

229. Primo, negres més que tota altra negror set vegades.

230. L'altra, que seran pus fexuchs e ponderosos que tota altra cosa per natura.

231. L'altra, seran immobles, ço és que no-s poran moure de l'infern.

232. L'altra, que hauran mort perpetual e eternal, que·ls durarà perpetualment. Ysayes inquit: "In dampnatis vermis non moritur¹⁴⁶" [cfr. Is 66,24]¹⁴⁷ [D15, f. 49v; D16, f. 2r; D17, f. 37r].

35

[PROVES D'ESCRITURA]

233. Alma [...].

234. Vir qui in.

235. Al manifich mossèn Juan Sans. /f. 75r/

36

[ORACIONS DIVERSES]

[Oració a la Mare de Déu]

236. Dios te salue, santa Madre, que pariste al Rey que rige el cielo e la tie[r]ra por las edades de las hedades. Virgo engendradora de Dios, el que no cabe en todo el mundo, en las tus entranyas se ence[r]ró, fecho Dios e ombre. Gloria sea al Padre e al Fiio e al Spíritu Santo, así como era en el principio sea agora para sie[m]pre jamás. Amén. Quirie eleyson (tres vezes). Christe eleyson (hotras tres vezes).

La Gloria

237. Gloria sea a Dios en los cielos, en la tie[r]ra, paz a los hombres de buena voluntat. Loamos te, bendezimos te, glorificamos te, gracias te damos a ti por la tu gloria muy gra[n]de. Senyor, Dios, rey celestial, Dios Padre todopoderoso; Senyor Iesu Cristo, Fiio de Dios Padre, que quitas los pecados del mundo, a misericordia de nos; /f. 75v/ Senyor Dios, Cordero de Dios, Fiio del Padre, que quitas los pecados del mundo, a misericordia de nos, Cordero de Dios Padre, que quitas los pecados del mundo, recibe nuestro ruego. [T]ú, que estás asentado a la diestra de Dios Padre, a misericordia de nos; porque tú sólo eres muy alto Jhesús Cristo, con el Spíritu Santo, en la gloria de Dios Padre. Amén.

238. Oración¹⁴⁸. /f. 76v/¹⁴⁹

¹⁴⁴ "mortus" = "mortuus".

¹⁴⁵ "moritur" = "moriatur".

¹⁴⁶ "moritur" = "moriatur".

¹⁴⁷ A la resta del foli hi ha proves d'escriptura de difícil lectura.

¹⁴⁸ Hi ha la rúbrica de l'oració però no el text.

¹⁴⁹ El f. 76r està ocupat per un dibuix d'unes inicials entrelaçades (L + S). La essa té els remats bífid i duu el monograma IHS en el centre del primer travesser.

239. Quando m'escriviero cartas del mei ermano que fesea los mas.
 240. Al molt manífic senor mossèn¹⁵⁰. /f. 77r/¹⁵¹
 241. + Uer quidque cipti.
 242. Al molt magnífich Señor mossèn la sua lletra rrebut yuntament.
 243. A xii de joliol manifesta auy que-l [...].
 244. Sit omnibus nottum quod pro [...]. /f. 78/¹⁵²

245. Deenament e derrera, Senyor meu, con fos ha uós rebut tantes e tan ineymables gràcies en aquests glorioses confessions e supplica, doncs, que yo, miserable, ne creatura alguna que les hagués rebudes no seria bastanta ha fer-uos-ne dignes llaors e gràcies ni mínima part d'aquelles. Emperò, Senyor, ara, de cor e de boca, uos ne faç tantes com pu[c]h e-us suplich m'aiudeu ha dar-uos-ne, de tota ma uida, totes gràcies¹⁵³.

246. Dios te salve, santa Madre de Dios, que crió el cielo y la tierra por las edades de las edades echo Dios y hombre. /f. 79v/¹⁵⁴

247. Senyor, lo Senyor Juan Garsía, vey de la vila de Biar. /f. 81r/¹⁵⁵

248. En qualquiera manera deuemos mucho mirar en lo que cumple a la honra, por quanto es mucha razón que lo agamos, pues [...] bien no tenemos prouechoso sino ella. /f. 81v/¹⁵⁶. /f. 82v/.

¹⁵⁰ El f. 76v conté proves d'escriptura de difícil lectura.

¹⁵¹ El f. 77r conté proves d'escriptura de difícil lectura.

¹⁵² El f. 77v està en blanc

¹⁵³ cfr. *Confessions e iustificacions molt santes e segures del saui peccador*, n. 20.

¹⁵⁴ El f. 79v conté proves d'escriptura del mateix text repetit tres vegades.

¹⁵⁵ El f. 80r està en blanc i el f. 80r té dos dibuixos d'una creu de dos travessers, el de la dreta de dimensions majors que el de l'esquerra.

¹⁵⁶ Al f. 81v hi ha un altre dibuix d'una creu de dos travessers, que ocupa tot el foli. El f. 82r està en blanc.

249. A quatre dies del mes de juny any mil Dxxxiii fe se mara se les vingas en la [...]. /f. 83r/
 250. Juny any MDxxvi [...] dia del mes de febrer nayqué Juan Forcor, padrins mossèn Bellote, Franesca Iomares, filla de Fransesc [...] e filla de [...].
 251. Any mil Dxxvii naxqué Maria [...]. /f. 83v/
 252. Any MDxxv naxqué Margalida en lo mes de giner com pares Bolsina y Miquel, es rebé comare ladi Gielem Serdà y la de Parseiual Molina
 253. Antoni Bellot. /f. 84r/

254. Cristus vincit, Cristus regnat, Criste, ab homni malo me defendad. Jhesus Nazarenus, rex iudeorum, titulus triumphalis, miserere nobis: Per signum sancte venerandae sanctae crucis et per merita gloriosissi[mae] semperque virginis Marie matris. Domine, tu es. Per merita gloriosissi[mae] semperque virginis Marie. Per merita apostolorum tuorum, Fabiani, Sebastiani, [...] et omnium sanctorum, ab omni peste morbo epedemia, morte subitanea /f. 84v/ atque inprovissa, libera nos, Domine, sante Deus, sante mortis¹⁵⁷, sante immortalis et per merita. /f. 85v/¹⁵⁸

255. <Senyor, lo senor Juan Garsia, vey de la vila¹⁵⁹>.
 256. Anno a nativitate Domini millessimo quingentesimo sexcentesimo, decimo octavo die vero inst[rumento] decimo mensis decembris, per memòria que yo aguí haparegut una senyal en lo cel devés lo port de Castelló a modo de palma devés tremuntana, y ha estat vint dies y après huit ho deu dies aparé una cometa com una estela ab un rag [...] de defors com si desaparasen molts cuets. A la [huna] lo capdavant lo reconecq devés pro[entia] segon yo i tingui encara. /f. 86v/¹⁶⁰

257. Item seruatis de jure seruandi fonch venuda dita terra en x de novembre 1604, en preu de xxxxi sous quibus suppradit die estantibus en cas com consta lo dit part adversa de tenir censal inposat sobre dita terra quod ex pre després segat[um] seria de consideració parlar[...] et lo crèdit de la dita part contrària posterior segons per lo cas té [...] de venda caregament dels quals fa fe in[...] per estar com està es tingui de la hipoteca de censal de la dita part adversa per raó de dir compra d'ecort per ser crèdit posterior conforme aquella regla [...] que diu quando preniu vendite est distributum /f.

¹⁵⁷ Errada: "mortis" per "fortis".

¹⁵⁸ El f. 85r està en blanc. Els ff. 85v-86v estan enquadrats a l'inrevés; entre aquests dos folis en falta un altre.

¹⁵⁹ Prova d'escriptura.

¹⁶⁰ Transcrivim en primer lloc el f. 86v perquè el full està enquadrat a l'inrevés. Entre els ff. 86-87 falten dos fulls.

86/ vendite est describitur inter anteriores creditores et hypothecam anteriorem abent me
eo jure possunt posteriores agere vero expediri contra possessorem quia hypothecae
posteriores extinguuntur. Per la qual rahó no pot en manera alguna en via de instrumenta (?)
tenir ocasió solt[...] qui sta et llegisti contra dits propossans. Per tot lo qual et alia. /f.
87v/¹⁶¹

46

[ORACIÓ A CRIST]

258. Cristus vincit, Cristus regnat, Cristus imperat. Criste, ab omni malo me defendad.
/f. 88r/

47

[INVOCACIÓ A LA CREU]

259. Joannes, Marcus//Lucas, Matheus//O crux presio-//sa in quo Christo//vincit in
baculo sto[...]/Et vir Jordane¹⁶². /f. 88v/

48

[PROVES D'ESCRITURA I NOTES DIVERSES]

260. + Iesus Natzareus.

261. Non abeo quod ante te ponam; acomoda mihi tres panes¹⁶³.

262. Yo no me quexo del danyo que tu vista me causó; quexo me que me llegó a [...].
/f. 89r/.

263. [Ps 8,2a] Domine, quam admi<rabile> nomen tuum in universo mundo.

264. 26 novembre 1618 [...] ¹⁶⁴. /f. 89v/

265. Antoni Bellot.

266. INRI. /f. 90r/.

267. Cristus vincit.

268. A 13 abril 1619 estengueren la llauor ab bon [...] ¹⁶⁵.

¹⁶¹ El f. 87r està en blanc.

¹⁶² Aquest text està en el dibuix d'una creu amb calvari. Els noms dels quatre evangelistes estan
escrits als dos costats del pal vertical de la creu; la resta del text està distribuït en cadascun dels braços del
calvari.

¹⁶³ cfr. Lc 11,5.

¹⁶⁴ La resta del foli és gairebé il·legible.

¹⁶⁵ La resta del foli és gairebé il·legible.

Apèndix

ORACIONS I CONJURS DE CURACIÓ MEDIEVALS MALLORQUINS (s. XV)

Palma, Arxiu Capitular de Mallorca, Ms. 14.060

ESTUDI PRELIMINAR

1. Origen i descripció del manuscrit

El Ms. 14.060 de l'Arxiu Capítular de Mallorca és un registre d'herències i deixes pies de Carles Dezbach¹⁶⁶, però conté textos dels ss. XV-XVII. El còdex està escrit en lletra de diversos estils, fa 110 x 300 mm. i ha estat numerat modernament per planes i no per folis¹⁶⁷.

Els textos de religiositat i de medicina popular que veurem, estan tots en català i són escrits a folis que s'havien deixat en blanc; així i tot, dins el còdex formen un conjunt relativament homogeni organitzat en dos blocs: ff. 296-298 i ff. 300-302. L'escrivà que els va copiar, usa una lletra cursiva més aviat primitiva, segurament per falta d'avè a escriure-hi. Cadascuna de les planes on hi ha aquests textos, estan encapçalades per la invocació *Iesus Christus, filius Marie*, emmarcada entre dues creus.

Els formularis estan distribuïts en els folis d'aquesta manera:

1. f. 296 "Per a naffra axarm".
2. ff. 296-297 "Per a traura tota manera da fferro o d'asta que astigua en lo cos da alguna persona".
3. f. 297 "Haxarm per a mall de lop"
4. f. 298. "Lo ves dell turment".
5. f. 298 "Per homa que vulan santansiar".
6. f. 300 [Ungüent per curar nafres i tota casta de mals]
7. f. 300 [Píndoles per curar diverses malalties].
8. ff. 300-301 [Medicina per al mal de cap].
9. f. 301 [Recepta per curar les porcellanes].
10. f. 301 [Medicina per treure la fleuma del ventre].
11. f. 301 [Oració de curació per a tot mal].
12. f. 302 [Oració per curar la ràbia].
13. f. 302 [Oració per curar el mal de queixal].

2. Anàlisi dels formularis

1

PER A NAFFRA AXARM

Aquest formulari és un paradigma d'oració devocional de curació amb totes les seves característiques: la utilització de la força salvadora del nom de Jesús i del signe de la creu com un remei per a la malaltia, la introducció de paraules en altres idiomes (*Fiat*) per donar més eficàcia a l'oració, en aquest cas, el llatí, una de les llengües sagrades, perquè era una en què estava l'escrit de Pilat clavat a la capçalera de la creu (Jn 10,20). El "fiat" pot ésser tret de dos passatges bíblics: el relat de la creació del món, ja que amb aquesta paraula Déu creà la llum (Gn 1,3); o l'escena de l'anunciació a Maria, on Maria pronuncia aquest mot per acceptar la proposta divina d'ésser la Mare del Messies (Lc 1,38b). La potència del conjur encara es reforça més amb el rés dels tres Pare-

¹⁶⁶ Vegeu una descripció més completa del còdex a J. GARAU AMENGUAL, *Unes cançons amoroses inèdites de la primera meitat del s. XVI. Estudi i edició*, a "Caplletra" 3 (1988), pp. 95-96.

¹⁶⁷ Tanmateix, nosaltres indicarem les planes del manuscrit amb l'abreviació *f.*, per no desdir de la resta del treball.

nostres i les tres Avemaries, repetides dues vegades; més endavant es dirà que aquesta triple repetició és un homenatge a la Trinitat (núm. 3). Aquí hi ha un element ben evangèlic: el perdó de l'agressor que ha provocat la nafra, segurament inspirat en el manament de Jesús d'estimar els enemics (Mt 5,44; Lc 6,27). Els assistents a la pregària tenen un paper actiu en el procés de curació, ja que substitueixen el malalt si aquest no pot fer les pregàries que li pertocuen.

El fet de mullar llana amb oli pot tenir a veure amb el costum de prendre oli de les llanties que cremaven davant les imatges sagrades per aplicar-lo al malalt i sanar-lo; alguns dels miracles atribuïts a la Mare de Déu de Lluc s'esdevenen d'aquesta manera¹⁶⁸.

Amb Longí compareix l'al·lusió a la passió de Crist; segons la tradició apòcrifa evangèlica, fou aquest el soldat romà que traspassà amb la llança el costat de Jesús i en va fer brollar sang i aigua (Jn 19,34). Curiosament, amb un evident esquitx d'antisemitisme, aquí se'l fa un jueu.

2

PER A TRAURA TOTA MANERA DA FFERRO O D'ASTA
QUE ASTIGUA EN LO COS DA ALGUNA PERSONA

En aquesta oració, la confessió i la comunió -el viàtic- són la primera precaució que s'indica, si la ferida és mortal, perquè la salvació de l'ànima preval sobre la del cos. Segueix el rés dels tres Parenostres i les tres Avemaries, que ja hem vist a la fórmula anterior, aclarint que són a honor de la Trinitat. La festa de la Verge Maria de febrer és la festa anomenada de la Candelera (2 de febrer), perquè s'hi beneeixen les candeles portades pels fidels. El gest de posar la candela en forma de creu sobre el ferro o l'asta, no té cap correspondència a la litúrgia particular de la diòcesi de Mallorca d'abans de l'adopció dels usos romans el 1572.

Després, s'insereix el prefaci en llatí dels diumenges i festes, la peça variable que és el principi de la pregària de consagració del pa i del vi eucarístics; a continuació, es posa la invitació al Paternoster -anomenada també "prefaci"- i es prescriu la seva recitació, per acabar d'arrodonir la curació de la ferida, perquè és justament a l'acabament d'aquesta oració que s'extreu el ferro o l'asta.

Com es pot observar, aquest formulari és, en realitat, una típica concatenació d'oracions i de gestos de procedències diverses, generalment de la litúrgia.

3

HAXARM PER A MALL DE LOP

El mal de llop era una infecció de la sang o un tumor cancerigen (DCVB). Per curar-lo, s'invoca, en primer lloc, tres vegades el nom de Jesús i també s'acud a la intercessió de la Mare de Déu; hi tenim presents, per tant, dues de les advocacions religioses més importants de l'Edat Mitjana. La devoció al Nom de Jesús fou estesa sobretot pel sant franciscà Bernadí de Siena i estava molt arrelada a Mallorca; el missal mallorquí de 1506 en duu el formulari de missa. El fet d'atribuir a la Mare de Déu la lectura

¹⁶⁸ Vegeu, per exemple, R. BUSQUETS, *Llibre de la invenció, y miracles de la Prodigiosa Figura de Nostre Señora de Lluch*. [Palma] 1683, pp. 106-109, 112-114, 204-206, 209-211.

d'un llibre -la Paraula de Déu- està basat en Landulf de Saxònia que, en la *Vita Christi*, explica que l'àngel Gabriel, en anar anunciar a Maria el designi diví que fos mare del Salvador, la va trobar llegint el text del profeta Isaïes on es profetitza que una verge tindrà un fill; la imatge de la Verge llegint un llibre és un motiu molt present a la iconografia mariana del s. XV. La comanda de misses per part de Maria és un curiós anacronisme que fa referència a la seva funció d'intercessora pels fidels.

En aquest formulari, s'hi insereixen dues receptes mèdiques, un empastre per aplicar sobre els tumors, i un gargarisme per netejar les ferides de la boca, amb instruccions de com s'ha d'usar.

4

LO VES DELL TURMENT

Aquest formulari està format per dos fragments de salms amb el tema comú de la protecció divina en la tribulació. Segurament servia per pregar en ocasions d'especial dificultat.

5

PER HOMA QUE VULAN SANTANSIAR

És un text difícil d'interpretar; sembla que s'hi fa una contraposició entre el judici diví i el dels homes, referent a la condemna d'un innocent; així tindria sentit la al·lusió a la sang del just i l'expressió "mirant tothom en la cara", que seria la demostració que el condemnat no té res a amagar. En tot cas, "sang del just" té un origen bíblic: "Per això, caurà sobre vosaltres la sang de tots els justs vessada sobre la terra, des de la sang del just Abel fins a la de Zacaries, fill de Baraquies, que vàreu assassinar entre el santuari i l'altar" (Mt 23,45). En el text evangèlic, Jesús se l'aplica a ell mateix, perquè els escribes i el fariseus el volen condemnar.

6

[UNGÜENT PER CURAR NAFRES I TOTA CASTA DE MALS]

Es tracta d'una recepta de curació universal, matisant en aquest cas que la nafra o la malaltia no siguin mortals. Se'n dona la fórmula magistral, que és de difícil interpretació en les proporcions dels elements. No hi apareix cap apel·lació a forces sobrenaturals. Conté una rara mescla de ciri groc, cera nova, mirra, etc., indubtablement d'origen popular, i s'hi adverteix clarament al pacient que ha de seguir estrictament les instruccions perquè la fórmula sigui eficaç, com si extractàs d'un encanteri que s'ha d'executar com pertoca.

7

[PÍNDOLAS PER CURAR DIVERSES MALALTIES]

És una recepta per curar trastors digestius, com la del § 10; no es pot interpretar del tot pel que fa als ingredients.

Aquesta fórmula magistral és atribuïda al Papa Borja, sense aclarir a quin dels dos de la sèrie, Calixte III (1455-1458) o Alexandre VI (1492-1503). Segurament es tracta del segon, que va ésser bisbe de Mallorca (1489-1492, sense residir-hi mai. Una de les particularitats d'aquesta medicina és que s'ha de prendre considerant l'edat del malalt i la seva edat.

És un text de lectura difícil. Conté una recepta gairebé culinària per curar les porcellanes, un tumor escrofulós en el coll, que devia ésser molt freqüent a l'Edat Mitjana. No n'hem pogut interpretar amb claredat els elements i les seves proporcions. Es conserven diverses fórmules medicinals en català per combatre aquesta malaltia (DCVB) i diversos miracles de la Mare de Déu de Lluc són de persones que la pateixen¹⁶⁹. S'atribuïa als reis de França el do de curar aquesta malaltia amb oracions i imposicions de mans¹⁷⁰

Torna a ésser com una recepta culinària, basada en la fava parada mesclada amb sucre.

És una típica oració medieval de guarició universal. Crida l'atenció l'advertiment que, mentre es recita, no s'acosti cap dona amb el nom de Maria, que és el nom de la Mare de Déu, i la prescripció d'origen litúrgic de dejunar cada vigília de festa mariana. En aquest cas, és un dejuni penitencial. El nucli del conjur és un text ritmat referent a la sang vessada per Crist a la passió, perquè aquesta sang té un valor redemptor i sanador. Hi tornen a sortir el llegendari Longí, i el rès dels tres Parenostres i de les tres Avemaries. A la darrera part de l'oració (núm. 23), hi ha paraules inintel·ligibles, per donar més eficàcia a la pregària.

Els elements més destacats d'aquest text són la invocació del nom de Jesús i a Maria, amb la realització del signe de la creu, i la inserció de paraules estranyes en la pregària. Hi és invocada santa Quitèria, una màrtir hispànica dels ss. I-II que, segons la tradició, era filla d'un rei de Galícia. Era advocada contra la ràbia, perquè va aturar dos cans rabiosos amb la seva veu. El seu culte estava molt estès pels regnes ibèrics i el sud de França. Endemés, en aquest formulari es prescriu apuntar el conjur a una crosta de pa

¹⁶⁹ cfr. R. BUSQUETS, o.c., pp. 112-114; 196-197.

¹⁷⁰ cfr. M. BLOCH, *Los reyes taumaturgos*. México 1988.

o a una tassa, perquè el pacient se'l mengi; en aquest cas, la manducació és el mitjà per assimilar els poders de la paraula escrita.

13

[ORACIÓ PER CURAR EL MAL DE QUEIXAL]

Les oracions per llevar el mal de queixal són de les més usades a l'Edat Mitjana; al Ms. Ll. 27 en tenim una altra (§ 17). L'eficàcia de la pregària és anunciada per endavant: "paraules meravelloses", però ben advertint que no hi d'haver superstició, entesa, és clar, segons la mentalitat de l'època. El nombre de Parenostres i Avemaries preceptius passa de tres a quatre, com les ratlles que s'han de fer per aconseguir la curació, si cal. Hi són anomenats també els quatre evangelistes, com passa sovint en les oracions medicinals medievals; el fet d'haver escrit els evangelis, els donava un especial poder intercessor. Endemés, hi és invocat Yahveh, el Nom de Déu més important de l'Antic Testament, però amb el nom -Tetragramadon- de les seves inicials (JHVH); per als jueus, era un nom tan sagrat que no es podia pronunciar.

Des d'un punt de vista lingüístic, cal destacar-hi l'ús de l'adverbi d'afirmació occità "hoch", que podria donar una pista sobre l'origen de l'oració.

3. Conclusions

1. El Ms. 14.060 de l'Arxiu Capitular de Mallorca és un còdex de documentació administrativa interna del Capítol de la Seu de Mallorca, que conté textos dels ss. XV-XVII, entre els quals s'han inserit oracions i fórmules magistrals de curació.

2. Aquests textos religiosos i mèdics han estat copiats de diverses fonts, probablement forànies, que no hem pogut identificar, per un escriptor desconegut. Són tots en català i estan escrits en una lletra cursiva primària de finals del s. XV.

3. Des del punt de vista mèdic, els textos presenten aquestes característiques:

a) El contingut dels formularis abasta un ampli ventall de malalties habituals a l'època: mal de llop, nafres, mal de cap, trastorns digestius, porcellanes i ràbia.

b) Les fórmules més pròpiament mèdiques no tenen un nom genèric; en canvi, generalment, les oracions de curació són anomenades "axarm" (eixarm).

c) Hi surten les típiques fórmules magistrals medievals per curar tota casta de malalties, de vegades amb una certa pretensió de rigorositat pseudocientífica, que té molt de mentalitat màgica i supersticiosa: els pacients són ben advertits de seguir al peu de la lletra les instruccions que se'ls donen, si volen curar-se.

d) Algunes de les medicines, atenent els seus ingredients i la manera d'elaboració, són, pràcticament, receptes culinàries.

e) S'hi insereixen textos per usar en situacions especialment difícils de la vida, que tenen més a veure amb actituds existencials que amb l'estat de salut.

4. La mixtificació entre religió, màgia i medicina és la principal característica d'aquests textos i es pot constatar en aquests aspectes:

a) L'eficàcia que es dona a la invocació a la Trinitat, a Déu Pare, a Crist, a la Mare de Déu i als sants, per curar la malaltia; es tracta d'un manlleu de la concepció bí-

blica del poder salvador del Nom de Déu. D'una manera especial, són nombroses les referències a la passió de Crist, un dels temes més importants de la cristologia medieval.

c) Són constants les invitacions a la pregària adreçades al pacient i, si no pot, als qui assisteixen al conjur.

d) El poder sanador del signe de la creu, el principal instrument de la passió de Crist.

e) La utilització de textos procedents de la litúrgia, i de paraules estranyes o en altres idiomes, per reforçar l'eficàcia dels conjurs.

f) La prevalença de la salvació de l'ànima sobre la del cos, manifestada en la invitació a confessar-se i a combregar abans d'usar els encanteri.

g) La combinació de gestos litúrgics i de la medicina popular d'arrels paganes.

h) La concatenació d'oracions de procedència diverses i adreçades a intercessors distints per assegurar més la curació.

Amb tot, l'escrivà adverteix que no s'ha d'usar una de les fórmules com si fos una superstició; això indica que, en la mentalitat dels qui farien servir aquestes oracions i receptes, no hi havia cap pretensió d'actuar al marge de la fe, sinó, simplement, la necessitat pràctica de trobar remei en la malaltia.

/f. 296/

+Iesus Christus, Marie filius+

1

PER A NAFFRA AXARM¹⁷¹

1. Pran lana sutsia a holi bulent e crema-n tostemps sayant¹⁷² la nafra dient: "Iesús"+, e après la lana sobra la nafra, diguas la sagüent oració:
2. Longí fonch iueu [que] nafrà lo costat da nostra Senyor Déu da una lansa en lo costat dret; axí com asò és varitat, [que] aquasta nafra no pusca podrir ni anfistollar ni sobrasanar, ans dagua curar, que axí-n config jo en Déu e an la gloriosa Varya Maria. + Iesús. Ffiat. Fiat. Fiat an nostra Senyor Déu hi an gloriosa Varya Maria +. Fes dir al pasient tres Paternosters e tres Auemaries, perdonant tostemps al qui-u auia fet, e si ell no-ls podia dir, di-los qui hi saran.

2

PER A TRAURA TOTA MANERA DA FFERRO O D'ASTA
QUE ASTIGUA EN LO COS DA ALGUNA PERSONA

3. Primo, si la persona tindrà lo colp mortall, ans que tragues lo fero, fes-lo confesar e conbragar e panadir da los pacats, e com haurà confasat, vós dirau tres vagades l'oració dell Paternoster e tres Auemaries, ha onor del·la Santa Trinitat, e cascuna vagade que-s dirà lo Paternoster, fes lo sayall¹⁷³ del·la + [creu], e digues: "In nomine Patris et Filii et Spiritus Santi. Amen". E après ayas una candel·la blanca que sia banahida lo dia del·la gloriosa Varya Maria de fabrer e fes-la en forma de creu e posa-la sobra lo ferro ho asta, e fes astendra lo pasient e digues de sobra d'ell haquastes paraules, ço és, da sobra la nafra: "Deus, in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuuandum me festina. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sursum corda. Abemus at Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. Dicnum et iustum est. Vere dicnum et iustum est, equum et salutare nos tibi semper et ubique gracias agere, Domine, Sante Pater, omnipotens eterne Deus, per Christum Dominum nostrum. Per quem maiestatem tuam laudant angeli, adorant dominaciones, tremunt potestates, celi celorumque virtutes ach beate serafim, socia exultacione consolabrant. Cum quibus nostras [voces] ut atmiti iubeas deprecamur suppli[ci] confesione /f. 297/ dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus". Tot complit, e quant auràs dit lo sobradit prefasi, axí estès an terra e sobre la terra, digues lo prefaci, ço és: "Oremus. Precepti[s] salutaribus moniti et diuina institutione formati, autem disere: Pater noster qui es in celis"; e quant saràs [a] "et ne nos inducas in temptationem, set libera nos a malo", fes que en aquell instant tu tires lo ferro e puyes pensa lo pasient ab lo damunt haxarm.

¹⁷¹ "axarm" = "eixarm".

¹⁷² "sayant" = "senyant".

¹⁷³ "sayall" = "senyal".

4. Iesus Christus. En nom de Iesús +. En nom da Iesús +. En nom da Iesús +, faent lo sayall del·la + [creu] sobra lo maluat, e digues: "Lop lobí + lop rosí + lop porquí + lop sarual¹⁷⁴ + lop bouall + lop muntall + lop rabat + lop rabiós + per la sancta e sagrada incarnació del·la gloriosa Verea Maria e per l'astolla que tania, e per lo libra que lagia, e per les mises que fer daya, aquast lop d'así axirà, que los fetyes no matarà ni la sua carn no matarà e hizirà¹⁷⁵ dell moll en los dell hos, en la polpa en la pell, del·la pell en lo pall, dell pall en terra, en tera¹⁷⁶ anmig del·la mar, hon soll ni ros no hi cau, aquast lop tant puxa a si (?) aturar com la mar pot axaquar. La gloriosa Verea Maria abans pasaua les sues sagrades mans, así pasaua dolor e afany de mort e mall d'así lauaua¹⁷⁷", so és tu tall lo nom dell pasient e fes dir al pasient tres Paternostres e tres Avemaries [a] honor del·la Sancta Trinitat, que don salut e vida, e ferà dir tres uagades cada uagade que axarmarà la persona malalta.
5. Lo anpastra és haquest: sagó gros e pa da rosses (?) bolit ab bon vi.
6. Lo guararisma: vinagra blanch, harop e guarofes ho figues blanques donant un bull, fas que lo ampastra o guaruarisma sia tant calent com porà comportar.
7. He, si lo pasient los tres Paternostres dir no podia, los tres Paternostres e tres Auemaries fes-les dir als qui hi saran. /f. 298/

+Iesus Christus, Marie filius+

8. [Ps 22,4] Nam, si anbulavero in medio unbre mortis, nom timebo malla, quia tu mecum es.
9. [Ps 137,7] Nam, si anbulavero in medio tribulacionis, viuificabis me; super inimicos meos extendisti manum tuam et saluum me fecit dextera tuo (sic).

10. Hall (?)¹⁷⁹, hixent del·la presó ab la cara sarena, mirant tothom en la cara, digua les següents paraulas: "Al hon ves pres (?) all juy da Déu, tornaran pres que·all juy da Déu fet és (?)". An après, quant sia en lo consall hon lo volrar santanciar o li volran donar la sentència, mirant tothom en la cara, digua: "Quam demanam, seyors¹⁸⁰, la sanch dell just, ba[...] a vosaltres e dau-ne a mi axí·m pugan a mort santansiar com del·la sanch dell just me podau donar". /f. 300/

+Iesus Christus, Marie filius+

¹⁷⁴ "sarval" = cerval"?

¹⁷⁵ "hizirà" = "eixirà"

¹⁷⁶ "en tera" = "en terra".

¹⁷⁷ "lavava" = "llevava".

¹⁷⁸ "ves" = "vers".

¹⁷⁹ "Hall" = "Ell"?

¹⁸⁰ "seyors" = "senyors".

11. Mamoriall per fer ungüent per curar e gorir tota nafra, si ya donchs martall no era, a curar tota fistol·la e mall de cama, e qualsauoll altre mall, enperò que lo pasient astigua a bona regla e ragiment:

Primo, siri crou	8? dracmes IIII
Vi a palma blanch	8? dracmes IIII
Vi a palma varmall	8? dracmes IIII
Tramantina da vat	8? dracmes I
Mirra	8? dracmes I
Pansas	8? dracmes I
Màstech	8? dracmes I
Sara ¹⁸¹ noua	8? dracmes VI
Fayna tanta com una amatla	8?
Grech da mata tant com una amatla	
Sau da boch da mag, tant com una nou o més	
Holi rosat, lo quart da un got.	

12. Pres tot asò e sia mes en huna casol·la noua e sobra brases e no flamada, manat ab una palata; e quant sarà tot fus, lauau-ho dell foch e sia col·lat ab un vall¹⁸² de cotó e sia mes per potats xiquats, enperò les sollayes¹⁸³ restan all soll del·la casol·la.

13. Pínoles molt apropiades a rellma¹⁸⁴, a confortar lo vantrayll e tornar lo manyar, tres, sinch ho set, no sopar molt, quant sa posarà a llit ell matex gouanar-sa, comansant a les tres, e axí vist rastar a veles (?) o créxar.

14. Huna onza da savar (?), hun diner da mirra, dos dinés da safrà, dotza roses, tot masclat sian fetas pinolas de patita forma.

15. Madasina per a ell ma[l] da cap hordenada per Papa Borya. Quant la comansaràs, de quinsa an quinsa dias ho da vint en vint dias, sagons ta trobaràs e l'adat que tindràs, e pus sias avacuat basta dos vagadas l'any, primavera e octumna:

Túrbit que sia gomós	3 v?
Gingebra	3?
Màstach	3?
Sucra blanch hi bo	3 VI

16. Haquasts quatre mataterials masclats e paluoritsats, fetas quatre parts. Cada part és una prasa, e pandràs-la damatí ab aygua calenta ho ab brou de carn, e tant prest posa a coura un brahó de moltó, galina ho polla, car après da una hora ta mourà e fer-t-a fer tantas canbras (?) com volràs e quant volràs sia estancat. /f. 301/.

¹⁸¹ "sara" = "cera".

¹⁸² "vall" = "vel".

¹⁸³ "solalles": residus de menjar.

¹⁸⁴ "rellma": fleuma.

+Iesus Christus, Marie filius+

17. Ffas-ta donar dell brou e tant prest saràs estancat e sias sert (?) t'aprofitarà molt qua-t farà havacuar la rellma dell cap e la fletma dell vantrayll.

9

[RECEPTA PER CURAR LES PORCELLANES]

18. Rasapta per a porsalanes molt marauulosa e prouada e sans perill. La guarda cols, legum, ecsepto siurons, aygua, vi agra, porch frasc e tot pall agut, nat da cames e pex bast mall e peus e cap.

19. Recipe túrbít, ellech, 33 unces, sucre (?), albi, an[...], dosis est [...] fiant partes equales sia pra[s] la dita pàluora hun dia part altre.

10

[MEDICINA PER TREURE LA FLEUMA DEL VENTRE]

20. Si tindràs lo vantrall pla de felma e per ella saràs dasmanyat, pandràs faua parada e matràs-la a coura ab una holata (?), ab un foch morta (sic), hi cog-la tota la nit e aguaytala com ella sa comansarà a trancar e no que s-i fona, colar-les, e a dos horas a pasar, na pandràs mitya ascudel-la ab un tros de sucra mes dins l'ascudella que s-i fona, sarà tabau que no-t cramases cosa [...] alosa e an molts asperimantade.

11

[ORACIÓ DE CURACIÓ PER A TOT MAL]

21. Haxarm marauulós per a tot mall e naffra, enperò no s'acost a dona qui aya nom Maria, qui és lo nom del·la Verya Maria, e dajunar totas las viglíias del·las sues glorioses festes.

22. + "Sanch en vana"¹⁸⁵, com Iesuchrist astach en cadena, sanch en si, com Iesuchrist estach en crusifisi, sanch en cap, com Iesuchrist fonch coronat, axí pugua podrir hi anportar mar haquast mall com fonch la lansade qua Longí donà al costat drat de Iesuchrist". Paternoster, Auemaria, asò sia dit tras vegades.

23. Quant vauràs vanir tondasana (?) mich diràs haquestes paraules: "Han dos tauag (?), en tres talich en lo Para ab lo Fill e ab lo Sant Asperit mondasananamich vag vanir del·la sanch da Iesuchrist, lo volria saruir tant poch mal pusca ell fer-ne dir com del·la sanch da Iesuchrist jo·ll puch saruir". Paternoster. Auemaria. Tot dit tres vagades ab deuosió e no li pot noura. /f. 302/

12

[ORACIÓ PER CURAR LA RÀBIA]

+Iesus Christus, Marie filius+

24. "+Iesus + Christus + Maria (sic) + Filius + En nom da Déu sia, e del·la Verya Madona sancta Maria, e del·la banuhida Madona sancta Quitèria + bristricu (?) + segregaris + ducam + campi+ serampit + seramine + paraclite+. Asò sia ascrit en una crosta de pa, e si no hi auia pa, si[a] ascrit en una tasa d'aryent o de vidra, e si[a] dasfet

¹⁸⁵ "vana" = "vena".

ab aygua e dat a baura en haquell qui és estat mordut¹⁸⁶ dell ca rabiós abans que la ràbia·ll pranga.

13

[ORACIÓ PER CURAR EL MAL DE QUEIXAL]

25. Ha[questes] són paraules maravalloses per a mall de caxall, enperò damana primer si hi aurà superastasió, que saria pacat.

26. Primerament, lo qui farà la cura e lo pasient per si diguan IIII Paternostres e IIII Auemaries, e durant aquasta oració, lo qui farà la cura astigua fragant hun guauinat ho puyal¹⁸⁷ sobra una taul·la e, com la oració sia acabade, cascú d'ells digua: "A honor sian dells quatra sants auanyalistes", e fasa ab la punta dell dit puyal o guauinat haquastes quatre ralles IIII e après mata la punta dell dit puyal o guauinat a la primera ralla: "Per sanctum nomen tuum Tetagramadon¹⁸⁸", e damanarà al pasient si li fa mall e, si diu: "hoch", axí dit, pasará totes les ralles, e si diu: "no", no pas més auant.

¹⁸⁶ "mordut" = "mordit".

¹⁸⁷ "puyal" = "punyal".

¹⁸⁸ "tetagramadon" = "tetragramadon".

ÍNDIX DE FÓRMULES EUCOLÒGIQUES I DELS PRINCIPALS TEXTOS¹⁸⁹

-A-

Aeterne, qui ex sanctissimo corpore unigeniti Filii tui	74
Aquestes són les quatre virtuts cardinals segons lo doctor	221
Aquestes són paraules meravalloses per a mal de queixal	25*
Augustinus inquit: Securum est mulierem	94
Axarm meravellós per a tota nafra	21*

-C-

Cenam cum discipulis, Christe, celebrasti	84
Christus uincit	6, 51, 97, 254, 258, 267
Com hum seruidor de Iesuchrist	33
Creator ineffabilis Deus	95
Credo in unum Deum	88

-D-

Deus, in adiutorium meum intende	3*, 53
Deenament e darrera, Senyor meu	245
Dios te salve	
Madre de Dios	246
Santa Madre, que pariste	236
Domine, Deus Pater, qui ad principium huius	57
Domine Iesu Christe, Fili Dei uiui, qui	
de caelis	81
hora sexta	93
Domine, labia mea aperies	9
Dum quidam seruus Christi Iesu	24

-E-

Estos són los sants noms que tenia ab si lo Dean de Córdoua	76
---	----

-G-

Gloria sea a Dios en los cielos	237
---------------------------------	-----

-I-

Iesus Christus	24*
In nomine Patris	3*
Ipse tibi, QD, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, sacrificium nos	90

¹⁸⁹ La numeració correspon als números laterals de l'edició; els textos marcats amb un * són de l'apèndix.

-J-	
Jo, Senyor meu, dauant la uostra sagrada magestat	10
-L-	
Lop lobí	4*
-M-	
Medicina per a mal de cap	18*
Memorial per fer ungüent	11*
-O-	
Oblatum tibi, Domine, sacrificium	91
O crux preciosa	259
O crux, fructus saluificus	73
OSD, qui Ezequielis regis Iudae	64
-P-	
Pater noster	3*
Per quem maiestatem	3*
Per signum crucis, de inimicis nostris	86
Píndoles molt apropiades a rellma	13*
-R-	
Recepta per a porcellanes	12*
-S-	
Sanch in vena	22*
Sancta Maria, impetra nobis gratiam	96
Senyor, Déu meu, si no he feta cossa que jo sia culpable	79
Sent Perre staua aseyt sobre la porta de Ierusalem	72
Si uols que Déu t'endrece e que-t proper	52
Sobre totes les elletes	65
Sunt enim in hoc sanctissimo sacramento decem miracula	40
-T-	
Tothom qui aportarà aquesta sancta oració sobre si	78

ÍNDIX GENERAL

Introducció	2
ESTUDI PRELIMINAR	
El Ms. Ll. 27 en el context dels devocionaris medievals	6
Origen i descripció del manuscrit	11
Anàlisi dels formularis	16
Elements devocionals i literaris més rellevants	30
Conclusions	35
Criteris de l'edició	37
Sigles, abreviacions i símbols	38
Fonts i textos paral·lels	39
Bibliografia	41
EDICIÓ DEL TEXT	
Textos sense identificar	48
Taula de l'any litúrgic. Primera part	48
Calendari litúrgic	48
Taula de l'any litúrgic. Segona part	57
Oració a Crist	57
Tractat de confessió general	58
Diàleg de Jesús amb la seva Mare. Versió llatina	62
Diàleg de Jesús amb la seva Mare. Versió catalana	63
Miracles de l'eucaristia	64
Oració a Crist	65
Formulari per demanar l'auxili diví	65
Oració a la Mare de Déu	65
Proves d'escriptura	66
Textos sobre la prudència i la mort	66
Proves d'escriptura	66
Missa deuotíssima de les 5 plagues de Iesuchrist [esborrany]	66
Oració per curar el mal de queixal	66
Oració litànica a Jesucrist	66
Oració sobre Crist crucificat	67
Pròleg de l'evangeli de Joan	67
Oració dels sants noms	67
Oració de protecció contra tot mal	68
Oració dels vaiuots	70
Missa deuotíssima quinque plagarum Domini nostri Iesu Christi	70
Escrit pseudoagustinià sobre les dones	72
Oracio ad habendum intellectum subtilem et memoriam ualentem usque ad mortem	72
Oracio de prudencia ad Virginem Mariam	72
Oració a Crist i a diversos sants	72
Text administratiu	73
Proves d'escriptura i elogi de l'honra	73
Proves d'escriptura	73

Fragment del <i>Llibre de primera i segona intenció</i> de Ramon Llull	73
Fragment del <i>Llibre que deu hom creure de Déu</i> de Ramon Llull	79
Escrit pseudolul·lià sobre les virtuts cardinals	88
Proves d'escriptura	89
Oracions diverses	89
Proves d'escriptura	90
Pregària d'acció de gràcies	90
Oració a la Mare de Déu	90
Proves d'escriptura	90
Elogi de l'honra	90
Notes diverses i partides de naixement	91
Oració a Crist i a diversos sants	91
Crònica de l'aparició d'un cometa	91
Nota sobre la venda d'un terreny	91
Oració a Crist	92
Invocació a la creu	92
Proves d'escriptura	92

APÈNDIX. Oracions i conjurs de curació medievals mallorquins

Estudi preliminar	94
Edició del text	100
Índex de fórmules eucològiques i dels principals textos	105
Índex general	107
Il·lustracions	109

Ianuarius h[ab]et dies .xxxi.
 Luna .xxxi. Dies imp[er]n[is]
 apud mensis h[ab]et horas .xx. et
 .xxxi. mensis. Et i[n] fine .v. ho-
 ra .xxii. mensis.

Iam p[ri]ma dies .vii. fine timet

Ianuarius Circumasio d[omi]ni col[or]is *
 b .iiij. nonis d[omi]ni s[an]cti steph[an]i

c .iiij. d[omi]ni s[an]cti ioh[ann]is

d .iiij. d[omi]ni s[an]cti ioh[ann]is

e .nonis .x. julia eph[ra]im no[n] ieiunat

f .viii. .ps[almus] .x. eph[ra]im d[omi]ni col[or]is

g .vii. Julianus et basilius

h .vi.

i .v.

k .iiii. Paulus p[ri]m[us] herem[us]

l .iii.

m .ii. Victorinus abb[as].

ARCHIU
 MUNICIPAL
 DE PALMA

BIBLIOTECA
 GABRIEL LLABRES
 No.

Confessions e iustificacions molt
santes e segures dt say p̄ador q̄
ab temps se apella aben viure e
morir e , p̄r m̄ , Ave maria ,

omne labia mea apries et os
meū annūciabit laudem tuā
Deo i adiutoriuū meū intende
ad dñe adiutadum me festina glia i
patri et filio et spūi s̄to / sic erat in
p̄ncipio et nūc et semp et in s̄cla
s̄clor amen , Laus t̄ dñe rex .
etne glie

Due enten a fer

po s̄mpor meu danant la ur̄a
sagrada magestat e danat tota la
v̄ra sagrada cort de angells e s̄nts
gloriosos . Iat̄ha fins aci sia estat

mundi crucis patibulum ascendisti
 et sanguinem tuum preciosum in re-
 missionem peccatorum nostrorum fundisti
 te humiliter deprecamur ut post
 obitum nostrum paradisi ianuam nos
 facias introire gaudenter,
 qui vivis et regnas deus p

39

sent parre staua asert sobre la porta
 de iheruz e la ma en los ceralls e pa-
 sa per alli ihu i st e diu li que as pere-
 re sent pere sem or tuch mall de que
 als e diu ihu i st fies quel sia mort
 fies dolor sia levada de sent pere sem or
 tota psona que estes parvells portara
 sobre si miqua li dolra log que valles ru-
 les dents e diu ihu i st si conl tudig amen
 i ihu i st i pte cer i iudeoy i vigo i pi-
 eggia p nobis apoloma fude pcos ad dnu
 negredut in pnuu morbo verumur
 deiciu ora p nobis beata apolloma
 v dignu efficiemur p missionibz i amen
 fiat ego maria fiat fiat fiat fiat

Est son los s̄s noms q̄ tenia absi el deū de ordina
 quant lo posarē en la rodaculo m̄ de guadalupe q̄ dūc
 al d̄tedor p̄duall al aygua porvata eset nobres q̄o poje
 morir fūb q̄ les y llenarē eno soler melant als s̄s virtu
 ts q̄nō morira en aygua m̄ en forch m̄ en ferro m̄ en ort
 sopitanea m̄ en poder de m̄pacia m̄ sus enem̄chs nol po
 rin noure caprofitu pa d̄ma que va d̄ part d̄los s̄s
 noms s̄n aq̄tōs q̄ se guēce + admar + semforas + saba
 bot + moria + hemanuel + fadulay + m̄tē + splendr +
 eloynt + elche + hiel + eba + yngla + agla + aglara + serpen
 + leo + acrm̄s + solis + ym̄ago + b̄rulus + ague + pastor
 + sacerdot + eba anap̄letm̄ + theagramatō + saluator
 foue + via + virtus + altissim̄ + panadict̄ + nom̄sing +
 sapiencia + zelat̄ + creator + d̄s + ordinator om̄z creatura
 + rext̄glu + solt̄ l̄us + splendr + p̄m̄s + monē + virtet
 floe + angel̄ + spons̄ + pastor + sacerdot + p̄ld̄ing + p̄m̄ +
 egosua + alba + ala + ada + d̄ia + vita + virt̄ + q̄st̄il̄
 + d̄ne fit s̄p̄ m̄ aduitorio m̄o m̄c + d̄s ante transiens
 p̄ med̄ultor̄ ibat

intpretandi subtilem loquedi
 gram copiosam Ingressum
 Instruas pgressum dirigas
 egressum compleas, q̄ cu
 pre/z filio et spu s̄to uiuas
 et regnas deo i s̄cla s̄cloz &

Oratio de prudentia ad
 virginem mariam

Sancta maria impetra nob
 gram veniam p̄ctoꝝ et post
 hanc m̄iam vita gliaz sempi-
 tnam. S̄cā in impetra nob
 iudiciaz mentis et corporis
 sciam intelligenciā m̄moriā
 igeniuz s̄pturaz. Nam fides
 vera spem veram caritatem
 et p̄seuanciā i isto s̄to ordine
 cor ḡttuz et humiliatū peni-
 tens et emēdaconem uite

xps Eius epm re. Sicut
 epus imperat p[ro]p[ri]us ob
 p[ro]p[ri]o malo medefendo
 Hic n[ost]ro re. Sicut
 eo[rum] Titulus fustalis
 Mittere n[ost]ro p[ro]p[ri]o
 n[ost]ro s[an]c[t]e venero
 c[on]fessio[rum] ep[iscop]o m[er]ito glori
 ossi m[er]ito p[ro]p[ri]o m[er]ito
 mater d[omi]ni n[ost]ro
 Ihesu xpi filii d[omi]ni
 h[ab]e[re] om[n]i n[ost]ro s[an]c[t]o p[ro]p[ri]o
 Ihesu xpi p[ro]p[ri]o
 et confessorii p[ro]p[ri]o
 p[ro]p[ri]o deb[et]io[n]i n[ost]ro
 p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o
 Vno p[ro]p[ri]o et om[n]i

70 ran lona out hia & soh bulet eore
ma to tempo & ayaf la na fra dñi
ihst & apies to lona sobra la
nstra dignosla August oio

longi fons iussu nafra Locustat
da nra de deu de vna lansa en
Lo costat drat axi com ago co
ritut aquasta nafra no pnta po
drir mat fistollar mabobra bonar
mo sangua curar q axi m qfn
en deu e an la gloriosa verna
+ ihs fiat fiat fiat en tra
deu si an la gloriosa verna + fiat
dir al paslet tros pater noster
tros ame carios pdonat tostem
pe al qui ampa fat e q ell molo po
dir dir di los qm si para

¶ arrenha toda maneira
da ferro o gualta qm
sua enlotoz da algu
na psona

Primo Oratio p[ro] nobis t[em]p[or]e loco h[ic]
 mortali a[n]i[m]a e[st] t[em]p[or]e lo[co] f[er]o
 f[er]o lo[co] conf[er]u[m] e[st] conbragor e[st]
 p[er]uadit d[omi]n[u]s p[er]uadit e[st] com[un]i
 ra g[ra]t[ia] vob[is] d[omi]n[u]s t[em]p[or]e
 ad d[omi]n[u]m la o[mn]i d[omi]n[u]s p[er]uadit n[ost]r[u]m e[st]
 La a[n]i[m]a g[ra]t[ia] h[ic] a[n]i[m]a d[omi]n[u]s o[mn]i
 t[em]p[or]e e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s lo[co] p[er]uadit n[ost]r[u]m f[er]o lo[co] p[er]uadit
 d[omi]n[u]s t[em]p[or]e e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] f[er]o e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 a[n]i[m]a vna c[on]della bl[an]ca e[st] o[mn]i
 b[an]asida lo[co] d[omi]n[u]s g[ra]t[ia] g[ra]t[ia] g[ra]t[ia]
 v[er]o e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 ma e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 r[er]o lo[co] a[n]i[m]a e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 p[er]uadit e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s in a[n]i[m]a t[em]p[or]e in e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s vob[is] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 o[mn]i e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 n[ost]r[u]m g[ra]t[ia] g[ra]t[ia] g[ra]t[ia] g[ra]t[ia] g[ra]t[ia]
 n[ost]r[u]m d[omi]n[u]m e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 r[er]o e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 s[an]c[t]u[m] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 n[ost]r[u]m p[er]uadit e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 tuam laudant o[mn]i e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 f[er]o e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 beato p[er]uadit e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 cione c[on]s[er]uab[er]e e[st] e[st] e[st] e[st]
 e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]
 d[omi]n[u]s e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st] e[st]

recte sunt sunt sunt tot opt
 equat ante de lo cobra dit pnti ax
 ept antea cobra la terra d'is no lo
 to pfaci corb orem prescriptio in m
 ba thomei et digne institutone forma
 ti aut d'is d'isere inter m quibz m
 ho equat sacro e neno pntis m em
 tationem sac hberanos malo feb
 e on ayt stant in tres 2 ofeio e
 pntis pntis lo pntis ablo d'is mnt so
 ex m

Saxum p. amalloz lap

The lity en nom e iho + en nom da iho +
 en nom de iho + fect lo qvall dta +
 solut + omalnat + d'ignas + op + am
 lobt + loprost + loppoport + lopi + arucl +
 lop bonalt + Lopmutalt + loprabalt +
 Lop + rabalt + p la sea + bag + rados + n
 carnasio dta + gloriola + verba + mania
 a playtolla + etoma + aplohbra + glag + a
 splos + mysos + fter + dora + aqua + lop +
 dta + cura + dta + moll + en los + dta + sos + en
 la + palpa + dta + palpa + mla + pell + dta + pell
 enlo + pall + dta + pall + lob + fct + pas + no + ma
 cura + mla + dta + cura + nom + cura + gima
 dta + moll + en los + dta + sos + en la + palpa + mla +
 pell + dta + pell + enlo + pall + dta + pall + en + tra
 en + tra + m + m + g + dta + mar + son + dta + m +
 ros + no + fca + aqua + lop + t + m + pux +
 as + ut + m + m + com + lo + m + m + pot + a + x + g + m +
 la + gloriola + verba + q + r + a + a + b + m + p + a
 sima + los + dta + bag + rados + m + d +
 p + a + na + dolor + fct + m + m + m + d + a + h + l + u + a
 na + so + es + e + tu + talt + lo + nom + dta + pas + i + e +
 a + f + e + d + r + al + pas + i + e + t + r + o + s + p + a + t + n + a + t + r + o + s +
 t + r + o + s + m + e + m + o + r + i + o + s + j + o + n + o + r + dta + sea + t + t +
 m + t + a + e + don + salut + a + b + i + d + a + e + f + a + a + d + i +
 t + r + o + s + bag + rados + cad + m + a + g + a + t + e + x + e + m +
 m + o + r + a + la + p + y + d + a + o + z + a + l + a + t + a

1 - compditur ad saqueum bago grossum
per darentes bolit ab bono vi.

os uarg arisma vinagra blanca sa
ropi & uargosos ofig nos blang
donat vn bull feg lo amparro
guarguarisma dia turt calant
compota oportu

Señor papasient los tres pater noster
 dir no podia de los tres pater noster
 tres años los tres años
 si bien

amoriat p fer vnguent p curar
egorn tota natra bi va don e e mar
tall no era acurar tota fistalla e
moll e coma equalsonon atz mall
cupo e lopa sient astigua abona re
gla eragmet

p mo brr crol	8	# m
Dia palma blanc	8	# m
Dia palma varmall	8	# m
bramiat ma da vat	8	1 m
ma	8	# 1
sonsa	8	# 1
ma stes	8	# 1
bara nona	8	# b1
Par na eunta com vna	8	
Amatla	8	
Grex damata tat com		
vna amatla		
San daboc damag tmt		
com vna non som		
Solh roset Loquart da		
ungot		

prab tot alo e bria mas
en suna casella noua e
sobra bras e pio flam
ada manat ab vna palata equant
sarra tot sub lauanco dñ foc e bria
collat ab vn ball e colo sñi mos ppo
tate xiquate empo los sollores festu
all dñ dñ caidlla

pmoles molt appiados arellma acon
fortar lo vunt rull etornar lomurar
tro e bmg sopt no sopar molt quat
soposara alht ell metex gonahar sa
la o crexar

suma oz dasanar xñ dñ med amira
dos dñes dasafraedotza roses
bot masclat bñ fetas pmoles e pati
en forma

adastina parellma ducup jordenaba
p papa boria quat loco masures e
quips an quips dia so da vnt e
vnt dñs bagons tñ troburas e laa
dat e tmdros e py bñs a vacuat ba
ra des vagados lmy pma e a
octumna

birbit e bria gomos 3 v
gingebra 3 p
astat 3 p
fucra blanc sibo 3 v

suquats quat matmals masclats
e polnorit e fetas quat parts an
da part e vna prab e padres lada
molt ab argua calata soab bronzi
curn etam prest posa a coma va
braso e molt gahna so polla com
apregda vna jora tamouira e fer
tñ fer tantes canbros com vol
ros e quat vlns e ja e sta en

fulendengr dñ bron etant prest spros
etancat esse sñt en qñtara molt quat
sura sanatnar lazellma ell cop de flema
at vntat

asapta papor silans molt maraualos
e pñada e bams pill Laguarda colla
sim esleto bñrons argua viagra porf
crast etot pull agut pex bast mall no
dactmos e py e cop

turbir elleg 33 zñc albi an 2 p
dñs et 3 n fiat ptes e pñades
Bia pñaladita paluona sñ bñ port an

Bi tmdros lo vunt rull pla dñ flema e p
ello bñros dasmñar pñdros fama
pada e matroslla accura ab vno sola
ta ab vn foc mortali cog va tota
lo m e ag nartala com ella bñ com
ansira atracor e nos si fona colur
les e ados jores apasar na pñdros
mtra ascudilla ab vntros dñ bñra
mots dñs lascudilla e bñ fona bñ
tabau e not cramos e cosa moltan
alost e an molt aspimat ad

axarm maraualos patet mall ena
fra empo nos acort adona quap e no
omia quos lonom dñta vñm oz
eda jumar tot e los vñghos dñs bñ
e gloriosos festos

+ bñes en vñas com jñuxit astuq
en cadana bñes en bñ com jñu
xit e sta e en cadana fñ bñes en
com com jñuxit fone coronat e
pñgua podrsi ompost or mar sa
quant mall com fone lalem sñ
qua longi dona alcostat dñt e
jñuxit pater noster que e tñ ab
bia dñ tros vagados

Quat vñros vñm to dasana mñ
dños saquant e panles

Andos tanag entros tanag en lo
para ab lo fñ e ab lo e tñ mñ
dasanana mñ vñg vñm dñ
e an da jñuxit lo vñria bñm
tamt pñ mñpñsa ell fer nñ
com dñ fñ da jñuxit jñ
pñt sñm pñter mñ que e tñ
tot dñ tros vagados ab dñlo
sñ e nñ pot noua